

Yēyuutēkaab lēbkēēyik

Taayta

Siriintēet, yēē / kīkēēsirē āk wōlēē / kīkēēsirēē: Kisirē :Luuka kitaabuuni kōōrōōbērēē kitaabuunyii nyoo kibo taay. Mātookunoot kule / kīkēēsirēē ānō, nteenee / kīkēēsirchinē chii nyēē kitookunoot, nyooto ku boontēēt Tēyōfiilō, kuu kitaabuunyii nyoo kibo taay. Isōōtē :biiko alake kule / kīkēēsirē kēnyiitaab 63 KK kubērē :alake kukāākubēk :kēnyiitaab 70 KK.

Kiyēē mii āriit: Inoomēē :kitaabuuni yoo king'ētyinē :nyoo bo lōkōōywēk chēē kāroomēch yoo /kīkēēyibē Yēēsu kuwo kibkōōnkōy. Nto yityo, kwoorōōr wōlēē kiibuurto :rubiiik Yēērusālēēm kukānyē kuyityiin :kiyoo kikuurtoochinē :Yēēsu icheek. Nto yēē ki bēsyēētaab Bēēntēkōōst ku bēsyōōsyēk taman kung'eetee / kākēēyib Yēēsu kuwo kibkōōnkōy, kuchōōnchi icheek :Tāmirmiryēētaab Yēyiin ānkōōnyiiityi kāāmuukēywēēk. Kung'eetee yooto kuwo taay, kiitichakay :lukēētaab biikaab Kiriistō areet akeenke kung'eetee Yēērusālēēm, Samaaryaa ākoy komoswookik tukul chēbo kōōrēēt (kur. 1:8).

Ikwēnyē :komosta nyoo bo taay nyēbo kitaabuuni soboontaab Bētērō āk kaniseetaab Yēērusālēēm. Kung'eetee kurkeetaab sokool kutas taay, kōōrābchinē soboontaab Bāwulō āk ruutooywēkyii sōmōk ām chooto ki ang'wan choo kiwēēsytōotēē kōōrēētaab Rooma kumukuul āk yoo / kibokiiyyoong'tēē kōōk ām kiriinkēētaab Rooma.

Kiyēē āmu: I-ārōōru :kitaabuuni bo Yēyuutēk wōlēē kiikomkoomunto keey :biikaab Kiriistō āk wōlēē kiwuunto :wōlēē kinērēē, wōlēē ki-itikta keey āk kiyēē kiyey :kāamuukēywēēkaab Tāmirmiryēētaab Yēyiin ām wōlēē mii :biikaab Kiriistō kumukuul āk wōlēē mii :chii ake tukul nyoo kiikōōyēnchi Kiriistō.

Ārōōrunēēt

¹ Boontēēt Tēyōfiilō, ām kitaabuunyuu nyoo kibo taay, kyaasir ng'aleek tukul chēē rubtooy keey ākoo kiyēē kitoow :Yēēsu kuyey ankooneet

² ākoy bēsyēēt nyoo / kikeēyibēē kuwo kibkōōnkōy. Kiirwookyinē *lēbkēēyikyii choo kikiikukwey ām kāamuukēywēēkaab Tāmirmiryēētaab Yēyiin, yooto kumānāāwēētii kibkōōnkōy.

³ Yu kāwokung'eetee meet, chokōōboorchi keey lēbkēēyikyii ānkōōbuur ām bēsyōōsyēk artam. Kiiboorchi tukuuk chēē chaang' chēē sukuyey lēbkēēyichoo kuchamta kule kisoboot :inee. King'alaalee tukuuk chēē rubtooy keey ākoo bāytooyiisyēētaab Kaab Yēyiin.

Chōōnēētaab Tāmirmiryēēt āk bāytooyiisyēētaab Yēyiin

⁴ Nto mii bēsyēēt ake, kumii :Yēēsu kwoomē lōkōōy ākoo lēbkēēyichoo, kōōkāloonchi icheek kule, “-Moong'eetee Yēērusālēm, nteenee okany ākoy / kēērōōbwook Tāmirmiryēētaab Yēyiin kuu

yoo kikiikukuurto :Baaba. Kikyāā-āmwook ng'ālyoontoonoo.

⁵ Kiibātisāniisyēē :Yoowaana bēeko, nteenee ām bēsyōōsyēk chēē ng'ēri +/makeebatisaneenaak ak-week Tāmirmiryēētaab Yēyiin.”

⁶ Kuboonto keey :Yēesu lēbkēēyichoo, kuteebee :lēbkēēyik kule, “Mokoryoontēēt, ara imiitē sōō, ra wēētyooktēēch acheek biikaab *Isrāyēēl ankiibay-teech?”

⁷ Kukētyi :Yēesu kule, “Yēyiin nkit :nyēē bāwu ng'aleechaa. Māmākyook ōnkēt kule mākuyēk āyu.

⁸ Nteenee, +mōōnyōōru kāāmuukēywēēk yoo kāchōōnchook :Tāmirmiryēētaab Yēyiin. +Mōōmwoowu ng'aleek chēē rubtooy keey āk anii ām Yēērusālēm, Yuuteeya, Samaaryaa ākoy komoswookik tukul chēbo kōōrēēt.”

/Kikēēyib Yēesu kuwo kibkōōnkōy

⁹ Yu keewaany :Yēesu kumwooy ng'aleechu, / kēēyib kuwo kibkōōnkōy kukāsē :lēbkēēyik. Kiker :boolteet Yēesu kōōtōōchootē kut wokoong'irta.

¹⁰ Kimii :lēbkēēyichoo kōōnyālē barak kubērē nto kas Yēesu, nto bērē kuweech keey kukas biiko alak āyēēng'. Kikiilaach :bichoo sirook chēē leelach ānkēēyyoonyēē komos ām yoo kimii :icheek.

¹¹ Kumwoochi :bichoo lēbkēēyichoo kule, “Murēchu bo Kalilaaya, ntēē kōōyyoong'iisyē yu

1:4 Yoowa. 14:16; Luuka 24:49; Yēyuut. 2:4, 33; 11:16; Kala. 3:14; Ēfēēs. 1:13 **1:5** Luuka 3:16 **1:6** Māārko 11:10; Luuka 24:21; Yoowa. 12:13 **1:7** Māārko 13:32 **1:8** Luuka 24:48; Yoowa. 15:27; Yēyuut. 1:21-22; 2:32; 3:15; 4:33; 5:32; 8:14-19; 10:39-47 **1:9** Māārko 16:19; Luuka 24:51; 1Bēt. 3:22

ōkāse barak? Mākōōyēēw :Yēēsu ām kēēlto nyēē wuu nyooto /kākēēyibēē.”

Noomnyēēt ām saayeet

¹² Nto mii yoo, kung'eetee *:lēbkēēyichoo yēē kibo Lekemeetaab *Musēytuuniinēk ankooyeey ākoy Yēērusālēēm. Kitēē :baani nyēē /kēēchāmu / keebesyet ām bēsyēētaab *Sabaato.*

¹³ Yu kayit wōlooto, kuba koroofa wōloo kiibu-urunēē. Lēbkēēyichooto ku: Bētērō, Yoowaana, Yāākōbō, Antereeya, Filibō, Toomaas, Baatolo- maayo, Mataayo, Yāākōbō araab Alfaayo, Simōōni nyēē kāng'unoot ākoo Yuuta araab Yāākōbō.

¹⁴ Kituuytōōs kibtaman ām wōlooto kusooyē :tukul ku kiito akeenke. Kiboonto keey āk chēēbyōōsōōk alak āk Maaryaa kaametiitaab Yēēsu āk mbo ng'eetaabkaamet.

/Kikeekwey nyēē kiikeer Yuuta Iskaryoot

¹⁵ Nto mii bēsyēēt ake kung'eet :Bētērō ām kwēēnuutaab rubiik bokol akeenke āk tibtēm

¹⁶ ānkumwoochi kule, “Mbo ng'eetaabiya, ki ākoy kuyityiin :siruutēchu bo Yēyiin kuu yoo kimwooyē :Tāmirmiryēētaab Yēyiin kubununēē *Tāwuti, ku- rubta keey Yuuta nyoo kikwēryoonu biiko boku- nam Yēēsu.

¹⁷ Ki Yuuta akeenke ām acheek ānkikēēyēyiisyoote tukul.

¹⁸⁻²⁰ / Kikeesir ām Kitaabuutaab Tyēēnwookik kule, ‘Kumusken :kanyii ānkuyēk kiraatyaa!’†”

1:11 Mat. 24:30; 26:54; Luuka 21:27; Ng'oong'. 1:7 * **1:12** Ki lōoyinto :nyiitēnyi nyēē kimāchē kuyitē kiilomiiteet akeenke.

1:12 Luuka 6:13; 24:52 **1:13** Luuka 6:14-16 **1:14** Luuka 8:2-3

1:16 Tyēēn. 41:9 † **1:18-20** Tyēēnwookik 69:25

(Boontēēt Tēyōfiilō, kinyōōr :Yuuta beesaanik ām rōkōsoo kiyēyē. /Kikyaalee beesaanichaa mbareet. Wōlooto bo mbaraanaata :wōlēē kiryooktoochinē keey kuwēētēē mēt ānkōōtōl :mooyēēt kuruuyo :kosurēēkyii saang'. Kikas :chii ake tukul ām Yēērusālēēm ng'aleechu. Kunyoo, /kikēēkuurēē mbaraanaa 'Akēl Taama' nyēē ibooru kule 'Mbaraab koroti'.) Kitas taay :Bētērō kumwooy kule, "/Kikeesir mbo subak kule, 'Kookeer :chiito ake bārooyintaab chiichoo.'†

21 Kunyoo, māchāktōōs /keekwey nyēē keekeer inee. Nto nyooto ku nyoo kikēēboontootē keey tukul kēēmiitē āk Mokoryoontēēt Yēēsu,

22 kutoowunēē yoo kibātisānē :Yoowaana Yēēsu ākoy yoo /kibokēēyibē kuwo kibkōōnkōy. Mākuchutēēch :chiichoo sikiiboorunootē :tukul kule kookung'eetee :Yēēsu meet."

23 Yooto, /keetwech biiko āyēēng': Yōōsēēf Barsaaba, nto kaayneenyii ake ku Yuustō. Nto nyiin ake ku Matyaa.

24 Yooto /keesaay Yēyiin kule, "Mokoryoontēēt, 'inkētē inyiing' wōlēē wuu :kāāsōōtēywēēkaab biiko. Kunyoo, iboorwēēch ām bichu āyēēng' kule nkōnō :nyēē !keekwey

25 kuyey yiisyooni bo *lēbkēēyik nyi kibākooktooy :Yuuta sukuwēētii wōloo kiyēmāktōōs kuwo kubo rōkōsnyii."

26 /Keebar *sēkēēryēēt. Yooto kunam Matyaa. Kung'eetee yooto kuwo taay, kutas keey āk lēbkēēyik chuut ki taman āk akeenke.

† 1:18-20 Tyēēnwookik 109:8 1:18-20 2Tēt. 21:15; Mat. 27:3-8

1:22 Luuka 1:2; 3:21; 24:51; Yoowa. 15:27 1:26 Kāālēw. 16:33; Luuka 1:9

2

Kichōōnchi :Tāmirmiryēēt biikaab Kiriistō

¹ Yu kayit bēsyēēt nyēbo *Bēēntēkōōst kōōruruukyi keey :rubiichoo tukul yēēt akeenke.

² Nyēē mā tyaa, kuchōōnēē :bōlātēēt barak nyēē kāmōoryēn wuu kibuybuy. Kiker :bōlātoonoo kōōto tukul.

³ Kiisuuchi rubiichoo tukuuk chēē wuu ālōolātēētaab maat ānkutēbootēē mētēwoy.

⁴ / Kikiinyiityi chii ake tukul ām yooto Tāmirmiryēēt ānkutoow :ake tukul kung'alaal ām kuutiit nyēē -mēēnkētē. Kibo :kāāmuukēywēēchoo Tāmirmiryēētaab Yēyiin.

⁵ Kimii :Yuutayeeek Yēērusālēēm chēē kiikōōnēmchi keey Yēyiin. Kikwoonootēē yēēmōōsyēk chēē tēērchiin ām kōōrēēt.

⁶ Yu kakas bōlātoonoo, kōōruruuch keey. Nto yu kakas :chii ake tukul ām icheek /kēēng'ālōolēē kuutiinyii kunam kuut.

⁷ Yooto kulē :bichoo, “Māku nkoolat oō! So, mā Kalilaayeeek :bichu tukul?

⁸ Ntēē kāsē :ake tukul ām acheek kung'ālōolēē :bichu kuutiinyii!

⁹ Kēēbooyē :alake Baarti, Meetya āk Eelam. Nto alak kubo Meesobotaamnya, kōōrēētaab Yuutayeeek, Kabatookya, Bōōntō ākoo Eesya.

¹⁰ Bo :alake Fruukya, Bamfulyaa, Miisir, rōōrōōkiisyēkaab Liibya chēē lēēkitēē Kurēēn nto alak kubo Rooma

11 chēē Yuutayeeek āk chēē /kiikeeweech kurub ātēbuutēkaab Yuutayeeek. Kwoonēē :alake Kērēētē ākoo Areebya. Ng'ālōolē :bichu kuutuweekyoo kōōbooru tukuuk chēbo kwōng'uut chēē rubtooy keey āk Yēyiin!”

12 Kutākōōlātē :bichoo, kuteebee keey kule, “Ng'al nee :chu ēē?”

13 Nteenee kiichaasee keey :alake kumwooyē kule, “Bōōkityootiin :chu!”

Kiyēē kimwoochi :Bētērō biiko

14 Nto mii yoo, kōōyyo :Bētērō taay ānkung'ālōolchi biiko choo kikiiruruukyi keey yooto. Kimii yooto :nkicheek *lēbkēēyik chuut tamanu āk akeenke. Kikuurchi :Bētērō barak kule, “Āmwoowook ii, kāābkōōnyoo āk akweek tukul choo ōminyē Yēerusālēm, ōyēbchi yiit kāroomin kiyēē āmiitē wāāmwoowook.

15 Kookas, tāku :āsiiswēk sōmōk chēbo kōrrōōn. Mābōōkityootiin :bichu kuu wōloo ōsōōtitooy :ak-week.

16 Ityiichē :yuutēyu kiyēē kikiikumwooy *:wōōrkooyoontēetaab Yēyiin Chōōwēēl kule: Mwooyē :Yēyiin kule,

17 ‘Ām bēsyōōsyēkaab lētuut +māāng'oobchi Tāmirmiryēēnyuu biiko tukul.

Mākung'ōōrso yooto :tibikwook āk wērikwook. Mākukāsē :āybēerikwook kitōōntōyēēn ām ng'oong'uutēk ānkumākunyōōru :booyikwook kiirwootik.

18 +Māāng'oobchi mbo Tāmirmiryēēnyuu ām bēsyōōsyēchooto

motwoorikyuu ānku murēn nto koor.

Mākung'ālooltoowoo

ām

kāāmuukēywēēkyuu.

19 +Maayey kutook tukuuk chēē -/mākyoomu
ām wōliin bo barak āk wōlēēb ng'wēny.

+/Makiitaata koroti,

kuchō :maata ānkutuskēn :kōōrēēt.

20 Mākumis :asiista ankusalakay :araaweeet

nto yitu :bēsyeēt nyoo wōō bo Yēyiin ānkubo
kwōng'uut.

21 +/Makiiraraach chii ake tukul nyoo riirchinē
Yēyiin.†

22 Mooyēētaab *Isrāyēēl, ōyēbchi yiiit ng'aleechu:
Yēēsu nyēbo Nāāsārēēt ku chii nyēē kiiboorunēē
:Yēyiin ng'al chēbo kwōng'uut kuu wōloo ōnkētitooy
:akweek.

23 / Kikiiyokoowook chiichi sooyeyee kiyēē
ōmāchē ām kēēlto nyēē kikiikusat :Yēyiin ām
ng'oornānēēnyii. Kyoong'eet :akweek āk biikaab
Rooma, obakach ōkwērtōochi murtooywoontēēt.

24 Nteenee kiing'eetee :Yēyiin meet kootyaakta
ām nyalil ake tukul, kuuyu mēēbērē kiimuuchē
:meet kukiilchi inee.

25 Kimwooy :Tāwuti ng'al chēē wuu nyēē ki-
ing'wēlyēēlē Mokoryoontēēt kule,
'Intōōwoo :Yēyiin kibtaman.

Miitē :Yēyiin āwunyuu nyēbo taay,

kunyoo, māmii :kiy nyēē makutwaaya.

26 Ng'erechaat :mooyēēnyuu

2:20 Luuka 21:10-11, 25-26 † 2:21 Chōōwēēl 2:28-32 2:21
Yēyuut. 2:36; 9:14, 21; 22:16; Room. 10:13; Filib. 2:11 2:22 Luuka
24:19; Yoowa. 2:11 2:23 Yēyuut. 4:28 2:24 Luuka 24:5-6;
Yēyuut. 4:2

ankaabaybay.

Mākōobuur :bōōrnyuu kuboonto kāākēnēēt,

27 kuuyu mēēbērē +mēēbākookyi bōōrnyuu
*kāābkwoombiich,

nto ibakaakte kunun :chiing'uung' nyoo chur-
taat.

28 'Kwēēboorwoo kēēlwookik chēbo soboonto,
anku +meeng'erechaa kuyitita ām
taayeeng'uung'.†

29 Mbo ng'etaabiya, okany āchuurtoowook: Kime
*:Tāwuti /ankeemuy. Tākiinkētē mbo raat wōloo /
kikēēmuchinē.

30 Ki *wōōrkooyoontēētaab Yēyiin :Tāwuti
ānkiinkētē :inee kiyēē kikiikukuurtoochi :Yēyiin.
Kiiwoolchi keey :Yēyiin kule makutool chii nyēbo
mooyēēnyii kuyēk bāytooyiintēēt.

31 Kukāsē kiyēē kimii taay, king'āloolēē
ng'eeteetaab meet nyēbo *Kāārārōokiintēēt.
Kimwooy kule mēēbērē +/ mākēēbākookyi
kāābkwoombiich, nto mbo kunun :bōōrnyii.

32 Kookoong'eetee :Yēyiin Yēēsu meet
ankookeekas :acheek kule man.

33 / Kōōkiikoochi kōōbuurunēē āwutaab taay
nyēbo Yēyiin. Kōōkunyōōr Tāmirmiryēēt kuu
yoo kikiikukuurto :Yēyiin, ānku kāākūrōōbwēēch
Tāmirmiryoonoo. Kunyi, kookas :akweek
kuyēyāktōōs :tukuuchoo bēsyooniitēnyi.

34 Mānāāwo *:Tāwuti barak, nteenee kimwooy
kule,

† **2:28** Tyēēnwookik 16:8-11 **2:29** 1Bāy. 2:10; Yēyuut. 13:36 **2:30**
2Sām. 7:12-13, 16 **2:31** Tyēēn. 16:10; Luuka 22:67 **2:32** Yēyuut.
1:8 **2:33** Māārko 12:36; 14:62; 16:19; Yēyuut. 2:17-18; 5:31-32;
7:55-56; 10:45; Room. 5:5; 8:34; Ēfēēs. 1:20; Kolos. 3:1; Tiitō 3:6

'Kimwoochi :Yëyiin Mokoryoontēenyuu kule:

Ibuurunē āwunyuu nyēbo taay

³⁵ ākoy yoo kaayeyiing' itēbēē buunikuuk.'†

³⁶ Kunyoo, kukas :biikaab *Isrāyēēl tukul ng'ālyoontooni: Kiyey :Yëyiin Yēēsu nyiitēnyi kyōōkwērtoochi :akweek murtooywoontēēt kuyēk Mokoryoontēenyoo ānkuyēk mbo subak Kāārārookiintēenyoo.”

³⁷ Yu kakas :bichoo ng'aleechaa kimwooyē :Bētērō, kung'woonchi miisin ām kiyēē kikiikuyeyakay. Kimwoochi :bichoo Bētērō āk *lēbkēēyik chuut alak kule, “Mbo ng'eetaabiya, ara keeyey nee?”

³⁸ Kukētyi :Bētērō bichoo kule, “Oweekse ām miyootyēt /ankeebatisan chii ake tukul ām akweek ām kaayneetaab Yēēsu *Kiriistō sukung'eet /kēēnyōōwook kaat. Nto mii yoo, +/mākēērōōbwook Tāmirmiryēētaab Yëyiin.

³⁹ Kiyooto :nyēē kōōkukuurtoowook :Yëyiin āk lōkōkwook ākoo mbo nkicheek alak choo lōōyēch chēē mākukuur :Yëyiin.”

⁴⁰ Ām ng'aleechuutēchu āk alak chēē chang', kiikāloonchi :Bētērō biiko kumwoochinē kule, “Osatee key wōlēē mii :biich chēē moosootiin. Yoo kooyey kuu nyooto, kōōsāru soboonwēkwook.”

⁴¹ /Kikeebatisan biiko choo kicham ng'aleekaab Bētērō. Kitāsyi keyy bēsyoonooto :biiko alake chēē kiyitē kisyēērōōk sōmōk.

† **2:35** Tyēēn. 110:1 **2:37** Luuka 3:10, 12, 14; Yëyuut. 16:30 **2:38** Mat. 28:19; Luuka 3:3; Yëyuut. 3:19 **2:39** Isa. 44:3; Yëyuut. 10:45; Ēfēēs. 2:17 **2:40** Kiruu. 32:5; Yëyuut. 2:21 **2:41** Yëyuut. 2:47; 4:4; 5:14; 6:7; 11:21, 24; 12:24; 14:1; 16:5; 21:20

Wōlēē kiibuurtooy :biikaab Kiriistō chēbo taay

42 Kiinēmu keey :bichoo /kikēebātisānē kuriib kāānēētiisyēētaab *lēbkēeyik. Kiibuurchiintōōs ānkuyēētyēēchinē keey. Kyoomchiintōōs āmiik ānkusooyē :tukul Yēyiin.

43 Kiyey :lēbkēeyik ng'aleek chēē chaang' chēē /kiilātē, ng'alyoo nyēē kiyywey icheek :biiko tukul.

44 Kiibuurē :biikaab Kiriistō tukul yēēt akeenke ānkuyēētyēēchinē keey ām keel ake tukul.

45 Kyooltooy tukuukwaa ānkuyēētyēēchinē chii ake tukul nyoo kābotyi :kiy.

46 Kibēētii :bichoo kwaak bokutuuytōōs yēbo bi-iwuutaab *Kōōtaab Yēyiin. Kyoomchiintōōs ām bāybooyyēēt āmiik ām kooriikwaa.

47 KiikoostooY Yēyiin ānkung'ērēkyinē icheek :bi-ikaab kiriinkoonoo. Kitāsu :Mokoryoontēēt biiko alak chēē kimii /kiirāroochē ām bēsyō ake tukul.

3*Kiisoob :Bētērō chii nyēē kichunkutoot*

1 Nto mii bēsyēēt ake, kuwo :Bētērō ākoo Yoowaana *Kōōtaab Yēyiin yēē ki āsiiswēkaab saayeet. Kubēētii, kimii :asiista sokool bēēt.

2 Yu makuyit, kukas /kiimutu chiito ake nyēē kichunkutootiin :kērēēnkōōk kung'eetee /kākēēsich, kuwo yēbo oreet nyēē /kikēēkuurē kule 'Oreet nyēē karaaran'. /Kikiikoochinē chiichoo yooto bo oreet kwaak sukusoomē kōōkoochi kiy :biiko choo iwutē biiwuutaab *Kōōtaab Yēyiin.

³ Yu kakas :chiichoo kichunkutoot kule kiki-
ikuriik :Bētērō āk Yoowaana kōōwut biiy, kusoom
beesaanik.

⁴ Kōōrōotoot :Bētērō āk Yoowaana chiichoo nto
yityo kumwoochi :Bētērō kule, “Ikaseech!”

⁵ Koonyal :chiichoo icheek kukānyē kule /
kēēmētyi kiy.

⁶ Kumwoochi :Bētērō chiichooto kule,
“-Māāboontē beesyaa nteenee mii :kiyēē āboontē
ānku +māākōōniing' nyooto. Āmwoowuung' ām
kaayneetaab Yēesu *Kiriistō nyēbo Nāāsārēēt, kule
ing'eet ānkiiwēēsyēt!”

⁷ Kunam :Bētērō āwutaab chiichoo nyēbo taay
ānkuyēētyēēchi kōōyyo. Kunyōōr :kērēēnkōōkaab
chiichoo nkuruuk areet akeenke.

⁸ Kōōyyo ānkuwēēsyētoot! Kuwēēto keey :chi-
ichooto mbo Bētērō kōōroonchinootē :inee barak
kōōkoostoy Yēyiin ākoy biiy.

⁹ Yu kakas :biiko kuwēēsyētootē :chiichoo
ānkōōkoostootē Yēyiin,

¹⁰ kōōnkēt kule ki nyoo kiibuurē oraanaa komos.
Kiilat :bichoo ankunam kuut :kiyēē kiyeyakay ām
wōlēē mii :chiichoo.

Kiirwooky :Bētērō biiko

¹¹ Kumii :chiichoo kāyēētyi keey wōlēē kimii
:Bētērō ākoo Yoowaana ām yēē / kikēēkuurēē
Kēēltaab Sōlōmōōn nyēē kitinyē wuurwēēt. Koolat
:biiko ankulabat ākoy yooto.

¹² Yu kakas :Bētērō kuu nyooto, kumwoochi bi-
iko kule, “Biikaab *Isrāyēēl! Ām nee yu soolat ām
kiyēē kayeyakay? Ōbērē akweek kakeeyey chiichi

kuwēesyēt ām kāāmuukēywēēkyoo nto kule kuuyu
kēēchurtootiin?

¹³ Acha! Yëyiintēētaab *Abraam, Isaka
āk Yāākōbō, Yëyiintēētaab mbo kuuko :nyēē
kayey ng'aleechaa. Kāākōōtōrōōr :Yëyiin
motwooriintēenyii Yēesu nyoo kyōōtāyē
:akweek ām taayeetaab *Bilaato ānkōōrēkēertē
/ bokeebakach, ānkoo kikiikumach kule
kootyaakta.

¹⁴ Kyootay chii nyēē kichōōnēē wōlēē mii :Yëyiin
nyēē churtaat ankoomach kule /kiityooktoowook
chii nyēē sikoran.

¹⁵ Kyoobakach chii nyēē kichokuyaat kēēltaab
soboonto, nteenee kiing'eetee :Yëyiin meet. Ki-
keekas :acheek kuyēyāktōōs :kiyi.

¹⁶ Kānyōōr :chiichi ōnkētē :akweek nkuruuk
kuwēesyēt kubo kaakaaseet. Kāsob :inee ām
kāāmuukēywēēkaab Yēesu.

¹⁷ Kunyoo ii, biikyoo, ōyēyē :akweek
ng'aleechu, kimōōnkētē ānkimēēnkētē :nkicheek
kāāntōōyikwook.

¹⁸ Nteenee kēēliitēnyii :nyēē kaakuyey :Yëyiin
sukuyityiin kuu yoo kimwoowu kubununēē
wōlēē mii *:wōōrkooyikaab Yëyiin. Kimwooy :Yëyiin
kule makunyalil *:Kāārārookiintēēt.

¹⁹ Kunyi, oweeksee choolwookātēēt ānkōōyisyi
keey Yëyiin /sikēēmētoowook ng'ōōkiswookikwook.

3:13 Chuy. 3:15; Luuka 23:1-5, 13-25; Yoowa. 17:1; Yëyuut. 7:32

3:14 Isa. 53:11; Mat. 27:19; Luuka 1:35; 23:47; Yëyuut. 7:52; 22:14;
1Bët. 3:18; 1Yoowa. 2:1 **3:15** Yëyuut. 1:8 **3:16** Luuka 7:50

3:17 Luuka 23:34; 1Tēm. 1:13 **3:18** Isa. 53:7-8; Tyēēn. 2:1-2;
Tyēēn. 22:1; Luuka 22:67; 24:44 **3:19** Yëyuut. 2:38

20 Oyey kuu nyooto, sukung'eet ònyōōru tāloosyēēt kuchōōnēē wōlēē mii :Yëyiin ānkumākōōyook subak Yēesu nyoo kisimkutool kuyēk Kāārārookiintēēng'woong'.

21 Yēmāktōōs kung'ētunēē :Yēesu kibkōōnkōy ākoy kut kuyit :bēsyēēt nyēē kētyinēē :Yëyiin kiy ake tukul kukaramiit kuu yoo kibo toowunēēt. Kikiikumwooy :Yëyiin ng'aleechu kubununēē wōōrkooyikyii choo kibo kēny.

22 Kimwooyē *:Muusa kule, 'Mākukōōnook :Yëyiintēēng'woong' wōōrkooyoontēēt ake kuchōōnēē wōlēē mii :biikwook nyēē wuu anii. Māchāktōōs ōkāsyi kiy ake tukul nyēē mwoowook.

23 Chii ake tukul nyēē kāmākāsyi, mākung'ētītēē wōlēē mii :biikaab Yëyiin.†

24 Kubooyiit man, kiikung'ooraan *:wōōrkooyikaab Yëyiin tukul bēsyōōsyēchu, kung'eetee Sāmweēl ākoy alak choo kibo lētuunoo.

25 Mii kuyityiintōōs ām wōlēē ōmiitē :ng'aleekaab wōōrkooyichoo āk kiyoo kikuur-toochinē :Yëyiin mbo kuukoong'. Kimwoochi Abraam kule, 'Mākunyōōr :biikaab kōōrōōsyēk tukul kāābēruurēētaab Yëyiin kubununēē chii nyēē mākuchōōnēē mooyēēng'uung'.†

26 Yoo kikōōnu :Yëyiin motwooriintēēnyii Yēesu, kiiyook kurook simkuchō wōlēē ōmiitē :akweek chokōōbēruurook, kuwēēchēē ake tukul ām akweek wōlēē mii :miyootyēēng'woong'."

4

3:21 1Kōōr. 15:25 † **3:23** Kiruutëk 18:15, 18-19 **3:23** Yëyuut. 7:37; 13:32 † **3:25** Toowu. 22:18; 26:4

*Kumii :Bētērō āk Yoowaana taayeetaab
kōōkwēetaab Yuutayeeek*

¹ Kutākumii :Bētērō āk Yoowaana tākung'āloolchinē biiko, kukwoonchi :mbo kibkōrōs āk nyēē kiiyyoonkyinē riibiikaab *Kōōtaab Yēyiin āk *Satukaayeeek.

² Manaakas :bichu nyēē karaam, yu kimii *lēbkeēyik kōōnēētiisyē ānkwoomchinē biiko kule imuuchē :chii kung'eetee meet kubununēē Yēēsu.

³ Kinam :bichoo Bētērō āk Yoowaana, nteenee kuuyu kikiikwiimēn :kōōrēēt, /keekerta kō ākoy kuyyeech.

⁴ Ānkoo kuwuu nyooto, kichamta :biiko chēē chaang' Yēēsu choo kikas ng'aleechaa kyoomu :mbo Bētērō. Kitas taay :biiko chēē kikiikōōyēnchi ng'ālyoontēetaab Yēyiin kubās keey kut kimāchē kuriichē kisyēērōōk muut.

⁵ Yu kāyyēēkunēē, kutuuyo :kāāntōōyik, booyik āk kāānēētikaab kiruutëk Yēērusālēm.

⁶ Kāāntōōyichoo ku: *Anaas nyoo ki kibkōrōs nyēē wōō, *Kayaafa, Yoowaana, Alekisaanta āk biiko alak chēē kibo kōōtaab mbo kibkōrōs chēē wōōyēch.

⁷ / Kikēēkweryoot Bētērō āk Yoowaana kōōkwoonoo. Yooto, kutoow :kāāntōōyichoo kuteebēe mbo Bētērō kule, “Kākōōnook :ng'oo kāāmuukēywēēk oyey ng'aleechu?”

⁸ Kumwoochi :Bētērō ām kāāmuukēywēēkaab Tāmirmiryēetaab Yēyiin kule, “Kāāntōōyik āk booyikaab yēēmēēt,

4:2 Luuka 20:27 **4:2** Yëyuut. 2:24; 3:15, 26; 4:33; 13:30-31; 17:18; 23:6-9; 26:8, 23 **4:4** Luuka 9:14; Yëyuut. 2:41 **4:7** Luuka 20:2

4:8 Luuka 1:67; Yëyuut. 4:31; 13:9

9 yēē ākoo /kēēmiitē bēsyooni /kēētēēbēēnēēch ng'al chēē rubtooy keey ākoo ng'ālyoo nyēē karaam nyēē /kōōkēēyēchi chiichi kōchunkutoot ākoo wōlēē /kōkiisoobto,

10 kumāchāktōōs kōōnkēt :biikaab *Isrāyēēl tukul kule kōsob :chiichi ām kāāmuukēywēēkaab *Kāārārōokiintēēt Yēēsu nyēbo Nāāsārēēt. Inee :nyoo kyōōkwērtoochinē murtooywoontēēt, nteenee koong'eetee :Yēyiin meet.

11 Yēēsu :nyiiitēnyi ku rwaanteet nyoo kyōōtāyē oteekte, :nyēē tiyēywoontēētaab kōōto.

12 Māmii :kēēlto ake nyēbo kaararaacheet :nyēē kiikōōkoochi :Yēyiin biiko nteenee Yēēsu nkit.”

13 Kiilat :kōōkwoonoo bo Yuutayeeek ām kāng'unātēēt nyēē kiboonto :Bētērō āk Yoowaana ānkoo kut ki biich chēē kimāsumānootiin. Nteenee kisēw kule ki rubiikaab Yēēsu :icheek.

14 Nto kuuyu kitākuboontootē keey :chiichoo /kikiisoobē mbo Bētērō, kibotyī :wōlēē kikwiilta icheek.

15 Kunyoo, kumwoochi :bichoo mbo Bētērō kule, “Obe saang”. Nto mii yoo, kōōrwooch.

16 Kiteebē keey :bichooto kule, “+Makeeyeyee nee bichu ēē? Ntēē kāākōōnkēt :chii ake tukul ām Yēērusālēm kule kaakuyey :bichu ng'ālyoontooni -/mākyoomu. Kunyi, māmii :wōlēē kēētuoctooy.

17 Nteenee yēē simātākutistēē :ng'ālyoontooni biiko, +makeeker koong' bichu kumātākwoomchinē biiko lōkōōywēk kuyēyiisyēē kaaynaani.”

4:10 Yēyuut. 3:6 4:11 Tyēēn. 118:22; Luuka 20:17; 1Bēt. 2:4-7

4:12 Mat. 1:21; Yoowa. 14:6; 1Kōōr. 3:11; 1Tēm. 2:5 4:13 Luuka 21:15 4:15 Yēyuut. 5:34-35 4:16 Yoowa. 11:47

18 Yooto, / kēēkuur mbo Bētērō kooyeey kō / ānkēēmwoochi kusaan tākōōnēētiisyoot kurubta keyy āk Yēēsu.

19 Nteenee kimwoochi :Bētērō ākoo Yoowaana bichooto kule, “Karaam /kiyweyaak nto /kiywey Yēyiin?”

20 -Mākiimuuchē :acheek keesiiste kiyēē kiikeekasee koonyek āk yīitiik.”

21-22 Kimāmii :kiyēē kiimuuchē :bichoo kuyeyee mbo Bētērō kuuyu kiikoostooy :biiko tukul Yēyiin kubo chiichoo kiboonto kēnyiisyēk chēē kikēēytēē artam, nyoo / kikiisoobē ām kēēloo bo kwōng' uut. Nto subak, kiimuuchē :bichooto koong'eet wōōrōōryēēt. Kunyoo, kibōlchi subak ankubakaakta kubēēchi keyy.

Kisaay :biikaab Kiriistō kunyōōr nyikanateet

23 Yu /kabokiityaakta Bētērō ākoo Yoowaana, kooyeey wōloo kimii :biikwaa ānkubokumwoochi ng'aleek chēē kimwooy :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch āk booyik.

24 Yu kakas :bichoo ng'aleechaa kusaay kuku-urchinē barak kule, “Mokoryoontēēt Yēyiin nyoo 'kiyēyē barak āk ng'wēny, bēēkaab araaray āk tukuuk tukul chēē mii kōōrēēt.

25 King'āloolchinē :Tāmirmiryēēng' uung' kuuko *Tāwuti, kule,

‘Ām nee sukunyēkēriitu :bōrōryōōsyēk alake,
ānkōōbootyinē :Isrāyēēl āsiiswēk ng'al chēē
māyitē wuy?

26 Chōbē keyy :bāytooyikwaa kuyey booryēēt
ānkukāākōōruruuch keyy :nkicheek kāāntōōyik

sukubooryēē Yëyiin āk chiinyii nyoo
ng'aabaat.†

27 Kubooyiit man, kituuyo yu bo kiriinkooni
*:Ērōōtē āk Bōōntyō *Bilaato ākoo biiko choo mābo
kōōrēētaab Isrāyēēl āk choo bo Isrāyēēl. Kiyēchi ru-
urumuut motwooriintēēng'uung' Yēēsu, nyoo 'ki-
ing'aab kuyēk Kāārārookiintēēt.

28 Kiyey kiyēē kikiisimitiil kēny ām
kāāmuukēywēēkuuk kule makuyeyakay.

29 Kunyi ii, Mokoryoontēēt, ikas wōlēē
kāākōōmuuytēēch ānkiikōōnēēch acheck
motwoorikuuk nyikanateet kyaamte
ng'ālyoontēēng'uung' nyēē māmii :muyāt.

30 Ikōōnu kāāmuukēywēēkuuk kōōsoobiis ankiiyey
tukuuk chēē / kiilātē āk chēē -/ mākyoomu ām
kaayneetaab motwooriintēēng'uung' Yēēsu nyoo
itabaanaat kubo yiisyēēng'uung'."

31 Yu keewaany :bichoo kusaay, kōōtimtiimākoy
:kōyooto kāmiitē :icheek kusooyēē / ānkiinyiityi
icheek tukul Tāmirmiryēētaab Yëyiin. Yooto,
kwaamtaat ng'ālyoontēētaab Yëyiin ām nyikanateet
nyēē māmii :muyātēēt.

*Kiibuurchiintōōs :biikaab Kiriistō kuu kiy
akeenke*

32 Kikinoomnyo :biiko choo kikiikuchamta
ng'ālyoontēētaab Yëyiin kuyēk kiito akeenke. Māmii
:chii nyēē kiitukuulchinē keey tukuuk nteenee
kibchēchiintōōs āk chuut.

33 Kiiboor *:lēbkēyik ām kāāmuukēywēēk kule
king'eetee :Mokoryoontēēt Yēēsu meet. Kiibēruur
:Yëyiin lēbkēyichoo tukul ām yiisyēēng'waa.

† 4:26 Tyēēnwookik 2:1-2 4:27 Luuka 23:6-12 4:28 Yëyuut. 2:23
4:33 Yëyuut. 1:8

³⁴ Kimāmii :chii ām icheek nyēē kibotyinē :kiy, kuuyu kyooltooy :alake mbareenik nto kooriik

³⁵ /ānkubokiikoochi beesaanichaa kōōyyoong'unēē āwunnyēkaab lēbkēēyik sukung'eet / kēēyēētyēēchinēē choo boonto nyalilta.

³⁶ Kimii :chiito ake nyēē /kikēēkuurēē Yōōsēēf nyēbo kōōtaab Laawi ānkibo kōōrēētaab Kubrō, nyēē kitoochi :lēbkēēyik kaayneet ake kule 'Bar-naaba'. (Ibooru :kaaynaani kule murēn nyēē iki-imē chuut.)

³⁷ Ki inee :akeenke ām choo kyaalta mba-reenikwaa ānkōōkooyto beesaanik kōōyyoong'unēē āwunnyēkaab lēbkēēyik.

5

Anannyyaa āk cheebyoosyeenyii Safira

¹ King'eet :chiito ake nyēē /kikēēkuurēē Anannyyaa āk cheebyoosyeenyii Safira kwaalta mba-reeng'waa.

² Yu kaakwaalta, kukāsyiin āk cheebyoosyeenyii kung'aal beesaanik kereeryaa ankukonor. Nto yityo, kuyib :Anannyyaa beesaanik chuut bokōōyyoong'unēē āwunnyēkaab *lēbkēēyik.

³ Yu kāyib, kumwoochi :Bētērō Anannyyaa kule, "Ntēē siicham kutōōrchiing' :Kibrōkōsyoontēēt ng'ōōki kut neennyi 'keeberbeer Tāmirmiryēētaab Yēyiin kule beesaanik tukul :chuutēchu? Ām nee sii-am chuut alak?

⁴ So, ki nyeeng'uung' oob :mbareet kumanee-alte? Nto subak kāmātāku cheekuuk :beesaanichu

kwēē-āltēē mbareet? Kunyi, mā chii :nyēē 'keeber-beer, nteenee Yēyiin!”

⁵ Kukāsē :Anannyyaa ng'aleechaa, kōōryookyinē keey ng'wēny ānkumēē! Kimuuyo miisin :biiko tukul chēē kikas kiyēē kiyeyakay.

⁶ Yooto, kukwoonii :āybēēriik bakeenke ānkubokurātēē ankeet ānkubokumuyē.

⁷ Yu kakeeyta :āsiiswēk sōmōku, kuyitu :chee-byoosyeetaab Anannyyaa āmēēbērē kiinkētē kiyēē kikiikuyeyakay.

⁸ Kuteebee :Bētērō kule, “Cheebyoos, beesaanik tukul :chuutēchu choo kōbo mbareet?” Kulē :chee-byoosyeet, “Ēē, chooto.”

⁹ Kumwoochi :Bētērō kule, “Ntēē sōōkāsyiinē osyeem Tāmirmiryēetaab Yēyiin? 'Keekas, mii kuyitu :biiko chēē kātākumuyē boontēēng'uung' ānkumii bokumuyiing' nkinyiing'.”

¹⁰ Kōōryookyinē keey bakeenke :cheebyoosyeet kērēēnkōōkaab Bētērō ānkumēē. Kuyitu :bi-choo kātākumuyē Anannyyaa ankukalab cheebyoosyaanaa ānkubokumuchi kochonkeet nyoo kimii :boontēēnyii.

¹¹ Kinam kuut kaniseet tukul āk mbo biiko chēē kiyityi :ng'aleechaa lētuunoo.

Kiisoob :lēbkēēyik biiko chēē chaang'

¹² Kiituuyēēchinē keey *:lēbkēēyik tukul yoo bo Kēēloo bo Sōlōmōōn sukōōnēētē biiko lōkōōywēk kurubta keey Yēēsu. Kiyēyē mbo subak ng'al chēē chaang' chēē /kiilātē.

13 Kinyōkōriitu :rubiik chuut alake kulumchi lēbkēyichoo kubo kāantōyikaab Yuutayeek. Ānkoo kuwuu nyooto, kitākōokoostooy :biiko lēbkēyichoo.

14 Kitas taay :murēnik āk chēēbyōōsōōk kuchamta Mokoryoontēēt miisin kusiir yoo kibo taay.

15 Kiyey :ng'aleechaa /kiilātē /kiimut biiko chēē kimnyoontōōs ām tiirboosyek āk kisyēērōōk si yoo kātiiny :kitōōntōyēētaab Bētērō, kusobtōōs.

16 Kiiruruukoonunēē keyy :biiko kiriinkōōsyēk alak chēē kilēēkitēē Yēerusālēm, kōōmutu biikwaa chēē kimnyoontōōs āk chēē kiiyiimē :tāmirmirook chēē miyootēch. /Kikiisoob bichoo tukul.

/Kikēēwus lēbkēyik

17 Kimēēchi :moo *kibkōrōs nyēē wōō āk biikyii chēē ki *Satukaayeek ām kiyēē kiyeyakay.

18 Yooto kunam :icheek *lēbkēyichoo ankukerta kō.

19 Nto mii kwēēmooy, kuchō *:malayikeet ānkuchokuyoot. Kimwoochi :malayikaanaa bichooto kule,

20 “Obe ākoy biiwuutaab *Kōōtaab Yēyiin ānkubōōmwoochi biiko ng'aleek tukul kurubta keyy sobooni lēēl.”

21 Yu kayyeech, kuba :lēbkēyichoo ākoy biiwuutaab Kōōtaab Yēyiin kuu wōloo /kikēēmwooytoochinē ānkutoow kōōnēētiis.

Kikuur :kibkōrōs nyēē wōō āk biikyii *kōōkwēētaab Yuutayeek kumukuul. Yooto, kōōyookto /bokēēkwērūnēē lēbkēyichoo wōloo /kikēēkērtooy.

22 Nto bēre kuyit :riibiikaab *Kōōtaab Yēyiin wōlooto / kikēēkērtooy lēbkēēyichoo, mānāānyōōr chii. Kōōyēyē bakeenke

23 ānkubokumwooyē kule, “Ntēē kābokēēnyōōru tēmēloot :kōōto ānkumii :riibiik kuriibsē kurkat. Nto bēre keeyaat kurkootik, mii ānō :chii kō!”

24 Yu kakas :kāāyyoong'iintēētaab riibiikaab Kōōtaab Yēyiin āk nkicheek mbo kibkōrōs chēē wōōyēch ng'aleechaa, kunam kuut miisin kule mii kuwēētii ānō :kōōrēt.

25 Nto mii yoo, kuchō :chiito ake ānkuchokumwooy kule, “Kookas, miitē kōōnēētiisyēē :bichoo kwōōkērtooy kō biiwuutaab Kōōtaab Yēyiin.”

26 Kukāsē :kāāyyoong'iintonoo bo riibiik kuu nyooto, kuwēētooy biikyii ānkubokukwoontooy lēbkēēyik nyēē mānāākērchi koong', kuuyu kinyōkōriitu kule imuuchē kuwiirēē :biiko rwoontōōk.

27 Yu /kābokēēkwēryoon lēbkēēyichoo, /kiimutyi kōōkwēētaab Yuutayeeek ānkukōrōmchi *:kibkōrōs nyēē wōō,

28 kumwoochinē kule, “Kikiikāloonwook kule -mātōōnēētiisyootēē kaaynaani bo chiichi! Ntee-nee kookoolaambuuch :kāānēētiisyēēng'woong' Yēērusālēēm kumukuul, ōmwooyē kule acheek :chēē kikēēbākāchē chiichi.”

29 Kukētyi :Bētērō āk lēbkēēyik alak kule, “Māchāktōōs kiiywēyē Yēyiin kusiir yēē kātākiiywēyē biiko.

30 Kiing'eetee :Yēyiintēētaab mbo kuuko Yēēsu meet nyoo kyōōbākāchē ōkwērtoochinē keet barak.

31 Kōōkukwēryoot :Yēyiin kuwo kibkōōnkōy ānkumii āwunyii nyēbo taay kubāytooyiisyē anku *Kāārārookiintēēt, sukung'eet kuwēēkiis :biikaab Isrāyēēl / ānkēēnyōōchi kaat ām choolwookātēēng'waa.

32 Kyoomtooy :acheek ng'aleechu ānkwoomtooy mbo :nkinee Tāmirmiryēētaab Yēyiin nyoo kiikōōkoochi :Yēyiin biiko choo kāsyinē inee.”

33 Yu kakas :kōōkwoonoo kuu nyooto, kung'woonchi miisin. Yooto, kumach kule kubakach lēbkēēyichoo.

34 Nteenee kimii *:Fārisooyiintēēt ake ām kōōkwoonoo nyēē / kikēēkuurēē Kāmālyēēl. Ki kāānēētiintēētaab kiruutēk nyēē kikoonyitē :biiko tukul. Kimwooy kule, “Ōkwēryootē, baa, bichu kuba saang' kisich.”

35 Nto mii yoo, kōōrwookyī kōōkwoonoo kumwoochinē kule, “Kāābkōōnyoo, māchāktōōs ōrōōtootē kiyēē ōmāchē ōyēchi bichu.

36 Ām kēnyiisyēk chēē ng'eri choo kookukeeyta, kōchō :ake nyēē / kikēēkuurēē Teewuuta nyēē kiyey keey kule inee ku chiito ake nyēē wōō. Kuroob inee :biiko chēē kimāchē kuyitē bokolwookik ang'wan. Nteenee /keebakach /ankiisereet biikyī tukul ankung'etee yoo :ng'aleekyīi.

37 Yooto subak, kookeer :Yuuta nyēbo Kalilaaya ām bēsyōōsyēkaab kāāyiitiisyēēt nyēē wōō nyoo kibo biiko. Kiroob :nkinee biiko chēē chaang', nteenee /kiywaang'ta inee /ankiisereet biikyīi.

38 Kunyoo, ām ng'ālyoontooni, āmwoowook kule obakaakte rubiichu bo Yēēsu kubēēchi keey kuuyu yēē ākoo chōōnēē :kiyēē mwooyē :bichu wōlēē mii :biiko, kumāyēyē kiy.

39 Nto yēē ākoo chōōnēē wōlēē miitē :Yēyiin, -mōōmuuchē kut okerekte bichu, nteenee, imuuchē bōōyiinēē ōmiitē ōbooryēē Yēyiin.”

Kiyis :ng'aleechaa kāāsōōtēywēēkaab bichooto.

40 Yooto, /kēēkuur lēbkēēyichoo kuba kō /ankee-bas. Nto mii yoo, /kēēmwoochi bokusaanee keey kung'āloolootēē kaayneetaab Yēēsu. Yooto, /kee-bakaakta kubēēchi keey.

41 King'eētyēē :lēbkēēyichoo yooto kibo kōōkwoonooto nyēē ng'ērēkootiin, kuuyu ki ng'ālyoo :nyoo nyēbo koonyit miisin kuchamta icheek :Yēyiin kule kunyāliil ām kaayneetaab Yēēsu.

42 Kitas taay :lēbkēēyichoo kutēē yēē tēē :bēsyoōsyēk kōōnēētiisyē ānkwoomtootē lōkōōywēk chēē kāroomēch ām biīwuutaab *Kōōtaab Yēyiin āk mbo kung'eetee kōōto ake ākoy ake, kumwooyootē kule *Kāārārookiintēēt :Yēēsu nyoo kimākōōyook :Yēyiin.

6

/Kikeekwey toorētik tisab

1 Ām bēsyoōsyēchooto yu kimii kuwōōyiitu :laati-taab biikaab Kiriiistō, kooteeyee keey :Yuutay-eek chēē king'āloolē kuutiitaab Kirikiik kule / kikēēbulbulē chēēbyōōsōōk choo ki Iburaneek /

5:40 Mat. 10:17; Yëyuut. 4:18; 5:28 5:41 Luuka 6:22-23; 1Bët. 4:13 5:42 Luuka 22:67; Yëyuut. 2:31; 3:18; 8:5; 9:22; 17:3; 18:5, 28; 26:23

ānkēēsāsē chēēbyōōsōōkwaa chēē ki musuk ām wōlēē /kikēēbchēwuntooy āmiik.

² Yooto, kōōruruuch *:lēbkēēyichoo ki taman āk āyēēng' bichooto tukul ānkumwooy kule, “Mēēbērē ng'ālyoo nyēbo man, yoo kakeebakaakte kyaamte ng'ālyoontēētaab Yēyiin ānkēēs wēē ng'aleekaab āmit kityō.

³ Kunyoo ii, mbo ng'eetaabiya, okwey biiko tisab chēē tookunootiin kule / kiikiinyiityi Tāmirmiryēētaab Yēyiin ānkung'oomēch. Mākuwuulyēē :bichooto ng'aleechuutēchu.

⁴ Nteenee +mākēēwuulyēē :acheek saayeet āk ng'ālyoontēētaab Yēyiin.”

⁵ King'ērēkyi :biiko tukul ng'aleechaa. Yooto, /keekwey Steefaan (kiikoosēē keyy :inee Yēyiin miisin anku / kikiinyiityi Tāmirmiryēēt), Filibō, Burokooro, Nikanoor, Timoon, Barmeena ākoo Nikolaawo (nyēē kibo *kiriinkēētaab Antyookya nyēē kikiikuweech keyy kusaay Yēyiintēētaab Yutayeek).

⁶ Yooto, /kēēkwērchi bichoo lēbkēēyik kusoochi ānkutiinyēē āwunnyēk.

⁷ / Kikyaamtaat ng'ālyoontēētaab Yēyiin kuyēstoochi kōōrēēt. Kitas taay :laatitaab biikaab Kiriistō kuwōōyiit ām Yēērusālēm ankuchamta :mbo *kibkōrōs wōlēē wōō Yēēsu.

/Kikeenam Steefaan

⁸ Kiibēruuroot :Steefaan ānkiboonto kāāmuukēywēēk miisin. Kiyey :chiichoo ng'al

chēbo kwōng'uut ānkōōboor tukuuk chēē /kiilātē
ām wōlēē mii :biiko.

⁹ Kimii :Yuutayeek alake chēē kikuurē keey
kule 'Biikaab *kōōtaab saayeet chēē /kiikiityaakta'
ānkibo kōōrēetaab Kurēēn āk Alekisaantria āk mbo
yēēmōōsyēkaab Kiliikya āk Eesya. Kikwiil :bichoo
Steefaan.

¹⁰ Nteenee kimēēmuuchē kuyityi
ng'oornānēetaab Steefaan āk mbo Tāmirmiryēēt
nyēē kiikoochinē kāāmuukēywēēk ām wōlēē
king'ālooltooy.

¹¹ Yooto, kumwoochi :bichoo biiko chuut alak
kumwaayaat kule kiikukas Steefaan kung'āloolēē
*Muusa āk Yēyiin nyēē miyaat.

¹² Kiiwuruur :bichooto biiko chuut kunam
wōlēē mii :booyik āk kāānēētikaab kiruutēk. Yooto,
/keenam Steefaan /ānkēēkwēryoot ākoy kōōk,

¹³ / ānkubokēēmōlōlchi ng'al chēē manaayey.
Kimwooy :bichooto kule, “-Mākustēē :chiichi
kung'āloolēē *Kōōtaab Yēyiin nyēē miyaat āk mbo
nkicheek kiruutēk.

¹⁴ Kookeekas kumwooyē kule makooburyeet
:chiichi /kēēbērē Yēēsu nyēbo Nāāsārēēt kōyi bo
Yēyiin ankuweech ātēbuutēk choo kirōōbwēēch
*:Muusa.”

¹⁵ Kiirōōtoot :kōōkwoonoo tukul Steefaan. Yooto,
kukas kule kerkeey :eernyii āk nyēbo *malayikeet.

7

Kiyēē kimwooy :Steefaan kuyēētēē keey

6:10 Luuka 21:15; Yëyuut. 6:3 **6:13** Määrkō 14:55-59; Yëyuut.
21:28 **6:14** Yoowa. 2:19; Yëyuut. 15:1-2; 21:21

1 Nto mii yoo, kuteebee *:kibkōrōs nyēē wōō Steefaan kule, “Man :ng'aleechu /kēēmwooyē kurubta keey āk inyiiing?”

2 Yooto, kukēt :Steefaan kule, “Mbo araaba āk mbo baaba. Ōyēbchi yiiit baa kiyēē āmiitē wāāmwoowook. Kichōōnchi :Yēyiin nyoo tōrōōr baaba Abraam, yoo kitākumiitē Meesobotaamnya kutākutoombo wokuminyē Araan.

3 Kimwoochi :Yēyiin Abraam kule, ‘Ibakaakte biikwook āk kōōrēēng'uuung' 'ānkiiwē ākoy kōōrēēt nyēē +māābooruung'.†

4 Kunyoo, kung'eetee :Abraam kōōrēētaab Kaltaayeeek ānkuwuuchi *kiriinkēētaab Araan. Yu kāwokume :kwaan, kung'eetee :Abraam kiriinkoonoo bo Araan ānkōōwuuw :Yēyiin kuchō kōōrooniitēnyi ōminyē :akweek.

5 Mēēbērē kirōōbchi :Yēyiin Abraam kiy mbo akeenke ām kōōrooniitēnyi kule kuyēk nyeenyii ānkoo mbo kētiin nyēbo mbar. Nteenee kikuurtoochi :Yēyiin Abraam āk biikyii chēē makookeer inee kule mākuyēk nyeeng'waa :kōōroonooto ānkoo kimānāānyōōr :Abraam leekwa yooto.

6 Kimwoochi :Yēyiin Abraam kule, ‘Makuba :biikaab mooyēēng'uuung' bokuminyoot kōōrēētaab biiko alak ānkuyēkunoot motwoor. Mākunyāliil kēnyiisyēk bokolwookik ang'wan.

7 Nteenee +māāng'woonchi biiko chēē kayey icheek kuyēk motwoor. Nto yityo, mākuwuuwunēē kōōroonooto ānkubokukutung'woo ām yuutēyu.†

8 Nto mii yoo, kōōkoochi :Yēyiin Abraam kii-

† 7:3 Toowunēēt 12:1 7:3 Ibu. 11:8-10 7:4 Toowu. 11:31; 12:4
7:5 Toowu. 12:7 † 7:7 Toowunēēt 15:13-14 7:7 Chuy. 3:12

rootyeetaab *kāāmurootāniisyēēt. Yooto kunyōōr
Abraam wērinyii Isaka. / Kiimuraatan wēēroo
kutinyē bēsyōōsyēk sisiit kuchakee /kākēēsich. Nto
mii yoo, chokunyōōr :Isaka Yāākōbō. Kichokusich
:nkinee Yāākōbō mbo kuuko taman āk āyēēng'.

⁹ Kiituuyiityi mbo :kuuko chuut Yōōsēēf moo.
Yooto, kwooltoochi kōōrēētaab Miisir wokuyēk
motwooriin. Nteenee kiyēētyēēchi :Yēyiin Yōōsēēf
kumii wōlooto

¹⁰ ām wuuyin ake tukul nyēē kinyōōr.
Kiikoochi mbo subak ng'oomnānēēt ankuyey
bāytooyiintēētaab Miisir kung'ērēkyi Yōōsēēf kut
kuyey inee kubayta kōōroonooto ānkōōyyoonkyi kiy
ake tukul ām kanyii.

¹¹ Nto mii yoo nanyuun, kuchō :kēmēwuut Miisir
kumukuul nyēē wōō miisin ākoy mbo kwoochi
kōōrēētaab Kanaan. Kilal :kēmēwuunoo biiko nyēē
-/mākyoomu. Kimāmii wōlēē kiimuuchē kunyoorta
mbo kuuko kiyēē kaam.

¹² Yu kawokukas :Yāākōbō kule kimiitē :āmiik
Miisir kōōyookto kāābkōōnyoo chuut kuba wōlooto
nyēbo taay.

¹³ Ām baanta nyēbo āyēēng', kōōboorchi keey
:Yōōsēēf murēchuutēchu. Yooto, kōōnkēt *:Faraawo
biikaab mbo Yōōsēēf.

¹⁴ Yu kāākuyēyākiis :ng'aleechu, kōōyookto
:Yōōsēēf /bokēēkuurchi kwaan āk biikaab kōōng'waa
tukul. Kiyitē :kayaa tukul biiko tāmānwookik tisab
āk muut.

7:8 Toowu. 17:9-14; 21:2-3; 25:26; 29:31–30:24; 35:16-18 **7:9**
Toowu. 37:11, 28; 39:2, 21 **7:10** Toowu. 41:37-44 **7:12** Toowu.
41:54; 42:1-2, 5 **7:13** Toowu. 45:1, 3, 16

15 Yooto, kuwēeto :Yāākōbō kāābkōōnyoo tukul Miisir. Kiminy :icheek wōlooto ākoy kubëk :biiko tukul choo kibo taay.

16 Ānkoo kuwuu nyooto, /kikeeketita bōōrwëkwaā ām lētuunoo /ānkubokiitōōr wōlēē bo kochonkeet nyēē kikiikusimkwaalee :Abraam wērikaab Amoor ām Syëkēm ām laatitaab beesaanik.

17 Yu kimii kuriiku :bësyōōsyëk, kootyiich :Yëyiin kuu yoo kikiikukuurtoochi Abraam, kuyëk :biikyoo sērē ām Miisir.

18 Yooto, kubāytooyiis :chiito ake nyēē kimēēnkētē kiy ake tukul kurubta keey ākoo Yōōsēēf.

19 Kwoowësyi :bāytooyiintonoo biikyoo ankoonyaliil. Kimāchē kule kumëtooy :biiko lēēkōōk chēē /kātākiibuutu sukubëk.

20 / Kikēēsichē *Muusa ām bësyōōsyëchooto ānkiibëruuroot ām wōlēē mii :Yëyiin. /Kikeebayee kang'waa kō ām ārook sōmōk.

21 Yu /kabokiichuuw kuchō saang' /kēēmāchē / kēēmëto, kunam :chēēbtaab Faraawo Muusa ankuyey kuyëk lakwanyii.

22 / Kikiineet Muusa ng'oomnān ake tukul ām Miisir kuyem. Kikōrōōm :Muusa ām wōlēē king'ālooltooy āk wōlēē kiyëytooy yiisyeēnyii.

23 Yu kiboonto :Muusa kënyiisyeëk artam koosoot kuruutoochi biikyii bo Isrāyēēl.

24 Yooto, kukas chiinyii ake nyēē kimii kōōnyāliilē :chiitaab Miisir. Kuwo :Muusa

7:15 Toowu. 45:9-10, 18; 46:6-7, 27 **7:16** Toowu. 23:3-16; 33:19; 49:29-30; 50:13; Choos. 24:32; Ibu. 11:22 **7:18** Chuy. 1:7-8 **7:19** Chuy. 1:15-19, 22 **7:21** Chuy. 2:2-10; Ibu. 11:23

bakeenke ankubakach chiichoo kibo Miisir kusār chiinyii.

²⁵ Kiisōōtē :Muusa kule tōōs kiimuuchē kōōnkēt :biikwaa kule kimii :Yēyiin kuyēyiisyēē inee kootyaakta icheck, nteenee kimēēnkētē :biikyii.

²⁶ Yu kāyyēēkunēē, kukas :Muusa biikaab Isrāyēēl alak āyēēng' chēē kimii kuboortōōs. Kusyeem kumwoochi kule, 'Murēchu, nto yu koo-am keey nkosyur ānkōōbooyē mooyēēt akeenke!'

²⁷ Nteenee kuwunukto Muusa :chiito nyēē kiki-ikulālchi nyiin ānkumwoochi kule, 'Ng'oo :nyēē ka-tooling' ibayteech? Inyiiing' :kētiintēēt?

²⁸ Imāchē ibara kuu wōloo 'kwēēbākāktooy Miisiriintēēt?†

²⁹ Yu kakas :Muusa ng'aleechaa, kumwēy. Kimwēchi kōōrēētaab Miityaan. Kiibuur wōlooto kut kunyōōr wērikyii āyēēng'.

³⁰ Yu kāwokukeeyta :kēnyiisyēk artamu, kuchōōnchi *:Malayikeetaab Yēyiin Muusa ām suurkwēēnēēt yēē kōōrikitiitēē :maata ām sōntiit ake. Kilēēkitēē :yooto Tulwēētaab Sinaay.

³¹ Nto bērē kukas :Muusa kiyooto, kwaam mēt. Kōōnookyi kule kukas nyēē karaam. Yooto, kukas kuutiitaab Yēyiin nyēē kimii kukuuru

³² kule, 'Anii :Yēyiintēētaab mbo kuukoong', Yēyiintēētaab Abraam, Isaka ākoo Yāākōbō.† Ki-bootan :Muusa ām muyātēēt kut manaamach takukas yooto subak.

³³ Yooto, kumwoochi :Yēyiin Muusa kule, 'Irēēku kwēyōōnik, kuuyu imiitē iyyoonyēē yēē tiliil.

† **7:28** Chuy. 2:14 **7:29** Chuy. 2:11-15; Ibu. 11:24-27 **7:29** Chuy. 2:15, 21-22; 18:4 † **7:32** Chuy. 3:6

34 Kaakas kubooyiit man wōlēē / kēēmii / kiitiing'tooy biikyuu ām Miisir āk wōlēē mii kōōtēēytooy. Kāārēku :anii chaatyaakte kunyi, āmiitē wāāyooktiing' ākoy Miisir.'

35 Ki Muusa nyiitēnyi :nyooto / kikeētāyē / kēēmwoochinē kule, 'Ng'oo nyēē kākōōning' kāāmuukēywēēkaab bāytooyiisyēēt āk chēbo kētiisyēēt?' Inee mbo subak :nyooto kiiyooktooy :Yēyiin wokubayta ānkusār biikaab Isrāyēēl. Kikwēryootē Muusa :Malayikeetaab Yēyiin nyoo kichōōnchinē ām yoo kibo sōntiinoo.

36 Kikwēryoon :Muusa bichoo kung'ēētyēē Miisir kukaakuyey ng'al chēbo kwōng'uut ām wōlooto āk yoo kibo Araarayta nyēē Arraa āk mbo ām kēnyiisyēk artam choo kimii :biikyoo suurkwēēn.

37 Ki Muusa :nyiitēnyi nyoo kimwoochinē biikaab Isrāyēēl kule, 'Mākukōōnook :Yēyiin *wōōrkooyoontēēt nyēē wuu anii kuchōōnēē wōlēē miitē :biikwook.'†

38 Kiboonto keyy :Muusa āk biikyoo ām wōlooto bo kōōr nyēē suurkwēēn. Kiboonto keyy mbo kuuko ākoo mbo Malayikeetaab Yēyiin nyoo king'āloolchinē inee ām yoo kibo Tulwēētaab Sinaay. Kinyōōr yooto :Muusa ng'al chēbo soboon chēē kirōōbwēēch.

39 Nteenee kichuunnyēē mbo :kuuko ng'aleekaab Muusa ankookaykaay kooyeey Miisir. Kitay :icheek Muusa

7:34 Chuy. 3:1-10 7:35 Chuy. 3:2; 2:14 7:36 Chuy. 7:3; 14:21-29; 15:25; 16:1-17:13; Kāāyiit. 20:2-11; 14:33 † 7:37 Kiruutēk 18:15 7:37 Kiruu. 18:15, 18; Yēyuut. 3:22-26; 13:32
7:38 Chuy. 19:1-20:17; Yēyuut. 7:53 7:39 Kāāyiit. 14:3-4; Neem. 9:17

40 ānkumwoochi *Āārōn kule, 'So, kāwokwaam :nee Muusa nyi kiirēētoonunēēnēēch Miisir? Kunyoo, chēyēwēēch āynātēēt nyēē sukōōrēētootēēch.'†

41 Yooto yēē sukuyey :bichooto kiito nyēē kerkeey mooyta. Kiyibu tukuuk chēē / kibokēēsooytooy ānkuyēyē sookwoonuutëk ānkung'erēkyinē kiyēē kiyēyēē āwunnyëkwaa.

42 Yooto, kōōtuukyi :Yēyiin batay kukutunkyinē icheek asiista, araawēet ākoo kookeelik. Tooku :yuutēyu ām yoo / kikeesir ām kitaabuutaab *wōōrkooyik kule, 'Kāālē ii, kōōtaab Isrāyēēl, ara kyōōkwērwoo tyoony bo kōrōs āk tuwēnuutëk ām kēnyiisyëk artam choo kyōōmiitē suurkwēēn?

43 Acha! Kyoong'eet, okalab kēryēētaab *Moolek āk kookeelyeetaab āynātēēt Reefaan tukuuchoo kyōōyēyē kule sōōkutunkyinē. Kunyoo, +maakwetaak bookeeytee kiriinkēētaab Bābulōōn kut booyit kōōr nyēē mā nyēēng'woong'.†

44 Kiboonto mbo :kuuko *Kēryēētaab Yēyiin ām wōloto bo suurkwēēn. Kikiyey :Muusa kēryoonoo kuu wōlēē kimwooytoochi :Yēyiin āk wōlēē kiki-ikōōboorchinto.

45 Yu kābokunyōōr mbo :kuuko kēryoonoo, kukwaanta kōōntōōchinē :Chooswa. Kikwaanta kēryoonooto yu kibokunāmē kōōrēētaab biiko choo kikwētē :Yēyiin kukāsē mbo :kuuko. Kiibuur :kēryoonoo kuu nyooto ākoy bēsyōōsyëk choo kichokubāytooyiisyē *:Tāwuti

† 7:40 Chuy. 32:1 7:41 Chuy. 32:1-8 † 7:43 Āmōōs 5:25-27
7:44 Chuy. 25:9 7:45 Choos. 3:14-17; 18:1; 2Tët. 1:3; 5:5

46 nyoo king'erëkyi :Yëyiin. Kimwooy :Tāwuti kule mākuyēytoochi :inee Yëyiintēētaab Yāākōbō wōlēē mākuminy.

47 Nteenee ki Sōlōmōōn nyēē kichokutēēkyi Yëyiin Kōōto.

48 Ānkoo kuwuu nyooto, mēēbērē minyē :Yëyiin koorin chēē tēēchē :biiko. Kuu yoo mwooyē *:wōōrkooyoontēētaab Yëyiin kule,

49 'Mwooyē :Yëyiin kule:

Ābāytooyiisyoowunēē barak

ānkuyitu :kērēēnkōōkyuu ng'wēny.

Kunyoo, kō nyēē wuu nee :nyēē ōmāchē ōtēēkwoo?

Nto ānō :wōlēē ōmwooyē kule āmuunyēē?

50 Mā anii :nyēē kyāāyēyē tukuuchu tukul?†

51 Kunyoo ii, wuuyēch sōō mētēwookwook nyēē tyaa nyēē -mōōkāsē ng'al! Okerkeeye mbo kuukoong' :akweek chu ōkwiilē Tāmirmiryēētaab Yëyiin kwaak.

52 Mii *:wōōrkooyoontēētaab Yëyiin nyēē mānāāwus mbo :kuukoong'? Kibakach mbo choo king'ōōrē kule mākuchō :Chii nyēē Churtaat. Ānkoo mbo raat kuu nyiitēnyi koochaamte ankoobakach :akweek Nyooto Churtaat.

53 Kyōōnyōōru kiruutēkaab Yëyiin kubununēē malayikaanikyii, āmēēbērē ōrubē!"

/Kikebakach Steefaan

7:46 2Sām. 7:1-2; Tyēēn. 132:1-5 **7:47** 2Sām. 7:5-7; 1Bāy. 6:1-38

7:48 Yëyuut. 17:24 † **7:50** Isaaya 66:1-2 **7:51** Chuy. 32:9; 33:5; Cherem. 4:4; Ēsēk. 2:2-5; Room. 2:28-29 **7:52** Mat. 5:12; Yëyuut. 3:14 **7:53** Yëyuut. 7:38; Kala. 3:19; Ibu. 2:2

54 Yu kabokukas :bichoo ng'aleechaa kimwoochinē :Steefaan, kunyēērchi ankunyyi mooriik nyēē kāng'woonchi.

55 / Kiinyiityi Steefaan Tāmirmiryēētaab Yēyiin ankukas barak. Kukas lēbkēēyyēētaab Yēyiin ankukas Yēēsu nyēē kimii kēēyyoonyēē āwutaab taay nyēbo Yēyiin.

56 Kumwooy :Steefaan kule, “Okas baa, kaakuyaatakay :wōliin bo barak. Miitē *:Wēritaab Chii kēēyyoonyēē āwutaab taay nyēbo Yēyiin.”

57 Yooto, kuker :bichoo yiitiikwaa kukatay ng'aleekaab Steefaan ānkubōlchi barak miisin. Kutuchinē :bichooto tukul Steefaan

58 /ānkīichuutootē ākoy kiriing' saang'. Kiirēēk :bichoo kāāliikoonikwaa ānkōōtōōrchi āybēēryoontēēt ake nyēē /kikēēkuurēē Sāwulō kuriib. Nto yityo, kutoow kuwiiree Steefaan rwoontōōk.

59 Kitas taay :bichoo kuwiir Steefaan nto yityo, kusaay :Steefaan kule, “Mokoryoontēēt Yēēsu, itaach tāmirmiryēēnyuu.”

60 Kikutuny ānkukuurchi barak kule, “Mokoryoontēēt, -'meenaamte bichu ng'ōōki!” Kubēkunēē :ng'aleechaa kuutiinyii kung'ētē.

8

1 Kichamta :Sāwulō meetaab Steefaan.

/Kikēēwus biikaab Kiriistō kusērēēt

Ām bēsyoonoto, / kēēwus kaniseetaab Yēērusālēm nyēē -/ mākyoomu. Kisērētyi :biiko chēē chaang' yēmēētaab Yuuteeya āk nyēbo

7:56 Mat. 3:16; Luuka 12:8-9 7:58 Yēyuut. 22:20 7:59 Tyēēn. 31:5; Luuka 23:46 7:60 Luuka 23:34; 6:28 8:1 Yēyuut. 8:4-5; 11:19

Samaaryaa. Nteenee king'ëtunēē *:lēbkēēyik Yēērusālēm.

² Kimii :biiko alake chēē kikoonyitē Yēyiin. Kiriiree :bichoo Steefaan miisin nto yityo bokumuy.

³ Yooto, kutoow :Sāwulō kwaaraantaat biikaab Kiriistō nyēē -/ mākyoomu. Kiwēētootēē kō ake tukul kunāmootē murēnik āk chēēbyōōsōōk wokukērtooy kō.

Kumii :Filibō kōōrēētaab Samaaryaa

⁴ Kyaamtaatee :bichoo kisērēētōōs ng'ālyoontēētaab Yēyiin wōlto ake tukul wōloo kiba.

⁵ Kiwo :nkinee Filibō ākoy *Samaaryaa ankuwokwaamtee wōlooto lōkōōyiwēk chēē rubtooy keey āk *Kāārārookiintēēt.

⁶ Yu kawokukas :biiko ng'aleek chēē kyoom :Filibō āk tukuuk chēē /kiilātē chēē kiyey, kuyēbchi yiiit ām kēēlto nyēē karaam.

⁷ / Kikiibēbēēto tāmirmirook chēē miyootēch kung'ēētyēē biiko wōlēē wōō. Kiwookyinē barak yu ng'ēētyēē bichoo. /Kikiisoob mbo chēē kisōnkōchootiin āk chēē kiing'wooltōōs.

⁸ Kunyoo, king'ērēkiis :biiko ām kiriinkoonoto kumukuul.

Kiweek :chēēbsookēyoontēēt /ankeebatisan

⁹ Kimii :chēēbsookēyoontēēt ake kiriinkoonoto nyēē / kikiēkuurēē Simōōni nyēē kiyēyē mosoonkoyeenikyii. Kiyey :chiichoo kuu nyooto kut kikiikoolat :biiko miisin ām *Samaaryaa. King'āsē keey kule inee ku chii nyēē wōō miisin.

8:3 Yëyuut. 9:1-2, 13, 21; 22:4-5; 26:9-11; 1Kōōr. 15:9; Kala. 1:13; Filib. 3:6; 1Tēm. 1:13 **8:5** Yëyuut. 6:5; 5:42 **8:7** Māarkō 16:17; Luuka 9:1

10 Kunyoo, kiiywēyē :biiko tukul chiichi kunam wōlēē mii :chēē wōōyēch ām komostaab bāytooyiisyēēt āk mbo chēē minkēēch. Kiyēbchi yiit kāroomin ānkumwooy kule, “Boonto :chiichi kāāmuukēywēēk kukwaanee wōlēē mii :Yēyiin.”

11 /Kikēērubootē chiichooto, kuuyu kikiikuyey ng'al chēbo kwōng'uut kunyil chēē chaang' ām mosoonkoyeenikyii.

12 Nto yu koom :Filibō lōkōōywēk chēē kāroomēch chēē rubtooy keey āk bāytooyiisyēētaab Yēyiin āk chēbo Yēesu *Kiriistō, kōōyēnchi :bichoo lōkōōywēchoo / ankeebatisan. / Kikeebatisan bichoo tukul kunam wōlēē miitē :booyik āk chēēbyōōsōōk.

13 Kiiyēnchi :nkinee Simōōni Yēesu /ankeebatisan. Yooto, kurubaat :Simōōni Filibō ām wōlto ake tukul. Kiimuuy miisin :tukuuk chēē kikas kuyēyāktōōs.

Kinyōōr :biikaab Samaaryaa Tāmirmiryēēt

14 Yu kabokukas *:lēbkēēyik ām Yēerusālēēm kule kaakuchamta :biikaab *Samaaryaa ng'ālyoontēētaab Yēyiin, kōōyookto Bētērō ākoo Yoowaana kuba wōloto.

15 Yu kabokuyit :icheek, kusoochi kule kunyōōr bichoo Tāmirmiryēētaab Yēyiin. Kisaay kuu nyooto,

16 kuuyu kitākutoombo kut kurārākyi bichooto :Tāmirmiryēētaab Yēyiin. /Kikiikeebatisan baateey ām kaayneetaab Mokoryoontēēt Yēesu.

17 Kitiinyēē :Bētērō āk Yoowaana bichoo
āwunnyēk. Yooto, kuchōōnchi bichooto
:Tāmirmiryēēt.

18 Nto yu kawokukas :Simōōni kule kinyōōru
:biiko Tāmirmiryēēt yoo kātiinyēē :lēbkēēyichoo
āwunnyēk, kumwoochi kule,

19 “+Māākewēwook beesaanik, yoo kōōkōōnoo
kāāmuukēywēēchu sukung'eet yoo kāātiinyēē
:nkanii chii ake tukul āwunnyēkyuu, kunyōōr
Tāmirmiryēētaab Yēyiin.”

20 Kukētyi :Bētērō :chiichooto kule, “Iwē kut
wee-aran āk beesaanichaakuuk! Isōōtē kule /
kiimuuchē / kyaalee rōōbtooywoontēētaab Yēyiin
beesaan?

21 -Meeyemaat iyey yiisyooni, kuuyu -meechuu-
laat ām wōlēē mii :Yēyiin.

22 Kunyi, iweekse ām miyootyooni ankiisaay
Yēyiin. Imuuchē kunyōōwuung' :Yēyiin kaat ām
kāāsōōtēywēēkuuk choo miyootēch.

23 Ākāsē tuuyintaab moo nyēē iboontē anku ki-
ikoolaambuuchiing' :choolwookātēēt.”

24 Kumwooy :Simōōni kule, “Lēyyē, ānkōōsoowoo
sukung'eet māyēyākiis :ng'aleechaa kōōmwooyē ām
wōlēē āmiitē.”

25 Yu kāākōōrwookyi :Bētērō āk Yoowaana biiko
ām *kiriinkēētaab Samaaryaa, kwoomchinē
ng'ālyoontēētaab Yēyiin, kooyeey Yēērusālēm.
Kyaamtaatee lōkōōywēchu kāroomēch soong'wēk
chēē chaang' ām yēmēētaab Samaaryaa.

Filibō āk chiito ake nyēbo Etyoobyā

26 Nto mii yoo, kumwoochi *:malayikeet Fil-
ibō kule, “Iwē komostaab cheeronko kut inyōōru
kēēlto nyēē baraay ām suurkwēēnēēt, nyēē rēktēē
Yēērusālēēm ākoy *kiriinkēētaab Kaasa.”

27 Kunam :Filibō baanta nto kēchinē kēēloo
baraay, kukas chiito ake nyēbo kōōrēētaab
Etyoobya kumii kōrōkōchēēnyii kuchōōnēē
kusooyē Yēyiin ām Yēērusālēēm. Ki chii nyēē
wōō ām kōōrēēng'waa / ānkikiikoosēē keey.
Kiyyoonlyinē lēnkuutaab beesaanik chēbo
cheebyoosyeet ake nyēē /kikēēkuurēē Kantaake
nyēē ki bāytooyiintēētaab kōōroonooto.

28 Kimii :chiichoo kusumānchinē barak kitaabu-
utaab *wōōrkooyoontēētaab Yēyiin *Isaaya.

29 Yooto, kumwoochi :Tāmirmiryēētaab Yēyiin Fil-
ibō kule, “Iwē baa, yuun mii :kōrōkōchooniin bo
chiichiin.”

30 Kulabat :Filibō ākoy yooto ankukas chiichoo
kusumānē lōkōōywēk chēbo kitaabuutaab Isaaya.
Kuteebee :Filibō kule, “Ikāsē man kiyēē āmu
:lōkōōywēchoo?”

31 Kukēt :chiichoo kule, “Ānkētēē nee yēē māmii
:chii nyēē kēēbāng'boong'woo? Ānkiichōō naas oō,
murooni chēēbuurēē yu.”

32 Kimiitē :chiichooto kusumānē yēē mwooyē
kule,
“/Kikēēkweryoot kuu kēēchiir ākoy yēē /bokēētilēē,
kuu kuuchoo nyēē -mēēyitē yoo /kēētilchinē
sabureekyii,
mēēbērē king'aany kuutiinyii.

33 /Kikeemoonta /ānkēētāchi manta.
Mātinyē biich chēbo siintaaryeenyii,

kuuyu /kikiinēm soboonnyii ām kōōrooni.”†

³⁴ Yooto, kumwoochi :chiichooto kibo Etyoobya Filibō kule, “Murooni, mwoowoo baa, :inyiing', mii kung'āloolēē keyy *wōōrkooyoontooni nto ng'āloolēē chiito ake?”

³⁵ Koonamee :Filibō yooto bakeenke ānkwoomchi chiichooto lōkōōywēk chēē kāroomēch chēē rubtooy keyy āk Yēesu.

³⁶ Kumii :tukwaay kubēētii ām kēēltaab too, kuyit yēē kimii :bēēko. Yooto, kumwoochi :chiichooto Filibō kule, “Kas, nto yu bēēko :chu. Nee ake :nyēē tākumāchāktōōs /sikeebatisanaa?”*

³⁸ Yooto bakeenke, kōōyyoong'to :chiichooto kōrōkōchoonoo. Kurēk :tukwaay ānkurēkto āyno ankubatisan :Filibō.

³⁹ Yu kābokuloong'unēē āyno, kusar :Tāmiriryēētaab Yēyiin Filibō areet akeenke ānkuwēeto. Manaawokukas :chiichoo Filibō subak, nteenee kitas taay āk baannyii ām ng'erekweek.

⁴⁰ /Kibokēēkāsyi Filibō *kiriinkēēt ake nyēē / kikēēkuurēē Asooto. Kiwēesyētootēē kiriinkōōsyēk tukul ām yēēmoonoo kwoomtootē lōkōōywēk chēē kāroomēch ākoy wokuyit *kiriinkēētaab Kayisareeya.

9

Kiweek :Sāwulō

† **8:33** Isaaya 53:7-8 **8:35** Luuka 24:27 * **8:36** Kitāsyi :siruutēk alake kērēywoontēētaab 37: Yooto, kumwoochi :Filibō chiichoo kule, “Yoo !keechamte ām mooyēng'uung' tukul, kōōmuchāktōōs.” Kumwooy :chiichooto kule, “Achāmtooy kule Lakwataab Yēyiin :Yēesu.”

8:36 Mat. 28:19

8:39 1Bāy. 18:12

8:40 Yēyuut. 21:8

1 Kitākumii :Sāwulō kwoorēētānē kumāchē koonyokoorta ankubakach rubiikaab Yēesu. Kuwo ākoy kaab kibkōrōs nyēē wōō

2 ānkuwokusoom kōōkoochi bārōōnōōk chēē / kikeēsirchi kāāyyoong'ikaab kooriikaab saayeet ām Tamaasko. Kimāchē bārōōnōōchoo sukuchāmchi kunam chii ake tukul nyēē kiikurub kēēltaab Yēesu, anku murēn nto koorko sukukwēryoot Yēerusālēm.

3 Yu kariikta Tamaasko, koowech :lēbkēēyyēēt ake nyēē kichōōnēē barak ankoolaambuuch Sāwulō.

4 Kōōryookyi keey ng'wēny nto yityo kukuur :kuutiit ake kule, “Sāwulō, wē, Sāwulō, 'kēē-āmchoo nee?”

5 Kulē :Sāwulō, “Inyiing' ku ng'oo oō, mokoryoontēēt?” /Kēēmwoochi kule, “Anii ku Yēesu nyooto imiitē ibārē.

6 Kunyi, ng'eet ānkiiwē ākoy wōliin bo kiriinkēēt ankuweeyey kiyēē +/mābokiibooruung'.”

7 Kiboontootē keey :Sāwulō biiko alak ām baanaa. Kinam kuut baateey bichoo :kiyēē kiyeyakay. Kikāsē :bichoo baateey / kēēkuuru ng'aleechaa, āmēēbērē kiinkētē kule kikwoonēē wōlēē mii :ng'oo ānkimwooyē nee.

8 Yooto, kung'eet :Sāwulō. Nto bērē kung'aany koonyek, kumākāstooy. / Keenamaat āwut / ānkiirēētoot ākoy Tamaasko.

9 Kiibuur wōlooto bēsyōōsyēk sōmōk nyēē mākāstooy āmēēbērē kyoomē nto kuyye kiy ake tukul.

10 Kimii :rubiintēēt ake nyēbo Yēesu wōlooto bo Tamaasko nyēē /kikēēkuurēē Anannyyaa. Kukuurchi :Mokoryoontēēt ām ng'oong'uutyēēt kule, “Anannyyaa!” Kōōyēn kule, “Wōōy, Mokoryoontēēt!”

11 Kumwoochi :Mokoryoontēēt kule, “Iwē ākoy kaytaab chiito ake nyēē /kēēkuurēē Yuuta ām yēbo kēēloo /kēēkuurē kule ‘Nyēē Rootaat’. Yoo keyyit kayaata, iteeb chiito ake nyēē /kēēkuurēē Sāwulō nyoo bo Taarso. Miitē :chiichi kusooyē ām wōlooto.

12 Kāāboorchi ām ng'oong'uutyēēt kule mii kuchōōnii :chiito ake nyēē /kēēkuurēē Anannyyaa nyēē mii wokutiinyēē inee āwunnyēk sukukasta subak.”

13 Kukēt :Anannyyaa kule, “Mokoryoontēēt! Nto yu kyaakas ng'aleek chēē chaang' chēē rubtooy keyy āk chiichi. Kyaakas mbo tāng'āng'uutēk chēē kiikuyibchi :chiichi biikuuk ām Yēerusālēm.

14 Kwēēkoochi :mbo *kibkōrōs chēē wōōyēch kāāmuukēywēēk kuchō wōli chokunam chii ake tukul nyēē kiikōōyēnuung' ām wōliitēnyi bo Tamaasko.”

15 Nteenee kimwoochi :Mokoryoontēēt Anannyyaa kule, “Iwē ankuweeyey kuu wōloo āmwooytoowuung'. Kāākuyēk :chiichi kēēlnyuu nyēē /kaakeekwey sukuyityinēē :lōkōōywēk biiko chēbo kōōrōōsyēk alak āk mbo nkicheek bāytooyikwaa āk biikaab Isrāyēēl.

16 +Māāboorchi :anii kule makutang'any miisin, kuuyu makwaamtaat lōkōōywēk kurubta keyy ākoo anii.”

17 Nto mii yoo, kuwo :Anannyyaa ānkuwokōōwut kōyooto. Kitiinyēē Sāwulō āwunnyēk kumwoochinē kule, “Araaba Sāwulō, kāākōōyookwoo :Mokoryoontēēt Yēesu nyoo kichōōnchiing' imiitē ichōōnii wōliitēnyi. Kēēyookwoo sukung'eet ikaste kuu kwaak /ānkiinyiituung' Tāmirmiryēētaab Yēyiin.”

18 Ām areet akeenke, kōōsuuwunēē :tukuuk alake koonyekaab Sāwulō chēē wuu kebeemberik ankukasta. /Kikeebatisan,

19 nto mii yoo, /keebay. Yooto, kukēt keey :nku-ruukyii.

Kyaamtaatee :Sāwulō lōkōōywēk Tamaasko

Kiibuur :Sāwulō Tamaasko āk rubiik chuut ām bēsyōōsyēk chēē ng'ēri.

20 Nyēē mā tyaa, kutoow kwaamtaat lōkōōywēk ām kooriikaab saayeet kumwoochinootē biiko kule, “Lakwataab Yēyiin :Yēesu.”

21 Kiilat :biiko tukul chēē kikas ng'aleechaa / ankeeteabee keey kule, “So! Mā chiichi :nyoo kimāchē koowaang'ta biiko choo kikiikōōyēnchi Yēesu ām Yēērusālēēm? Mēēbērē kāmii kuchōōnii wōli chokunāmē bichooto sukukwēryoot kurātootiin ākoy wōlēē mii :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch?”

22 Kyaamta :Sāwulō ng'ālyoontēētaab Yēyiin ām kiirnātēēt miisin nyēē māmii :kiyēē kiimuuchē :icheek kuwāl. Kimwoochinē Yuutayeek chēē kiminyē Tamaasko ām kēēlto nyēē yemaat kule

*Kāārārōokiintēēt :Yēesu nyēē chōōnēē wōlēē mii :Yēyiin.

²³ Yu kabokukeeyta :bēsyōōsyēk chēē chaang', kōōruruuch keey :Yuutayeek ankubokusat wōlēē makubakakta Sāwulō.

²⁴ Nteenee kiinkēt :Sāwulō kiyēē kimii :bichooto kuchōbē. Kikēēyānootē :bichoo Sāwulō bēēt āk kwēemooy kukāsē ōrootunwēēk tukul chēbo kiriinkoonoto, kumāchē kule nto kas wōlēē kachuwunee sukunam ankubakach.

²⁵ Nto mii bēsyēēt ake kwēemooy, kunam :biikyii kumii mōōnti ānkōōyokooytēē tiriisyeet nyēē kimii tōōtēētaab kiriinkoonoo.

Kiruutoochi :Sāwulō Yēērusālēēm

²⁶ Yu kāwokuyit :Sāwulō Yēērusālēēm, kusyeem kule kōōyoomo keey ākoo rubiikaab Yēesu. Nteenee kiing'ōōyēnēē keey :rubiik inee kuuyu ki-manachamta kule kikiikuyēk :Sāwulō rubiintēēt.

²⁷ Kinam :Barnaaba Sāwulō ānkukwēryoot ākoy wōlēē kimiitē *:lēbkēēyik. Kirārchi :Barnaaba lēbkēēyichoo wōlēē kikasta :Sāwulō Mokoryoon-tēēt kumii kēēltaab too kuwēētii Tamaasko. Kimwooy mbo subak kule king'āloolchi :Mokoryoon-tēēt Sāwulō. Kiiboorchii wōlēē kyoomtoochintooy :Sāwulō biiko lōkōōywēk ām Tamaasko kuyēyiisyēē kaayneetaab Yēesu nyēē kimā nyokoor.

²⁸ Kunyoo, kōōbuurto keey :Sāwulō lēbkēēyichoo kubēesyētootē :tukul nyēē kimēēng'ōōyēnē keey. Kiwēesyētootēē Yēērusālēēm kwoomtootē

9:22 Yëyuut. 22:5-16; 26:12-28; Kala. 1:15-16 **9:22** Yëyuut. 5:42

9:25 2Kōōr. 11:32-33 **9:27** Kala. 1:18 **9:27** Yëyuut. 4:36-37; 11:22-26, 30; 12:25; 13:1-4, 7, 43-51; 14:12, 20; 15:2-12, 22, 35-39; 1Kōōr. 9:6

lōkōōywēk ām nkuruuk tukul kuyēyiisyēē
kaayneetaab Mokoryoontēēt.

²⁹ Yooto, kukwiil keey :Sāwulō āk Yuutayeek
chēē king'āloolē kuutiitaab Kirikiik. Kimii :bichoo
kuchōbē kule kubakach Sāwulō.

³⁰ Yu kēēnkēt :rubiik chuut kuu nyooto,
kuwaayta Sāwulō kurēkto Kayisareeya
ānkumwoochi kuwo kang'waa Taarso.

³¹ Kunyoo, kikoolyoon kisich :kanisoosyek
tukul chēbo Yuuteeya, Kalilaaya āk Samaaryaa.
Kumii :icheek kōōywēyē Yēyiin, kuyēētyēēchinē
:Tāmirmiryēētaab Yēyiin kukiiltōs ānkutāsyinē keey
kuchoong'ēkiitu.

*Kiisoob :Bētērō Ayineeya ankoong'eetee Tabiita
meet*

³² Kiwēesyētootēē :Bētērō wōlooto tukul. Ki-
imuuch chokunyōōryo āk biikaab Kiriistō chēē
kiminyē *kiriinkēētaab Luuta.

³³ Kimii wōlooto :chiito ake nyēē /kikēēkuurēē
Ayineeya nyēē kichunkutoot ānkikiikuru kitiintiri
kēnyiiisyēk sisiit.

³⁴ Yooto, kukuur :Bētērō chiichoo kule, “Ayi-
neeya, kāākōōsoobiing' :Yēēsu *Kiriistō. Kunyoo,
ing'eet ankiiriiny tukuukuuk.” Kung'eet :Ayi-
neeya areet akeenke.

³⁵ Yu kakas :biikaab Luuta āk chēbo Syāārōōn
Ayineeya, kōōyēnchi :tukul Mokoryoontēēt.

³⁶ Kimii :rubiintēēt ake nyēē ki cheebyoosya
nyēē kibo *kiriinkēētaab Yooba. / Kikēēkuurēē
cheebyoosyaanaa Tabiita* (Nto ām kuutiitaab

9:29 Yēyuut. 6:9 **9:30** Yēyuut. 9:11; 11:25; Kala. 1:21 * **9:36**
Ibooru :kaaynaani kule Cheeboon.

Kirikiik ku Toorkaas.) Kilēēl :moo cheebyoosyaani ānkīyēētyēēchinē mbo biich chēē bānoon.

³⁷ Nto mii yoo, kumnyaan :cheebyoosyaanaa ankume. /Kikiiwuun bōōrnyii /ānkubokiitōōr ko-roofa.

³⁸ Kilēēkityiin :kiriinkoonoo bo Luuta āk nyoo kibo Yooba. Kunyoo, yu kabokukas :rubiik chuut kule mii :Bētērō Luuta, /kiiyookto biiko alak āyēēng' bokumwoochi Bētērō kule, “Boontēēt, /kēēmākyiing' wōliin areet akeenke.”

³⁹ Kuwēēto keey :Bētērō bichooto. Yu kabokuyit, /kēēkweryoot koroofa. Kiiruruukyi keey Bētērō, :chēēbyōōsōōk chēē chaang' chēē ki musuuk chēē kimii kuriirēē Tabiita. Kiiboorchī :chēēbyōōsōōchoo Bētērō sirook chēē chaang' chēē kinābē :Tabiita yoo kitākusobē.

⁴⁰ Kumwoochi :Bētērō chēēbyōōsōōchoo kuba saang'. Nto mii yoo, kukutuny ankusaay. Yu keewaany saayeet, kuwo yoo kimii :muusyoontēēt ānkulēēnchi, “Tabiita, ng'eet baa oō, chēē!” Yoto, kung'aany :Tabiita koonyek. Nto bēēē kukasta, kukas Bētērō. Kōōbuur ng'wēny.

⁴¹ Kunam :Bētērō āwut ānkuyēētyēēchi kōōyyo. Nto mii yoo, kukuur biikaab Kiriistō āk chēēbyōōsōōchoo ki musuuk ānkōōboorchī cheebyoosyaanaa kukāākusob.

⁴² /Kikeekasee ng'ālyoontooni kiriinkoonooto bo Yooba kumukuul. Kunyoo, kiiyēnchi :biiko chēē chaang' Mokoryoontēēt.

⁴³ Kiibuurto keey :Bētērō ām Yooba chiito ake nyēē /kikēēkuurēē Simōōni nyēē ki kuutiin nyēbo

mwēēnik.

10

Kinyōōr :Kōrnēēlyō ng'oong'uutyēēt

¹ Kimii :chiito ake *kiriinkēētaab Kayisareeya nyēē /kikēēkuurēē Kōrnēēlyō. Ki kāāntōōyiintēētaab lukēētaab booryēēt :chiichi nyēbo lukēēt nyēē / kikēēkuurē kule Itaalya.

² Kikiikōōnēmchi keey :Kōrnēēlyō āk biikaab kanyii tukul Yēyiin kuchurta. Kiikooytooy tukuuk ām mooyēēt nyēē lēēl, kōōkoochinē Yuutayeeek choo kiyēmē /kēēyēētyēēchi. Kisooyē Yēyiin kibtaman.

³ Nto mii bēsyēēt ake, yēē ki asiistaab sokool nyēbo bēēt, kuchōōnchi :ng'oong'uutyēēt Kōrnēēlyō. Kikas *malayikeet ake nyēē kikuurchi inee kule, “Kōrnēēlyō!”

⁴ Kiirōōtoot :Kōrnēēlyō malayikaanaa nyēē kāmuy, nto mii yoo, kōōyēn kule, “Wōōy.” Kumwoochi :malayikaanaa kule, “Kookuchamta :Yēyiin wōlēē isooytooy āk wōlēē imiitē iyēētyēēchintooy bānoonik ām tukuuk choo ikoochinē.

⁵ Kuniyi, iyooktē biiko kuba ākoy Yooba bokukwēryoon chiito ake nyēē /kēēkuurēē Simōōni nto kaayneet ake ku Bētērō.

⁶ Mii kaab chiito ake nyēē /kēēkuurēē Simōōni nyēē yēytooy mwēēnik ānkuminyē yēbo tabantaab araarayta.”

⁷ Yu kāākuwēēchi keey :malayikaanaa, kukuur :Kōrnēēlyō motwoorikyii alak āyēēng' āk chiinyii

ake nyēbo komostaab lukēēt nyē kikiikōōnēmchi keey ng'ālyoontēetaab Yēyiin.

⁸ Kimwoochi bichooto kiy ake tukul nyē kiyeyakay ānkōōyookto kuba Yooba.

Kinyōōr :Bētērō ng'oong'uutyēēt

⁹ Yu kāyyēekunēē, kumakuyit asiistaab lo nyēbo bēēt, kikiikuriik kuyit :bichooto Yooba. Kimii yooto :Bētērō kuloong'tēē nkaasiit kuwēēti kōōto barak wokusooyē.

¹⁰ Kyaam :kēmēwuut kut kumach kwaam kiy. Nto / tākēēmii / kēēyēyē āmiik, kuchōōnchi :ng'oong'uutyēēt ānkubootyo :kāāsōōtēywēēk.

¹¹ Kikas wōliin bo barak kuyootāktōōs /ānkiirēēk ankeet ake nyēē tebees / kukakeenamaan ko-tootook tukul ang'wan.

¹² Kimii ankaanaa :tyoong'iik tukul choo bēēsytēē kērēēnkōōk ang'wan āk tukul choo ichuutootēē keey ng'wēny āk mbo nkicheek tāriitēk.

¹³ / Kēēkuurchi kule, “Bētērō, ibakach tyoong'iichoo ankii-am.”

¹⁴ Kukētyi :Bētērō kule, “Mokoryoontēēt, ku-booyiit man, acha. Ntēē manaa-am bēsytēēt ake kiy nto tukuuk chēē mā *lubkoobēch.”

¹⁵ / Kēēmwoochi kule, “-Mēēkuur kiy ake tukul nyēē kiyēyē :Yēyiin kutililiit kule mā lubkoob.”

¹⁶ Kiyeyakay kuu nyooto areet sōmōk, nto mii yoo, / keesar ankaanaa areet akeenke kooyeey barak.

17 Kumii :Bētērō tākōōlātē kiyēē kiibooru :ng'oong'uutyoonoo, kunyōōr :bichoo /kikiyooku kaytaab chiichoo / kikeēkuurēē Simōōni. Kiiyyoong'iis yēbo oreetaab tuuyta

18 ānkukuurso nto yityo kuteeb chiito ake nyēē / kikeēkuurēē Bētērō.

19 Kutākumiitē :Bētērō kōōsōōtyēēchinē kiyēē kichōōnchi, kumwoochi :Tāmirmiryēētaab Yēyiin kule, “Simōōni, mii :biiko alake sōmōku kuchēēng'iing'.

20 Kunyoo, ing'eetee yuutēyu bo kōōto barak ānkiirēktē ng'wēny. -Mēētōmōch, nteenee iwēētē keey bichoo kuuyu anii :nyēē kāāyooku icheek.”

21 Yooto, kurēkto :Bētērō ānkuwokumwoochi bichooto kule, “Anii :nyooto ōmiitē ōchēēng'ē. Kunyi, ōmāchē nee?”

22 Kukētyi :bichooto kule, “Kwēēyookwēēch :Kōrnēēlyō nyoo kāāntōōyiintēētaab lukēētaab booryēēt. Churtaat :chiichoo ānkōōywēyē Yēyiin. Kooniyitē :Yuutayeek tukul chiichi. Kōchōōnchi *:malayikeet ake ānkumwoochi kule iwē :inyiing' kanyii sukung'eet kukas kiyēē +meemwaay.”

23 Yooto, kutaach :Bētērō bichoo kuyēk tāyēēkyii.

Kiirwooch :Bētērō ām kaab Kōrnēēlyō

Yu kāyyēēkunēē, kuwēeto keey :Bētērō bichooto. Kitas :biikaab Kiriistō alake ām Yooba ankubeeta keey.

24 Nto mii bēsyēēt nyēē kiikēērē, kuyit :inee āk bichoo Kayisareeya. Kimii :Kōrnēēlyō kukānyiisyē kaa ānkikiikukuur tilyōōnuutēk āk chōōrōōnuutēk choo kyoomchiintōōs :tukul.

25 Yu kayit :Bētērō, kutorooch :Kōrnēēlyō kuku-tunyēē yēbo kērēēnkōōkyii kukākoonyit.

26 Nteenee kumwoochi :Bētērō kule, “Ng'eet, nto yu akerkeeye :anii āk chii ake tukul.”

27 Kyaamaat :Bētērō āk Kōrnēēlyō lōkōōy kumii kubēētii tukwaay kō. Yu kayit kō, kunyōōr biiko chēē chaang'.

28 Yooto, kumwoochi :Bētērō bichooto kule, “Ābērē ōnkētē :akweek kule -/mākēēchāmu ām kiru-utēkyoo kule kuyēmo :Yuutāyiintō āk biiko chēē mā Yuutayeek. Nteenee kāākōōboorwoo :Yēyiin kule māyēmāktōōs ākuur chii ake tukul kule mā tiliil.

29 Kunyoo, yoo / kibokēēkuuroo, āchōō nyēē mānāātōmōch. Kunyi ii, nee :nyēē kēēkuurchoo?”

30 Kukētyi :Kōrnēēlyō Bētērō kule, “Ām bēsyōōsyēk ang'wan choo kookukeeyta, āmiitē āsooyē ām kanyuu ām āsiiswēk chēē wuu chuutēchu, ku asiistaab sokool nyēbo bēēt, chokōōyyoonyēē :chiito ake taayeenyuu nyēē boonto sirooy chēē ilēkēchēēchtōōs.

31 Kikuuro :chiichoo kule, ‘Kōrnēēlyō, kaakukas :Yēyiin wōlēē isooytooy ankaakukas wōlēē iyēētyēēchintooy choo bānoon.

32 Kunyoo, iyooktē biiko alak kuba Yooba bokukuur chiito ake nyēē /kēēkuurēē Simōōni, nto Bētērō ām kaayneet ake. Kōruutoochi :inee chiito ake nyēē / kēēkuurē kule Simōōni nyēē yēytooy mwēēnik. Minyē :chiichoo tabantaab araarayta.’

33 Kwāāyooku /kēēkuuriing' areet akeenke. Kunyi, karaam yu kēēchōō. Kēēmiitē :tukul yu ām taayee-

taab Yēyiin kēēmāchē kēēyēbchi yiti kiy ake tukul nyēē kōōkumwoowuung' :Yēyiin kule i-ām wēēch."

³⁴ Yooto, kutoow :Bētērō kumwooy kule, "Kāānkēt ra kule ākoo -mēēnk wēlē :Yēyiin chii ake tukul. Māchāmē alak kusiir alak.

³⁵ Nteenee chāmē :Yēyiin biikaab yēēmēēt ake tukul choo iywēyē inee ānkuyēyē kiy nyēbo man.

³⁶ Kiyyookyi :Yēyiin biikaab Isrāyēēl lōkōōywēk chēē kāroomēch kurubta keey āk kaalyeet kubununēē Yēēsu *Kiriistō nyoo bāwu kiy ake tukul.

³⁷ Ābērē ōnkētē kiyēē kiikuyeyakay ām kōōrēētaab Yuutayeeek kutoowunēē Kalilaaya, yu kātoow :Yoowaana kwaamta ng'aleekaab batisaneet.

³⁸ Ankāābērē kyookas kule king'oobchi :Yēyiin Yēēsu nyēbo Nāāsārēēt Tāmirmiryēēnyii āk kāāmuukēywēēk. Kyōōnkēt oob kule kiwēēsyētootēē yēēmōōsyēk kuyēyootē tukuuk chēē kāroomēch? Kiityooktooy mbo chēē kikiikōōtiiny :Kibrōkōsyoontēēt. Kiyēyē chooto tukul, kuuyu kiboonto kāāmuukēy kukwaanee wōlēē mii :Yēyiin.

³⁹ Kikeekasee :acheek koonyekyoo kiy ake tukul nyēē kiyēyē :Yēēsu ām kōōrēētaab Yuutayeeek āk mbo ām Yēērusālēēm. /Kikēēwuuytoochi Yēēsu kēētīt /ankeebakach.

⁴⁰ Nteenee kiing'eetee :Yēyiin meet ām bēsyeētaab sōmōk kuchakee /kakeebakachee ankuyey kukas

10:34 Room. 2:11; Kala. 2:6; Ēfēēs. 6:9; Kolos. 3:25; Yāāk. 2:1; 1Bēt. 1:17 **10:36** Luuka 2:14; Room. 3:25-26; 5:1; 2Kōōr. 5:18-20; Ēfēēs. 2:14-17; Kolos. 1:20 **10:37** Luuka 4:44 **10:38** Luuka 4:18; 13:16; Yoowa. 3:2 **10:39** Yēyuut. 1:8

:biiko.

⁴¹ Mēēbērē kikas :biiko tukul, nteenee kikeekas :acheek choo kikiisimkukweyeech :Yēyiin choo kikyoomiisyootē āk inee yooto kikiikung'eetee meet.

⁴² Kiikāloonwēēch kule kyoomchinootē biiko ānkiiboorchinootē kule inee :nyooto kiikukwey :Yēyiin nyēē mākōōtiilchi choo sobtōōs āk choo kiikubēk ng'aleek.

⁴³ Yēesu nyiitēnyi :nyooto ng'āloolēē *:wōōrkooyikaab Yēyiin tukul, yoo mwooyē kule chii ake tukul nyoo kēēyēnchi +/ mākēēnyōōchi kaat ām choolwookātēēnyii.”

⁴⁴ Kutākumii :Bētērō kōōrwoochē, kōōsuuchi :Tāmirmiryēētaab Yēyiin chii ake tukul nyēē kiyēbchi yiit ng'aleechaa.

⁴⁵⁻⁴⁶ Kutoow :bichoo kung'alaal kuutuweek chēē kimēēnkētē kōōkoostooy Yēyiin. Yu kakas :Yuutayeeek choo kikwoontooy keey Bētērō chēē kikiikōōyēnchi Yēyiin kule / kikēēng'oobchi Tāmirmiryēētaab Yēyiin mbo biiko chēē mā Yuutayeeek, koolat.

Yooto, kumwoochi :Bētērō kule,

⁴⁷ “Nee :nyēē tākukērēktooy bichu / keebatisanee bēēko? Ntēē kāākunyōōr :nkicheek Tāmirmiryēētaab Yēyiin kuu yoo kikēēnyōōru :acheek!”

⁴⁸ Yooto, kumwooy :Bētērō kule /keebatisan bi-choo ām kaayneetaab Yēesu *Kiriistō. Kisaaysay

10:41 Luuka 24:41-43 **10:42** Yoowa. 5:22; Yēyuut. 17:31; Room. 14:9; 2Kōōr. 5:10; 2Tēm. 4:1; 1Bēt. 4:5 **10:43** Isa. 53:11; Cherem. 31:31-34; Luuka 1:77; 24:44; Yēyuut. 13:38; 26:18 **10:45-46** Yēyuut. 2:4; 8:15-17; 19:6 **10:45-46** Yēyuut. 2:4, 11, 33; 19:6; 1Kōōr. 14:2-6
10:47 Yēyuut. 2:38-39

:bichoo Bētērō kule tākōōbuurto keey icheek ām
bēsyōōsyēk chēē ng'ēri.

11

*Kiyēē kimwoochi :Bētērō kaniseetaab
Yēērusālēm kuyēētē keey*

¹ Nto mii yoo, kukas *:lēbkēēyik āk biikaab
Kiriistō ām yēmēētaab Yuuteeya kumukuul kule
kookutorooch mbo :biiko choo mā Yuutayeeek
ng'ālyoontēētaab Yēyiin.

² Kunyoo, yu keetooch :Bētērō Yēērusālēm,
kuwookuutyēē :Yuutayeeek chēē kikiikōōyēnchi
Yēyiin.

³ Kimwoochi kule, “So, Bētērō, ntēē siwēē-
āmiisyē āk biich chēē mā Yuutayeeek?”

⁴ Kurārchi :Bētērō bichooto kiy ake tukul ām
kēēlto nyēē rootaat

⁵ kule, “Kimii yēē kyāāsooyē ām Yooba nto
tāābērē, kuchōōnchoo :ng'oong'uutyēēt. Kyaakas
ankeet nyēē tebees nyēē /kikiirēēk kuchōōnēē
barak /kukakeenamaan kotootook tukul ang'wan,
ākoy yēē kyāāmiitē.

⁶ Nto bērē ārōōtootē, akas tyoong'in choo /
kēēbāyē, tyoong'iikaab wuuyēēt, choo ichuutēē
keey ng'wēny āk tāriitēk.

⁷ Yooto, /kēēkuurwoo kule, ‘Bētērō, ibakach ty-
oong'iichoo ankii-am.’

⁸ Yooto, āwālu kule, ‘Kubooyiit man ii, Mokory-
oontēēt, acha! Manaa-am bēsyēēt ake kiy nyēē mā
*lubkoob.’

⁹ /Kēēkētwoo kule, ‘-Mēēkuur kiy ake tukul nyēē
kiyēyē :Yēyiin kutililiit kule mā lubkoob.’

10 Kiyeyakay kuu nyiitēnyi areet sōmōk, nto mii yoo, /keesar ankaanaa kooyeey barak.

11 Yooto bakeenke, kukwa :biiko alake sōmōku chēē / kikiiyookunēē Kayisareeya ānkubokōōyyoong'iis saang' ām kayaata kyāāmiitē.

12 Kumwoowoo :Tāmirmiryēētaab Yēyiin kule -māātōmōch āwēētē keey bichooto. Kikeebeete keey mbo ng'eetaabiya lo chu kēēboontē keey ām yu ākoy kaytaab chiichoo.

13 Kimwoowēēch :chiichooto wōlēē kichōnchinto :malayikeet ām kanyii ānkumwoochi kule, 'Iyooktē biiko kuba ākoy Yooba bokukuur chiito ake nyēē /kēēkuurēē Simōōni,

14 nto kule Bētērō ām kaayneet ake. Mākuyibuung' :chiichoo lōkōōywēk chēē makooraachiing' ankooraraach mbo nkicheek biiko tukul ām kang'uung'.'

15 Nto baanta nyooto kāātoowu ang'alaal, kōōsuuchi :Tāmirmiryēētaab Yēyiin bichooto kuu wōloo kiisuuchintēēch nkacheek ām taay.

16 Yooto, asoot kiyēē kikiikumwoowēēch :Mokoryoontēēt kule, 'Kiibātisāniisyēē :Yoowaana bēēko, nteenee +/- makeebatisaneenaak akweek Tāmirmiryēētaab Yēyiin.'

17 Kunyoo ii, yēē ākoo kiimuuchē :Yēyiin kung'oobchi bichooto Tāmirmiryēēt kuu wōloo king'oobtēēch acheek yoo kikiiyēnchinē Mokoryoontēēt Yēēsu Kiriistō ii, ku anii ng'oo saasoot akwiil Yēyiin?"

18 Yu kabokukas :bichoo ām Yēērusālēēm ng'aleechaa, manaatakukwiil ng'ālyoo ake tukul.

Kunyoo, kisilto Yēesu kumwooyē kule, “Ākoo kāākōokoochi :Yēyiin nkicheek biiko choo mā Yuutayeeek bārooyinto nyēē imuuchē kuweeksee choolwookātēng'waa sukunyōōr soboonto.”

Kaniseetaab Antyookya

¹⁹ Kiba :biiko choo kiisereet :wusiisyēēt kubo ng'aleekaab Steefaan ākoy Fōyinikē, Kubrō ākoo Antyookya. Kyoomchinootē lōkōōywēk Yuutayeeek nkit.

²⁰ Kikwa Antyookya :Yuutayeeek chēē kibo Kubrō āk Kurēēn ānking'ālōolē kuutiitaab Kirikiik. Kitoow :bichu kwoomchi Kirikiik lōkōōywēk chēē kāroomēch kurubta keey Mokoryoontēēt Yēesu.

²¹ Kiboonto :bichoo kāāmuukēywēēk kukwaanee wōlēē mii :Yēyiin. Yoto, kuweek :biiko chēē chaang' kōōyēnchi Yēesu.

²² Kiyityi :ng'aleechaa kaniseetaab Yēerusālēm. Yoto, /kiiyookto Barnaaba kuwo Antyookya.

²³ Yu kāwokuyit wōlooto, ankukas kiyēē kiki-ikuyey :Yēyiin ām kāāmuukēywēēkyii, kung'ērēkyi. Yoto kōōkiim bichooto tukul kōōbuurto Mokoryoontēēt ām mooyēēt akeenke.

²⁴ Kilēēl :moo chiichi. Kiboonto :chiichoo Tāmirmiryēēt kuyem ānkōōkoosēē keey Yēyiin mi-isin. Kiyis keey yoto :biiko chēē chaang' kukwa komostaab Mokoryoontēēt.

²⁵ Nto mii yoo, kuwo Barnaaba ākoy Taarso wokucheeng'aat Sāwulō.

11:18 Yēyuut. 13:48; 14:15, 27; 15:4, 12, 22-29; 17:12; 18:5-11; 19:8-10; 20:21; 21:19; 26:20 **11:19** Yēyuut. 8:1-4 **11:21** Yēyuut. 2:41 **11:22** Yēyuut. 9:27 **11:23** Yēyuut. 13:43; 14:22; 15:32; 16:40; 18:23; 20:1, 28-31 **11:25** Yēyuut. 9:30

²⁶ Yu kāwokunyōōr kuwēēto keey ākoy Antyookya. Kunyoo, ām kēnyiit akeenke, kiinēētē :Barnaaba āk Sāwulō biikaab Kiriistō chēē chaang'. Antyookya :wōlēē /kikēēkuurē rubiik nyēbo taay kule 'Biikaab Kiriistō'.

²⁷ Kimii ām bēsyōōsyēchooto yēē king'ēētyēē *:wōōrkooyikaab Yēyiin alake Yēērusālēm kurēkto Antyookya.

²⁸ Ake ām wōōrkooyichoo ku nyēē /kikēēkuurē Akaabo. King'oor ām Tāmirmiryēētaab Yēyiin kule mākuchō :kēmēwuut nyēē ng'waa miisin kōōrēētaab Rooma kumukuul. (Kichōōnii :kēmēwuuni yu kibāytooyiisyēē :Kilaawutiyo.)

²⁹ Kunyoo, kisyem :rubiintētē ake tukul wōlēē kiimuuktooy kōōruruuch beesaanik kuyēētyēēchi mbo ng'eetaabkaamet ām Yuuteeya.

³⁰ /Kikiiyookto Barnaaba āk Sāwulō kuyib tukuuchoo bokutēbunēē āwunnyēkaab booyik chēbo kaniseetaab Yēērusālēm.

12

Kiwaaytee keey :Bētērō wōloo /kikēērātyinē ām kēēlto nyēē -/mākyoomu

¹ Nto mii yoo, kunam :bāytooyiintēēt *Ērōōtē nyoo /kikēēkuurē kule Akiriiba, biikaab Kiriistō alak ankoonyaliil.

² Kibakachee :Ērōōtē Yāākōbō nyoo ki ng'eetaabkaametiitaab Yoowaana chōōkiit.

³ Yu kawokukas :Ērōōtē kule kiing'ereech :ng'ālyoontoonoo Yuutayeeek, kutas taay ankunam

nkinee Bētērō. Kiyēyāksē :ng'ālyoontoonoo / kyoomē Saakweetaab mukaatiin chēē mākuutunootiin.

⁴ Yu /kabokeenam Bētērō, /keekerta kāābēērit. / Kikiikoochi bokuriib :lukēet nyēbo biiko taman āk lo chēē kibēetootēē ang'wan ang'wan kubārchinē keey bēsyō. Kimāchē :Ērōōtē kule yoo kāākubēk :āsiiswēkaab *Saakweetaab Keeytaayeet, / kēēkwēryoot Bētērō / bokiikum kukāsē :biiko tukul.

⁵ Kiibuur :Bētērō kāābēērit, nteenee kisoochinē :kaniseet miisin.

⁶ Nto ām kwēēmowuut nyi kimāchē :Ērōōtē kule / sikeēkwēryoot Bētērō yoo kayyeech / bokiikum, kimii :Bētērō kāru kwēēnuutaab riibiik āyēēng' ankirataat nyōrōōrōōnik āyēēng'. Kimiitē :riibiik alake āyēēnku kuriibsē kurkat saang'.

⁷ Yooto, kutook :malayikeet ake areet akeenke kulebkeyiit :kōyooto kimiitē :Bētērō. Kooluchluuch :malayikaanaa Bētērō kumwoochinē kule, “Ng'eet areet akeenke.” Kōōtyookiis :nyōrōōrōōnik ām āwunnyēkaab Bētērō.

⁸ Kōōtyooktōōs, kumwoochinē :malayikeet Bētērō kule, “Siriny kaansuung'uung' ankiimoot nto yityo ilaach kwēyōōnik.” Kuyey :Bētērō kuu nyooto. Nto mii yoo kumwoochi kule, “Ilaach kābuutiing'uung' ankiirubwaa.”

⁹ Kirub :Bētērō malayikaanaa kut kuchuyta saang' ām wōloo / kikeērātyinē. Yooto tukul, kibērē :Bētērō ki kiirwoot :kiyēē kimii :malayikeet kuyēyē.

10 Kikeeytee :tukwaay riibiik chēbo taayta āk chēbo āyēēng'. Nto kuyitē oreet nyēbo karneet nyēē / kēēchuchinēē kiriinkēēt, kuyootāktōōs :nyoo nkityō. Kuchuyta :icheek ankutas taay āk baanng'waa. Nto kumānāāyitē wuy, kubot :malayikeet.

11 Kusēw :Bētērō ankumwaayee mooyēēnyii kule, “Kāānkēt man kule ākoo kā Yēyiin :nyēē kēēyooku malayikaani kule chokootyaakteenaa āwunnyēkaab Ērōōtē āk kiyēē kimāchē :Yuutayeek kuyeyeenaa.”

12 Yooto, kuwo :Bētērō kōōtaab cheebyoosyeet ake nyēē / kikēēkuurēē Maaryaa, kaametiitaab Yoowaana nyēē / kikēēkuurēē ām kaayneet ake kule Māārkō. Kikiikōōruruukyi keey :biiko chēē chaang' kōyooto chēē kimii kusooyē.

13 Kukuurso :Bētērō ām oreetaab tuuyta. Kiwokukas :chēēbto ake nyēē ki motwooriin nyēē / kikēēkuurēē Roota kule ki ng'oo :nyoo kikuursē.

14 Yu kēēnkēt kule bo :kuutiit Bētērō, kung'erech nyēē -/ mākyoomu. Kumānāāyootyinē oreet, kuweech keey kulabat ānkuwokumwoochi chuut kule, “Kookas, ntēē kāākuchō :Bētērō!”

15 Kēēlēēnchi, “Karaam :mēting'uung' man ēē?” Kulē :chēēboo, “Biikyoo, ankookas ng'aleekyuu!” Kiyey kuu nyooto kut /kēēmwooy kule, “Ākoy ku malayikeetaab Bētērō :nyooto.”

16 Yooto tukul, kimii :Bētērō kutāsē taay kukuursē ām yooto bo oreet. Yu /kakeeyaat oreet, / kēēlē, “Māku Bētērō :nyi!” Kinam kuut biiko mi-

isin.

¹⁷ Yooto, kumwechee :Bētērō biiko āwut kule kusiisyo ānkurārchi wōlēē kiityaakta inee :Yēyiin. Kimwooy mbo subak kule, “Bōōmwoochi Yāākōbō ākoo mbo ng'eetaabiya alak ng'ālyoontooni.” Yu kāmwooy kuu nyooto, kuwo yēēt ake.

¹⁸ Yu kayyeech :kōōrēēt, kwoorookēniis :riibiik yu kakas kule māmii :Bētērō kuuyu kimēēnkētē kiyēē koyeyakay.

¹⁹ Yu kamach *:Ērōōtē Bētērō āmēēbērē kimii wōloo / kikēēkērtooy, kukuur riibiichoo / boki-ikum. Nto kuuyu kimēēmuuchē :riibiichoo kurār wōlēē kibeeta :ng'aleek, /keebakach. Nto mii yoo, kung'eetee :Ērōōtē Yuuteeya ānkuwo ākoy Kayisareeya ānkōōbuur wōlooto.

Meetaab Ērōōtē

²⁰ Kikiikuchuunhuun *:Ērōōtē āk biikaab Tiirō āk chēbo Sitōōn. Kuuyu kiikoosēē keey :kōōrōōsyēchooto kōōrēetaab Ērōōtē kubo āmiik, / keekwey alamaalyeet nyēē kiruutoochi Ērōōtē. Kisimbokung'āloolchi chiito ake nyēē / kikēēkuurēē Blaasto nyēē kiyyoonkyinē kaytaab bāytooyiintonoo. Kibokusoomē :bichoo bāytooyiintēēt Ērōōtē kule kuchō :kaalyeet.

²¹ Nto yu kayit :bēsyēēt nyēē / kikiikeekwey kubooyiit tuuyēēt, koolaach :Ērōōtē sirookyii chēbo bāytooyiisyēēt. Kiibuurēē ng'echereenyii bo bāytooyiisyēēt ānkung'āloolchi biiko chēē kikiiruruukyi keey yooto.

²² Yooto kulē :biiko, “Ntēē ng'āloolē kut wuu nyēē kāākuyēk Yēyiin ōō, lēyyē!”

²³ Kuuyu king'ērēkyi :Ērōōtē kiyēē kimwooy :bi-iko āmēēbērē kiiywey Yēyiin, kuchō *:malayikeetaab Yēyiin areet akeenke ānkukwēr Ērōōtē kumilta! Kyaam :kuutyek kut chokume lētuunoo.

Kiiyeey :Barnaaba āk Sāwulō Antyookya

²⁴ Yooto tukul kuyesta :ng'ālyoontēētaab Yēyiin kuyityi biiko chēē chaang'.

²⁵ Yu kaakoowaany :Barnaaba āk Sāwulō yi-isyoonoo kibēēchinē Yēērusālēēm, kooyeey Antyookya. Kibeeta Yoowaana nyoo /kikēēkuurē ām kaayneet ake kule Māārko.

13

/Kikiyookto Barnaaba āk Sāwulō

¹ Kimii ām kaniseetaab Antyookya :biiko chēē *wōōrkooyik āk kāānēētik. Bichooto ku: Barnaaba, Simiyōōn nyēē /kikēēkuurē ām kaayneet ake kule Kibtuuy, Lukiiyō nyēbo kōōrēētaab Kurēēn, Māānāyēēn nyoo kinērē ākoo *Ērōōtē Antibaas, nto ake ku Sāwulō.

² Nto mii bēsyēēt ake, kumii :bichooto tukul kusiltooy Yēyiin ānkukirē kwoomiis, kumwooy :Tāmirmiryēētaab Yēyiin kubununēē wōōrkooyoontēēt ake kule, “Ōtāboonwoo Barnaaba āk Sāwulō kubo yiisyēēt nyēē !kāākwēchi icheek.”

³ Kunyoo, kumii :bichoo kukirē kwoomiis ānkusooyē, kutiinyēē Barnaaba āk Sāwulō āwunnyēk ānkōōyookto.

Kumii :Barnaaba āk Sāwulō Kubrō

⁴ Yu kāākōōyookto :Tāmirmiryēētaab Yēyiin mbo Barnaaba, kuba ākoy Selewukyaa. Kibeetee mwēēnkēēt ām wōlooto ākoy kuyit Kubrō.

⁵ Yu kayit *kiriinkēēt ake nyēē /kikēēkuurēē Salaami ām Kubrō, kwaamtaat ng'ālyoontēētaab Yēyiin ām kooriikaab saayeet bo Yuutayeek. Ki-boontootē keey Yoowaana nyoo kiyēētyēēchinootē icheek.

⁶ Kibeesyetaatee :icheek komosaata bo Kubrō tukul ākoy yēēt ake yēē /kikēēkuurēē Bāāfō. Kinyoorta wōlooto chēēbsookēyoontēēt ake nyēē ki Yuutāyiin nyēē /kikēēkuurēē Araab Yēesu. Kiyibē keey :chiichoo kule *wōōrkooyoo.

⁷ Kiyēētyēēchinē :chiichi bāytooyiintēētaab yēēmoonoto nyēē /kikēēkuurēē Sērkiyō Bāwulō. Ki ng'oom :bāytooyiintonoo miisin. Kimwaayta /bokēēkuurchi Barnaaba āk Sāwulō kuuyu kimāchē kule kuyēbchi yiit ng'ālyoontēētaab Yēyiin.

⁸ Kaayneetaab chēēbsookēyoontoonoo nyēbo Kirikiik ku Elimaas. Kikwiil :Elimaas Barnaaba āk Sāwulō ankusyeem kumaas kāāsōōtēywēēkaab bāytooyiintonoo simēyēnchi ng'aleekwaa.

⁹ / Kikiinyiityi Sāwulō (nyoo / kibokēēkuur lētuunoo kule Bāwulō) Tāmirmiryēētaab Yēyiin, ānkōōrōōtoot Elimaas.

¹⁰ Yooto, kumwoochi kule, “Ibooyē :inyiing' Ki-brōkōsyoontēēt! Iyēku buunyoo ām wōlēē mii :kiy ake tukul nyēbo manta! Ibērbēēriisyē 'anki-icham imoosē biiko. Ām nee yu 'kiicham i-ābuchē ng'ālyoontēētaab Yēyiin?

13:5 Yēyuut. 13:14; 14:1; 17:1-2, 10, 17; 18:4, 19; 18:26; 19:8; 12:12

13:8 2Tēm. 3:8

11 Makoorabaachiing' :kāamuukēywēēkaab Yēyiin ikor.” Ām areet akeenke, kuker chiichoo :chēēbkēēruut āk mēēnānēēt. Kutorobēnoot kule nto nyōōr chii nyēē kanam āwut sukōōrēētoot.

12 Yooto, kōōyēnchi :bāytooyiintonoo Yēyiin, yu kawokukas kiyēē kiyeyakay ām wōlēē mii :chēēbsookēyoontēēt. Kiilat miisin ām kāāmuukēywēēk kurubta keey āk Mokoryoontēēt.

Kumii :icheek Antyookya ām yēēmēētaab Bisiitya

13 Nto mii yoo, kuwēētēē :Bāwulō mwēēnkēēt kung'eetee Bāāfō kuboontotē keey chōōrōōnuutēkyii ankuba ākoy Beerka ām yēēmēētaab Bamfulyaa. Kibakaaktee icheek :Yoowaana yooto ankooyeey Yēērusālēm.

14 Yu kāng'eētyēē :icheek Beerka, kuba ākoy Antyookya ām yēēmēētaab Bisiitya. Nto mii yēē ki bēsyēētaab *Sabaato, kōōwut :icheek *kōōtaab saay-eet nyēbo Yuutayeek ānkōōbuur ng'wēny.

15 Yooto, /keesuman ng'aleek kukwaanee :ki-taabuunekaab Muusa āk chēbo *wōōrkooyikaab Yēyiin. Nto mii yoo, kumwoochi :biiko chēē kiyyoonkyinē kōyoto bo saayeeet chiito ake wokutee-bee Bāwulō āk Barnaaba, yoo mii :ng'alyoo nyēē māchē :icheek kōōkiimēē biiko.

16 Yooto, kung'eet :Bāwulō ānkōōtōrōōr āwut. Nto yityo, kumwoochi kule, “Biikyoo bo *Isrāyēēl āk akweek Kirikiik choo ōyēnchinē Yēyiin, oyeb yiit.

17 Kikwey :Yēyiintēētaab Isrāyēēl mbo kuuko ankuyey kuyēk sērē yoo kitākumii Miisir ankoong'eetee wōlooto ām kāāmuukēywēēkyii.

18 Kimuytoochi ng'aleekaab bichoo kumii surkwēēnēēt ām kēnyiisyēk chēē kimāchē kuyitē artam.

19 Kiikarbuus :Yēyiin bōrōryōōsyēk tisab chēē kiminyē Kanaan ānkurōōbchi biikyii kōōroonooto.

20 Kiyib :ng'aleechaa tukul kēnyiisyēk chēē yitē bokolwookik ang'wan āk konom. Yu kāwokukeeyta :yoo, kukōōn :Yēyiin kubāytooyiis :kiirwookik. Kibāytooyiis :ake kōōkēērē :ake ākoy bēsyēēt nyēē kichokubāytooyiisyē *:wōōrkooyoontēēt Sām wēēl.

21 Kimākyi keey :biiko bāytooyiintēēt nyēē ny-eeng'waa. Yooto, /kiikoochi bichooto Sāwulō araab Kiis nyoo kichōōnēē kōōtaab Beenchamiin. Kibāytooyiis :Sāwulō kēnyiisyēk artam.

22 Yu /kābokiinēm Sāwulō ām bāytooyiisyēēt, kookeeree :Yēyiin *Tāwuti. King'alaalee :Yēyiin Tāwuti nyēē karaam kumwooyē kule, 'Kaakwey Tāwuti araab Yēēsē, kuuyu chii nyēē chāmē :mooyēēnyuu. Makuyey kiy ake tukul kuu wōlēē āmāktooy.'

23 Kiyey :Yēyiin kurutunēē *:Kāārārookiintēēt kōōtaab Tāwuti sukooraraach Isrāyēēl kuu yoo kikiikukuurtoowēēch. Nyooto ku Yēēsu.

24 Kisimkwoomchi :Yoowaana biikaab Isrāyēēl kutēē yēē tēē, kumānāāchō :Yēēsu, kule kuweek :tukul ām miyootyēēt /ankeebatisan.

25 Nto kumiitē :Yoowaana kōōwoong'tooy yiisyēēnyii, kumwoochi biiko kule, 'Osōōtē

13:18 Chuy. 16:35; Kāāyiit. 14:26-35; Kiruu. 1:24-40; Tyēēn. 95:10; Ibu. 3:3-19 **13:19** Kiruu. 7:1; Choos. 14:1; Tyēēn. 78:55 **13:20** Kiir. 2:16; 1Sām. 3:20 **13:21** 1Sām. 8:5, 19; 10:21-24; 11:15
13:22 1Sām. 16:1, 12; 13:14 **13:23** Isa. 11:1; Cherem. 23:5; Mat. 1:1; Luuka 2:11 **13:24** Luuka 3:3

:akweek kule anii ku ng'oo? Mā :anii
Kāārārookiintonoo, nteenee, mii kuchōōnii :nyēē
-māāyēmē mbo ārēēkyi kwēyōōnik.'

²⁶ Mbo ng'eetaabiya, kēēyibwook :acheek
lōkōōywēchu bo kaararaacheet akweek
keseniisyekaab Abraam āk choo mā Yuutayeek
choo ōywēyē Yēyiin.

²⁷ Manaachamta :biikaab Yēērusālēēm āk
bāytooyikwaa kule *Kāārārookiintēēt :Yēēsu, yooto
kōōtiilchi meet. Nteenee kiityiich :yuutēyu
ng'aleekaab *wōōrkooyikaab Yēyiin choo /
kikēēsumānē *Sabaato ake tukul.

²⁸ Ānkoo kimāmii :lēēlis nyēē kiimuuchē kuyey
/kiitiilchi Yēēsu meet, kiikiimchi :bichoo *Bilaato
kule kubakach Yēēsu.

²⁹ Yu keewaany :icheek kuyeyee Yēēsu kiy ake
tukul kuu wōloo kimwooytooy :siruutēk, /boki-
irēēkunēē kēētoo /kikēēwuuytoochinē /ānkubokiitōōr
kochong'.

³⁰ Nteenee koong'eetee :Yēyiin Yēēsu meet.

³¹ Kikas :biiko ām bēsyōōsyēk chēē chaang' :choo
kibēēsytōotē tukul kung'eetee Kalilaaya ākoy
Yēērusālēēm. Bichooto :chēē mii kumwoochinē
biiko kurubta keey āk inee.

³²⁻³³ Kiyēē kēēmiitē kyoomwook ku lōkōōywēk
chēē kāroomēch kule kaakooyiich :Yēyiin ām
wōlēē kēēmiitē :acheek keseniisyek, kiyēē
kikiikukuurtoochi mbo kuuko kule mākōōyook
wōōrkooyoontēēt nyēē wuu Muusa. Nto nyooto
ku Yēēsu. / Kēēng'ālōolēē mbo yuutēyu ām

13:25 Luuka 3:15-16, 19-20 **13:27** Yēyuut. 3:17-18 **13:28**
Luuka 23:4, 14-15, 21-23, 47 **13:29** Luuka 23:50-56; 24:44 **13:30**
Yēyuut. 4:2 **13:31** Yēyuut. 1:8

kitaabuutaab Tyēenwookik kurkeetaab āyēēng'
yoo mwooyē kule,
'Inyiing' lakwanyuu.

Kāāyēku :anii kōōn ra.'†

34 Nto kurubta keey āk ng'eeteetaab meet bo Yēēsu
nyēē mākyō kunun :bōōrnyii, mwooyē :Yēyiin kule,
'+Maayey kuyityiin :ng'aleechaa /kiikoosēē keey
choo kyāākuurtoochinē *Tāwuti.'†

35 Mwooyē mbo :siruutēk ām yēēt ake subak kule,
'-Mēē-āsyinē chiing'uung' nyoo churtaat kunun.'†

36 Kunyoo, yu keewaany :Tāwuti kuyey kiyēē
kimākyinē :Yēyiin ām bēsyōōsyēkyii, kume. Yooto /
kēēmuchi wōloo /kikēēmuchi mbo kuukaanyii. Kin-
unchi :bōōrnyii wōloto.

37 Nteenee manaanun :bōōrtaab nyoo kiing'eetee
:Yēyiin meet.

38-39 Kunyoo ii, mbo ng'eetaabiya, āmāchē
āboorwook kule / kēēnyōōwook kaat ām
choolwookātēēng'woong' kubununēē Yēēsu. Yoo
kēēyēnchi :chii ake tukul Yēēsu, kuchurtooy ām
taayeetaab Yēyiin, ng'ālyoo nyēē mēēmuuchāktōōs
/keeyey kubununēē kiruutēkaab Muusa.

40 Ōriib keey ām kiyēē kiikung'oor
*:wōōrkooyikaab Yēyiin sukung'eet māyēyākiis
:ng'aleechaa ām wōlēē ōmiitē. /Kikēēmwooy kule,

41 'Okaste baa, :akweek choo ōmōōntooyiisyē.

Kookas ng'aleechu ankoolat, ānku
+mōōbootyē,

† 13:32-33 Tyēenwookik 2:7 13:32-33 Kiruu. 18:15-18; Yēyuut.
3:22-26; 7:37 † 13:34 Isa. 53:3 † 13:35 Tyēēn. 16:10 13:36
Yēyuut. 2:29 13:38-39 Luuka 24:47; Yēyuut. 2:38; 10:43; Room.
3:28; 5:1; 7:5-6; 10:1-13

kuuyu -mōōchāmtooy kiyēē āyēyē kutōōmiitē
 kōōrēēt
 ānkoo /kākēērārwook.†”

42 Yu kimii :Bāwulō ākoo Barnaaba kung'ēētyēē
 *kōōtaab saayeet, / kēēmwoochi kule, “Tookwaa
 *Sabaato nyi chōōnii, bōō-āmweēch ng'aleechu.”

43 Kiiyēnchi :Yuutayeek chēē chaang' āk Kirikiik
 Yēēsu ankurub mbo Bāwulō. Kiirwookyinoot
 :Bāwulō āk Barnaaba bichoo kōōkiimchinē
 kōōkēnēē keey chamateetaab Yēyiin.

44 Nto yitu :Sabaato nyoo kiikēērē, kōōruruuch
 keey :biikaab *kiriinkēēt tukul bokuyēbchi yiit
 ng'ālyoontēētaab Yēyiin.

45 Yu kakas :kāāntōōyikaab Yuutayeek kuu ny-
 ooto, kōōtuuyiityi moo. Kikwiil kiyēē kimii :Bāwulō
 kumwooyē.

46 Yooto, kumwoochi :Bāwulō ākoo Barnaaba
 bichooto ām nyikanateet kule, “Ki nyēēng'woong'
 akweek ng'ālyoontēētaab Yēyiin. Nteenee
 kuuyu kootay :akweek ra ānkōōyibē keey
 kule mānyoolchook *:soboontaab kibchuulyo,
 kēēwēēkyi kāāsōōtēywēēkyoo wōlēē mii :bichu
 mā Yuutayeek.

47 Kimwooy :Yēyiin kule,
 'Kaayeyiing' iyibchi biiko choo mā Yuutayeek
 lēbkēēyyēēt

sukung'eet / kiimuuch / kiiraraach biiko ām
 komoswookik tukul chēbo kōōrēēt.†”

48 Nto bēērē kukas :biiko choo kimā Yuutayeek
 ng'aleechaa kibo Bāwulō, kung'erēkiis miisin.

† 13:41 Aabak. 1:5 13:43 Yēyuut. 11:23; 14:22; Room. 3:24; Kala.
 1:6; 5:1 13:44 Yēyuut. 17:2 13:46 Yēyuut. 3:26; 18:6; Room.
 1:16; 2:9 † 13:47 Isa. 49:6

Kikoonyit ng'ālyoontēētaab Yēyiin ankookaasee keey Yēēsu :tukul choo / kikiikeetool kunyōōr soboontaab kibchuulyo.

⁴⁹ Kiyestee :ng'ālyoontēētaab Yēyiin yēēmoonoto kumukuul.

⁵⁰ Nteenee kiiwuruur :Yuutayeek chēēbyōōsōōkaab Kirikiik chēē kitookunootiin chēē kikiikurub ng'aleekaab Yuutayeek āk booyik chēē kitookunootiin ām kiriinkoonoo. Kiyey :bichoo wōōrōōryēēt kut /keekwetee Bāwulō ākoo Barnaaba yēēmoonoto.

⁵¹ Kiitaarta :icheek tēērtit ām kērēēnkōōkwaā sukōōsōōtēē keey :bichoo ānkutākyi keey *kiri-inkēēt ake nyēē /kikēēkuurēē Ikonnyaa.

⁵² Nteenee king'ērēkiis :choo kiiyēnchi Kiriistō / ānkiinyiityi Tāmirmiryēētaab Yēyiin.

14

Kumii :Bāwulō ākoo Barnaaba Ikonnyaa

¹ Yu kimii :Bāwulō āk Barnaaba Ikonnyaa, kuba *kōōtaab saayeet nyēbo Yuutayeek kuu kwaak. Kyaamta ng'ālyoontēētaab Yēyiin nyēē kōrōōm mi-isin kut kōōyēnchi :Yuutayeek āk Kirikiik chēē chaang' Yēēsu.

² Nteenee kōōwuruur :Yuutayeek choo kitay kuchamta Yēēsu Kirikiik kukwiil mbo ng'eetaabiya.

³ Kiiwoonkyi :Bāwulō āk Barnaaba bēsyōōs chēē chaang' wōlooto kung'āloolē nyēē kimānyōkōōrēch mbo kisich, kurubta keey chamateetaab Yēēsu. Kiiboor :Mokoryoontēēt kule kibo

man :lōkōōywēchoo yoo kiikoochinē icheek
kāāmuukēywēēk kuyeyee ng'al chēbo kwōng'uut.

⁴ Kichuunchuunootiin :biikaab kiriinkoonoo.
Kichoomtōōs :alake āk kāāntōōyikaab Yuutayeeek
kuchoomtōōs :alake ākoo lēbkēēyik.

⁵ Nteenee kinoomnyo :Yuutayeeek āk Kirikiik
kuboonto keey kāāntōōyikwaa ānkuchōb koonyaliil
lēbkēēyik ankuwiiree rwoontōōk kubakach.

⁶ Kisimkōōnkēt mbo :Bāwulō ng'aleechaa.
Kumwēy kutākyi keey yēēmēēt ake nyēē /
kikēēkuurēē Lukawoonnya wōlēē kimii :kiriinkēēt
nyēē / kikēēkuurēē Luustra āk Tēērbē āk mbo
soong'wēk alak chēē kilēēkitēē yooto.

⁷ Kitas taay :icheek kwaamtaat lōkōōywēk chēē
kāroomēch ām wōlooto.

Kumiitē :Bāwulō āk Barnaaba Luustra āk Tēērbē

⁸ Kumiitē :chiito ake kiriinkoonoo bo Luus-
tra nyēē kikiikuchunkuut :kērēēnkōōk kung'eetee
leekwaanti āmānāwēēsyēt bēsyyēēt ake. Kimii :chi-
ichoo kukēēbuur ng'wēny

⁹ kuyēbchinē yīit wōlēē kimii kung'ālooltooy
:Bāwulō. Yooto, kōōrōōtoot :Bāwulō chiichooto
ānkōōnkēt kule kiikoosēē keey :chiichoo Yēyiin
nyēē yēmāktōōs /kiisoob.

¹⁰ Kukuurchi :Bāwulō chiichoo kule, “Ing'eet
ānkiiyyoony.” Kung'eet :chiichoo areet akeenke
ānkuwēēsyētoot.

¹¹ Yu kakas :biiko ng'aleechaa, kumwooy ām
kuutiing'waa kule, “Nto yu kāākurārākyēēch ra
āynātōōs chēē wuu biich.”

12 Kikuurēē :bichooto Barnaaba *Sēēwus, kukuurēē Bāwulō *Ēērmē, kuuyu ki inee nyēē ki ng'āloliintēēt nyēē wōō.

13 Kimii :kōōto ake nyēē /kikēēsooyēē Sēēwus nyēē kilēēkitēē yēē kibo oreet nyēē iwutē kiring'. Yooto kukwēryoon :kibkōrōs nyēē kiyyoonkyinē kōyooto wuunōōk āk toobtōōk ākoy oreetaab kiriinkoonoo. Kimāchē :inee āk biiko chuut kule kuyēchi mbo Bāwulō kōrōsēēk.

14 Nteenee yu kakas :Barnaaba āk Bāwulō ng'aleechaa, kukereer sirookwaa kōōboor kule katay ng'aleechaa. Kulabat wōlēē kikiiruruukyi keey :biiko ānkubōlchi kule,

15 “Murēchu! Ām nee yu sooyey ng'al chēē tēē chu? Ntēē keekerkeeye acheek āk akweek. Kēēmiitē kēēyibwook lōkōōywēk chēē kāroomēch. Oweeksee mosoonkoyeenichu māsāru kiy ānkōōyēnchi Yēyiintēētaab manta, nyoo kiyēyē barak āk ng'wēny, araarayta āk tukuuk tukul choo mii wōlto.

16 Ām bēsyōōsyēk choo kibo taay kyoosyi :Yēyiin kōōrootunwēēk kurub atēbuutēkwaa.

17 Nteenee tukuuk chēē kāroomēch choo kikōōnook :Yēyiin kōōbooru :yooto wōlēē wuu :inee. Kikōōnook roobta ānkuyēyē kubiityo :āmiik ām bēsyōōsyēk chēē kiikuchōbchi. Kōōnook āmiik chēē chaang' ānkuyēyook ong'erech.”

18 Kimā kuskus kukerekta :mbo Bāwulō bichoo kumayey kōrōsēēchoo ānkoo sinee kiimuukta.

19 Nto mii yoo, kukwaanee :Yuutayeek alake Antyoorkya ākoo Ikonnyaa ānkubokutēwēch

14:15 Tān. 2:46; Yēyuut. 10:25-26 14:15 Tyēēn. 96:5; 1Kōōr. 8:4-6

14:16 Yēyuut. 17:30 14:17 Tyēēn. 147:8; Cherem. 5:24

biiko kutayee keey mbo Bāwulō ānkōōyēnchi ng'aleekwaa icheek. Kuwiiree :bichooto Bāwulō rwoontōōk ānkōōng'irtiitoot kuwo kiriinkoonoto saang' kubērē tōōs kaakume.

²⁰ Nteenee kukwa :biikaab Kiriistō ānkōōruruuki keey Bāwulō. Kung'eet :Bāwulō ankooyeey ākoy kiriinkoonoo. Nto yu kāyyēēkunēē, kung'eetee Luustra ākoo Barnaaba ānkutākyi keey Tēērbē.

Kiiyeey :Bāwulō āk Barnaaba Antyoorkya nyēbo Siiryā

²¹ Yu kabokuyit :icheek Tēērbē, kwaamta lōkōōywēk chēē kāroomēch ām wōlooto ānkōōyēnchi :biiko chēē chaang'. Nto mii lētuunoo, kooyeey kaa. Kibuntēē Luustra, Ikonnyaa ākoo Antyoorkya nyēbo Bisiitya.

²² Kiititirootē biikaab Kiriistō kutēē yooto tukul kutas taay kukiilchi ng'ālyoontēētaab manta. Kimwoochinootē biiko kule, “Ākoy kēēbuntēē nyāliluutēk chēē chaang' ām baani bo Kaab Yēyiin.”

²³ Kiyēētyēēchi :Bāwulō ākoo Barnaaba kanisoosyek ām wōlto ake tukul kukwey booyik. Kikir :icheek kwoomiis ānkusoochi booyichoo. Nto mii yoo, kōōyokoochi bichooto Mokoryoontēēt nyoo kikiikookaasee keey.

²⁴ Yu kāwokumur :Bāwulō ākoo Barnaaba yēēmēētaab Bisiitya, kuyit nyēbo Bamfulyaa

²⁵ ankwaamta ng'ālyoontēētaab Yēyiin ām kiri-inkēētaab Beerka. Nto yityo, kurēkto ākoy kiri-inkēēt nyēbo Atalyaa.

²⁶ Nto mii yoo, kubeetee mwēēnkēēt kung'eetee Atalyaa kooyeey Antyookya wōloo /kikiikiyiilchi icheek ām chamateetaab Yēyiin kubo yiisyēēt nyooto kikiikoowaany.

²⁷ Yu kabokuyit Antyookya, kukuur biikaab Kiriistō. Kirāchi bichooto kiy ake tukul nyēē kikiikuyey :Yēyiin kubuntēē icheek āk wōlēē /ki-keeyaataita kēēlto kookaasee keey :biiko choo mā Yuutayeek Yēyiin.

²⁸ Kiibuurto keey :Bāwulō āk Barnaaba bichoo bo Kiriistō ām bēsyōōsyēk chēē chaang'.

15

Tuuyēēt nyēē kimii Yēērusālēm

¹ Nto yēē kitākumiitē :Bāwulō ākoo Barnaaba Antyookya, kukwaanee :biiko alake Yuuteeya ankuba wōlooto. Kibokooneet :bichoo mbo ng'eetaabiya. Kimwooyē kule, “-/Mākiirāroochok, yoo /kamakiimuraatanaak kuu wōloo mwooytooy :siruutēkaab *Muusa.”

² Kiyey :ng'ālyoontoonoo Bāwulō ākoo Barnaaba kukwiil keey āk bichooto kut kuchuunchuun. Nto mii yoo, /kēēmwooy kule kuwo :Bāwulō ākoo Barnaaba kuboonto keey āk mbo ng'eetaabiya alak Yēērusālēm. /Kikēēmākyinē bokunyōōryo ākoo *lēbkēēyik chuut āk booyik kurubta keey āk ng'ālyoontooni.

³ Yooto, kōō-āmiisoot icheek :kaniseet. Nto yu kimii kumurē Fōyinikē āk Samaaryaa kumwoochi

:icheek mbo ng'eetaabiya ām wōlooto kule ki-ikōōyēnchi :biiko choo mā Yuutayeek Yēēsu. Ki-ing'ereech :lōkōōywēchoo mbo ng'eetaabiya mi-isin.

⁴ Yu kabokuyit mbo :Bāwulō Yēērusālēēm, kutorooch icheek :lēbkēēyik, booyik āk biikaab Kiri-istō chuut alak. Kiiboorchī bichooto kiyēē ki-ikuyey :Yēyiin kubuntēē icheek.

⁵ Nteenee king'eētyo *:Farisaayeek alake chēē kikiikuchamta Yēēsu ānkumwooy kule, “Māchāktōōs */ kiimuraatan biiko choo mā Yuutayeek ānkumākyinē mbo kooywey kiruutēkaab *Muusa.”

⁶ Yooto, kukuur keyy *:lēbkēēyik ākoo booyik bokoolyeb ng'ālyoontoonoo.

⁷ Yu kabokung'alaalee ām kōōyinto, kung'eet :Bētērō ānkumwooy kule, “Mbo ng'eetaabiya, ābērē ōnkēt kule kisimkutoola :Yēyiin kēny ām wōlēē ōmiitē :akweek, ā-āmchi biiko choo mā Yuutayeek lōkōōywēk chēē kāroomēch kukas ānkōōyēnchi.

⁸ Kiiboorunēē :Yēyiin nyoo inkētē wōlēē wuu :kāāsōōtēywēēkaab biiko kule kichāmē biiko choo mā Yuutayeek yoo kiikoochinē icheek Tāmirmiryēēt kuu yoo kikōōnēēch acheek.

⁹ Kuuyu kiikoosēē keyy :bichoo Yēyiin, /kiitiliil. Kunyi, -mākēēyēku teer ām wōlēē mii :bichoo.

¹⁰ Kunyoo ii, ām nee yu ōmāchē okwiil Yēyiin ōkoochinē mbo ng'eetaabiya kukalab muchōōkiit nyēē -mākiimuuchē :acheek keekalab, āmēēbērē ki-imuuch :mbo kuuko?

11 Mēērook oyey kuu nyooto. /Kikiiraraacheech acheek, yu kāwokunyōōwēēch :Mokoryoontēēt Yēēsu kaat, ānkuwuu nyooto ām wōlēē miitē :nkicheek.”

12 Kisiisyo :biiko tukul kule much! Kiyēbchi yīit nkinee Barnaaba ākoo Bāwulō kumii kōōbooru tukuuk chēē /kiilātē chēē kikiikuyey :Yēyiin ām wōlēē mii :Kirikiik kubuntēē icheek.

13 Yu keewaany, kumwooy :Yāākōbō kule, “Mbo ng'eetaabiya, oyeb yīit baa.

14 Kāākūrārēēch :Simōōni wōlēē kichāmtooy :Yēyiin choo mā Yuutayeek ām taay, kuyēk cheechii.

15 Mii :ng'aleekaab *wōōrkooyik chēē ityiichē yu-utēyu ām yoo /kikeesir kule,

16 'Yoo kāākubēk :ng'aleechu, +māyēēwu

ānkuchāāyooong'tē subak kōōtaab *Tāwuti nyoo kikiikuluul.

+Maateech subak wōloo kikiikuburyet

kut ākētyi kōōbuur kuu yoo kiwuu,

17 sukung'eet kucheeng'aat :biiko choo kiikung'ēt Mokoryoontēēt

āk choo mā Yuutayeek choo kyaakwey kule kuyēk cheechuu.

Yēyiin :nyēē kiiboor ng'aleechu ānku inee :nyēē makuyey.'†

18 Tookunoot kuu nyooto kung'eetee kēny kule mākulumchi :choo mā Yuutayeek biikaab Yēyiin.

19 Kunyoo, kaatiil :anii kule -mookany keeyey kunyikisiyi choo mā Yuutayeek yoo mii kuyisu keey kukwoonii wōlēē mii :Yēyiin.

20 Yoo kātāwuu nyoo, okany kēēsirchi barweet kēēmwoochinē kule kutayee keey kwoomē āmit choo / kākēēsooytoochi āynātōōs ankusaan mar-taayeet. Kutayee keey mbo subak kwoomē bany chēbo tyoong'in chēē / kakeekul ankutayee keey kwoomē kiisēēnik.*

21 Nteenee yoo mächē :chii kuyēk Yuutāyiin, kōōnkētē kiyēē / kēēmākyinē kule kuyey, kuuyu / kiikeesumanaan kiruutēkaab *Muusa ām kiriing' ake tukul ām bēsyōōsyēk choo kibo taay / ānkutākēēsumānē mbo lōkōōywēchoo ām kooriikaab saayeet ām bēsyēēt ake tukul nyēbo *Sabaato.”

Kisirchi :booyik barwa biikaab Kiriistō choo kimā Yuutayeeek

22 Nto mii yoo, kootiil *:lēbkēēyik āk booyik ku-boonto keey āk biikaab Kiriistō chuut alak kuk-vey biiko alak ām biikwaa / sikiiyookto kubeeta keey Bāwulō āk Barnaaba Antyookya. /Kikeekwey Yuuta nyoo / kikēēkuurē ām kaayneet ake kule Barsaaba ākoo Siila. Kitookunootiin :bichoo ām wōlēē mii mbo ng'etaabiya.

23 Kibeeta :bichuutēchu barweet nyēē mwooyē kule:

Kiisuboooyook :acheek lēbkēēyik ākoo booyik.

* **15:20** /Kikēēmākyinē biiko choo mā Yuutayeeek ānkuming'tooy keey Yuutayeeek kule kukir tukuuk ang'wan choo /kēēng'āloolēē ām Laawiik 17:8-14 ākoo 18:6-18. **15:20** Laawi. 18:6-18; 17:10-15; Yēyuut. 15:29; 21:25; 1Kōōr. 8:1-13; 10:23-33 **15:21** Yēyuut. 13:15; 2Kōōr. 3:14-18 **15:22** Yēyuut. 15:40; 16:19; 17:4, 10, 14-15; 18:5; 1Tēēs. 1:1

Kēēmāchē kuyityi :lōkōōywēchu biiko choo mā Yuutayeek choo mii Antyookya, Siirya ākoo Kiliikya choo kiikuchamta Yēēsu.

²⁴ Kookeekas kule kookukwa wōloo ōmiitē :biiko alake chēē mānāākēēchāmchi :acheek ankubokooyiimaak mētēwoy ām ng'al chēē kyoomwook :acheek.

²⁵ Kunyoo, kookiisoot :acheek tukul kule keekwey biiko ānkiiyooku kukwa wōloo ōmiitē. Makukwaanta keey Barnaaba ākoo Bāwulō, choo chamanikyoo,

²⁶ choo kookuchamta soboonwēkwaa kubo kaayneetaab Mokoryoontēenyoo, Yēesu Kiriistō.

²⁷ Kunyi, kākiiyooku Yuuta ākoo Siila kutāsyi nyikiisinto :ng'aleechu sirootiin.

²⁸ Kookootiil :Tāmirmiryēētaab Yēyiin ankiitiil :nkacheek kule -/makiing'ireenaak kiruut chēē chaang'. Nteenee

²⁹ osaanee keey āmit choo /kākēēsooytoochi āynātōōs ankootayee keey bany bo tyoong'in chēē /kēēkulē, kiisēēn āk martaayeet. Karaam yoo kooyey kuu nyooto. Chameetaab keey.

³⁰ Kunam :bichoo baanta kurēkto ākoy Antyookya. Kikuur kaniseet tukul ānkōōkoochi barwaanaa.

³¹ Yu /kakeesuman lōkōōywēchoo, /kēēng'erēkyi kuuyu kiikiimē biich.

³² Kiititiirēē :Yuuta ākoo Siila choo ki *wōōrkooyikaab Yēyiin biiko ng'al chēē chaang'.

³³ Yu kāākubēēni :bichoo /kikiiyooktooy wōlooto bēsyōōsyēk chēē ng'ēri, kung'ēētyo kumāchē

kooyeey wōloo /kikiyookunēē. Kii-āmiis :mbo ng'eetaabiya kule kubeeta tāloosyēēt.†

³⁵ Kunyoo, kiibuur :Bāwulō ākoo Barnaaba Antyookya, kōōnēētē ānkwoomtooy ng'ālyoontēētaab Yēyiin kuboonto keyy āk biiko alak chēē chaang'.

Kikwey :Bāwulō Siila, kuwēēto :Barnaaba Māārko

³⁶ Yu kaakukeeyta :bēsyoōs, kumwoochi :Bāwulō Barnaaba kule, “Murooni, ikany baa, kēēruutoochinootē mbo ng'eetaabiya ām kiriinkōōsyēk tukul choo kiikyaamtaatee ng'ālyoontēētaab Yēyiin. Māchāktōōs kiinkēt wōlēē wuu :soboowēkwaa.”

³⁷ Kimāchē :Barnaaba kule /keebeeta Yoowaana nyoo /kikēēkuurē ām kaayneet ake kule Māārko.

³⁸ Nteenee kiisoot :Bāwulō kule kimayemaat kubeeta Yoowaana, kuuyu kibetyenyee Bamfulyaa koochuchuuyee keyy yiisoonoo.

³⁹ Kichuunchuun :Bāwulō āk Barnaaba nyēē kōrōōm kut kubchey keyy. Kiwēēto :Barnaaba Māārko ām mwēēnkēēt kutākyi keyy Kubrō.

⁴⁰ Nteenee kikwey :Bāwulō Siila kule kuwēēto keyy. Kisaay :mbo ng'eetaabiya kōōbēruur icheek :Yēyiin, nto mii yoo, kuba.

⁴¹ Kiwēēsyētootēē :Bāwulō yēēmēētaab Siirya ākoo nyēbo Kiliikya kōōkiimootē kanisoosyēk.

16

Kiium :Bāwulō Tēmētēwō

† 15:33 Tinyē :siruutēk alak kērēywoontēētaab 34: Nteenee kiitiil :Siila kule kung'ētunēē wōlooto. 15:37 Yēyuut. 12:12 15:38 Yēyuut. 13:13 15:40 Yēyuut. 15:22; 14:26

¹ Nto mii yoo, kuyit :Bāwulō ākoo Siila Tēērbē ankukeeyta ākoy Luustra wōlēē kiminyē :chiitaab Kiriistō nyēē /kikēēkuurēē Tēmētēēwō. Ki lak-wataab cheebyoosya nyēē ki Cheebyuutayaa nyēē kikiikōōyēnchi Yēēsu. Nto kwaan ku Kirikiin.

² King'āloolēē :mbo ng'eetaabiya Tēmētēēwō ām Luustra ākoo Ikonnyaa nyēē karaam.

³ Yooto, kumach :Bāwulō kule kuwēēto keyy Tēmētēēwō. Kunyoo, /kikiimuraatan kubo Yuutay-eek chēē kiminyē wōlooto, kuuyu kiinkētē :biiko tukul kule ki Kirikiin :kwaan.

⁴ Kibuntootēē kiriinkōōsyēk kwoomtootē ng'aleek kutēē yooto tukul. Kikiikootiil *:lēbkēēyik āk booyik ām Yēērusālēm kule kooywey :biiko ng'aleechaata.

⁵ Kunyoo, kikumimiitu :kanisoosyek ām kiri-inkōōsyēchooto ankookaasee keyy Yēēsu miisin. Kitāsyinē keyy :laating'waa bēsyō ake tukul.

⁶ Kiwēēto keyy :Bāwulō bichoo āyēēng' kuwēēsyētootēē yēēmēētaab Fruukya āk nyēbo Kalatyaa, kuuyu kimānāāchāmchi :Tāmirmiryēētaab Yēyiin kwaamta ng'ālyoontēēt ām yēēmēētaab Eesya.

⁷ Yu kabokuyit kiyōōtēētaab Misiiya, kusyeem kule kuba yēēmēētaab Biituunnya, nteenee mānāāchāmchi :Tāmirmiryēētaab Yēēsu.

⁸ Yooto, kukeeytee Misiiya ānkutākyi keyy *kiri-inkēētaab Turoowa.

Kinyōōr :Bāwulō ng'oong'uutyēēt ām Turoowa

9 Yu kayit kwēemooy, kuchōnchi :ng'oong'uutyēēt Bāwulō. Kikas chiito ake nyēbo Maketoonnya kukēyyo ānkumii kusoomē inee kule, “Bāwulō, ānkiichōō Maketoonnya chēyēētyēēchēēch.”

10 Yu kēēnkēt :Bāwulō ng'oong'uutyoonoo, keeyeyte key areet akeenke keebe Maketoonnya, kiiwoonkyinē kule kāākukuurēēch :Yēyiin bokyoomchi bichoo lōkōōywēk chēē kāroomēch.

Kiweek :cheebyoosyeet ake ām Filiibi nyēē / kikēēkuurēē Liitya

11 Yooto, kēēng'ēētyēē Turoowa ankeebeetee mwēēnkēēt ākoy Samooturake. Nto mii bēsyēēt nyēē kirubē keeyit Neeyabooli.

12 Nto yityo kēēng'ēētyēē yooto ankeebeetee kērēēnkōōk ākoy Filiibi. Ki wōō *:kiriinkooni ām yēmēētaab Maketoonnya ankikiikumam :kōōrēētaab Rooma ānkubāw. Kikēēbēēnii wōloto.

13 Nto mii yēē ki bēsyēētaab *Sabaato, keechuyte kiriing' saang' ankeebe ākoy yēē kibo āynēēt wōlēē kikeenyoorte yēē kisooyēē :YuutayEEK. Kiibuur ng'wēny ānkēētoowu kēēng'ālōolchi chēēbyōōsōōk chēē kikiiruruukyi keey yooto.

14 Kimii :cheebyoosyeet ake yooto nyēē / kikēēkuurēē Liitya nyēē kyooltootē sirooy chēē ki ārroonēch chēbo āliisyēēt nyēbo barak miisin. Kichōōnēē :cheebyoosyaanaa kiriinkēēt ake nyēē /kikēēkuurēē Tyaatiira ānkikutunkyinē Yēyiin. Kiyey :Yēyiin cheebyoosyaanaa kōōyēnchi ng'aleekaab Bāwulō.

15 Yu /kabokeebatisan āk biikyii, kumwoowēēch kule, “Yoo ōchāmē kule āyēnchinē :anii Mokoryoon-tēēt, okwaa bōōbēēnii kōōnyuu.” Yooto, keecham keebe.

Kiiburyoong'to :Bāwulō tāmirmiryēēt kung'eetee chēēbto ake

16 Nto mii bēsyēēt ake, yēē kikeēmiitē kēēbēētii yēē /kikeēsooyēē, kutuuyēēnēēch :chēēbto ake nyēē ki motwooriin ānkiboonto *tāmirmiryēēt nyēē miyaat nyēē kiyēyē chēēbooto kuyey sookēyēēk. Kiyibchinē :chēēbi biikyii choo kiyēchinē yiisyēēt beesaanik chēē chaang' chēē kinyōōrtooy sookēyēēchoo.

17 Kiinoomootēēch :chēēboo kukuurchinootē barak kule, “Yēchinē :bichu yiisyēēt Yēyiin nyoo mii kibkōōnkōy ānkumii bokōōboorwook wōlēē +/makiiraraaktaak.”

18 Kimwaayaat kuu nyooto ām bēsyōōsyēk chēē chaang' kut kooyiim Bāwulō :ng'aleekyii. Yooto, kuweech keey :Bāwulō ānkōōburyoong'to tāmirmiryoonoo kule, “Āmwoowuung' ām kaayneetaab Yēēsu *Kiriistō kule ichuwunee chēēbi.” Kuchuwunee :tāmirmiryoonoo chēēboo areet akeenke.

/Kikiiraraach riibiintēēt āk biikaab kanyii

19 Yu kakas :biiko choo kiyēchinē :chēēboo yi-isyēēt kule kāākubot :kēēlng'waa nyēē kōnyōōrunēē beesaanik, kunam Bāwulō āk Siila ānkukwēryoot ākoy kōōk wōlēē /kibokiikum.

20 / Kikēēmwoochi kōōkwēēt kule, “Yuutayeeek :bichu! Mii kuyibu wōōrōōryēēt kiriinkēenyoo.

21 Inēētē biikyoo kurub ātēbuutēk chēē mānyoolchēēch acheek biikaab Rooma.”

22 Yu kākēēmwooy kuu nyooto, kōōrōōbēr :biiko chēē kikiiruruukyī keey yooto. Kumwooy :kiirwookichoo kule, “Ōbuutēē sirook ānkōōbir!”

23 Yu /kāākēēbir, /bokeekerta kō. /Kikiikāloonchi riibiintēetaab kōyooto kuriibso nyēē karaam.

24 Kiwēeto :riibiintonoo Bāwulō āk Siila ankuwokukerta kisēēnkēēt nyēē kibo āriit / ankiikiichee kērēēnkōōkwaa musukook / ankeekwiiliilee musukoochoo nyōrōōrōōnik.

25 Nto yu makuyit kwēemooy kwēēn, kumii :Bāwulō ākoo Siila kusooyē ānkutyēēnchinē Yēyiin kōōkoostoo, kimii :kibratiisyek chuut alake kuyēbchinē yiit.

26 Nto nyēē mā tyaa, kuchō :kibring'ring'nyēēt ankooluchluuch kōōto ng'wēny kut kuyootākiis :kurkootik tukul kule bōt! Kōōtyookiis :nyōrōōrōōnik choo /kikikeeratee chii ake tukul.

27 Yooto, kukās :chiito nyoo kiriibsē. Nto bērē kukas kuyoototiin :kurkootik, kung'us chōōkiinyii kumāchē kule kubusuy keey kubērē tōōs kāākumwēy :kibratiisyek.

28 Nteenee kubōlchi :Bāwulō kule, “So! Imāchē i-āmchi keey nee? Ntēē acheek :chu kēēmiitē :tukul yu.”

29 Kumwooy :riibiintonoo kule, “Ōkwēng'woo, baa, maata!” Kuryaakta ām bōōtoonik ānkuwokōōbutyi kērēēnkōōkaab Bāwulō ākoo Siila.

³⁰ Yooto, koomut :chiichooto mbo Bāwulō kukwa saang' ānkumwoochi kule, “Murēchu, +maayey :anii kule nee /sikiiraraachaa?”

³¹ /Kēēkētyi kule, “Māchāktōōs iyēnchi Mokoryoontēēt Yēesu. Yoo !keeyey kuu nyooto, +/makiiraraachiing' āk kang'uung' kumukuul.”

³² Yooto, /kyoomchi chiichooto ng'ālyoontēētaab Yēyiin āk biikaab kanyii.

³³ Kiwēeto :chiichooto icheek kwēēmowuunooto ākoy kanyii ānkōōnyoochi ng'woowōōk. Yooto /keebatisan chiichoo āk biikaab kanyii tukul.

³⁴ Kikwēryoot Bāwulō āk Siila kō ankubay. King'erēkiis :biikyii kutēē yēē tēē, kuuyu kikiikōōyēnchi :icheek Yēyiin.

³⁵ Yu kayyeech, kōōyookto :kiirwookichoo biiko kuba kaab riibiintonoo. Nto yitē, kumwoochinē kule, “/Kākēēmwooy kule ityaakte bichoo.”

³⁶ Yooto, kumwoochi :riibiintonoo Bāwulō kule, “Kāākumwooy :kiirwookichoo kule /kiityaaktaak. Kunyoo, obeete kaalyeet.”

³⁷ Nteenee kumwoochi :Bāwulō bichoo /kikiiyooku kule, “Kōbirēēnēēch :kiirwookichoo wōlēē chaang' :biich āmānyōōr kiy nyēē kikeeleel ānkēēyēku sinee :nkacheek biikaab Rooma. Kokerteech mbo subak kāābēērit. Kunyoo ii, ām nee yu mächē :icheek kootyaaktech kibchamumu? -Māwuu nyoo mbo kisich! Bōōmwoochi kukwa :icheek nkit bokōō-āmiisootēēch keechuyte.”

³⁸ Kibokumwaayta :bichoo ng'aleechaa. Nto yu kēēnkēt :kiirwookichoo kule kibo :Bāwulō ākoo

Siila kōōrēētaab Rooma, kunam kuut.

³⁹ Kukwa ānkusoom mbo Bāwulō nyooyeetaab kaat. Nto mii yoo, kuyoot ānkōō-āmiisoot kung'ēētyēē kōyooto ankusaaysaay kule kung'ēētyēē :icheek kiriinkoonoto.

⁴⁰ Yu / kābokēēyoot Bāwulō ākoo Siila, kuba ākoy kōōtaab Liitya. Kinyoorta mbo ng'eetaabiya wōlooto. Kiititiir icheek, nto mii yoo, kubēēchi keyy.

17

Kumiitē :Bāwulō āk Siila Tēēsālōōnikē

¹ Nto mii yoo kumur :mbo Bāwulō *kiriinkēētaab Āmfibōōli āk nyēbo Aboloonnya nto yityo, kuyit *kiriinkēētaab Tēēsālōōnikē. Kimii wōlooto *:kōōtaab saayeet nyēbo Yuutayeek.

² Kwoomchi :icheek Yuutayeek chēē kimii wōlooto ng'ālyoontēētaab Yēyiin kuu wōloo kwōōyēytooy kwaak. Kiirwookyinēē biiko *kōōtaab saayeet ām bēsyōōsyēkaab *Sabaato sōmōk, kurubta keyy āk siruutēkaab Yēyiin.

³ Kirārchi :Bāwulō biiko ng'aleek kōōboorchinē kule kiyēmāktōōs kunyalil *:Kāārārookiintēēt ankung'eetee meet. Kimwooy kule, “Yēēsu nyiitēnyi āmiitē ā-āmwook :nyēē Kāārārookiintēēt nyoo kikēēkānyoonu.”

⁴ Kichāmchiin :Yuutayeek kereeryaanto ng'aleekaab Bāwulō ānkuris icheek. Kiiyēnchi nkicheek :Kirikiik wōlēē wōō Yēyiin ākoo chēēbyōōsōōy chēē chaang' chēē kitookunootiin.

16:40 Yēyuut. 11:23 **17:2** Yēyuut. 9:20; 13:5, 14, 44; 14:1; 16:13; 17:10, 17; 18:5, 26; 19:8-9; 28:17 **17:3** Luuka 24:44; Yēyuut. 5:42

17:4 Yēyuut. 13:50; 16:14; 17:17

5 Nteenee kimēēchi :moo Yuutayeek alak. Kibokōōruruukootēē biich chēē kāwōōt wōlēē chaang' :biiko ānkutoow wōōrōōryēēt ām kiriinkoonoto. Kiba :bichoo areet akeenke ākoy kaab chiito ake nyēē /kikēēkuurēē Chāāsōōn bokucheeng'ee Bāwulō ākoo Siila wōlooto, sukukwēryoot ākoy kōōk.

6 Nto yu kimānāānyōōr, kunam Chāāsōōn āk mbo ng'eetaabiya alak ankoobarbaartaat ākoy taay-eetaab kāāntōōyikaab kiriinkoonoto. Kibōloobōl :bichoo kule, “Kookutankwar :bichu kōōrēēt kumukuul neennyi kookukwa ākoy wōli.

7 Yu kabokukwa wōli, kutaach :Chāāsōōn ām kanyii. Chwēēsē :bichu mākuutëk tukul chēbo *Kayisaar kumwooyē kule mii :bāytooyiintēēt nk-inee ake nyēē kālē /kēēkuurē kule Yēēsu.”

8 Yu kabokukas :biiko ākoo kāāntōōyikaab kiriinkoonoo kuu nyoo, kuchēy :taariiryēet.

9 Nto mii yoo, /kēēmwoochi Chāāsōōn āk alak kule kukwey beesaanik chēē keetyaaktee keyy /ankeebakaakta kuba.

Kumiitē :mbo Bāwulō Bereeya

10 Yu katuuyiit :kōōrēēt, kumwoochi :mbo ng'eetaabiya Bāwulō ākoo Siila kule kuba ākoy Bereeya. Kumii :icheek wōlooto, kōōwut *kōōtaab saayeet nyēbo Yuutayeek.

11 Ki kāroomēch :ātēbuutēkaab Yuutayeekaab Bereeya kusiir chēbo choo bo Tēēsālōōnikē. Kiityookootiin :moonikwaa kumāchē kule kuyēbchi yiit ng'ālyoontēēt. Kiirōōtootē siruutëk

ām bēsyō ake tukul kukas kule ki man :kiyēē kimwooyē :Bāwulō.

¹² Kiiyēnchi :Yuutayeek ku chaang'. Kiiyēnchi :nkicheek Kirikiik chēē kitookunootiin chēē chaang', booyik āk chēēbyōōsōōk.

¹³ Nto yu kēēnkēt :Yuutayeek choo kimiitē Tēēsālōōnikē kule kimii :Bāwulō kwoomtēē ng'ālyoontēēt Bereeya, kuba wōlooto bokōōwuruur biiko.

¹⁴ Yooto, kukwēryoot :mbo ng'eetaabiya alake Bāwulō kuwo komosta nyēē kibo tabantaab araarayta. Nteenee kung'ētunēē :Siila ākoo Tēmētēēwō Bereeya.

¹⁵ Kii-āmiisoot Bāwulō ākoy *kiriinkēētaab Aaten. Nto mii yoo, kooyeey āk ng'ālyoo nyēē kiyibchi Siila āk Tēmētēēwō kule kimāchāktōōs :icheek kusarta keey areet akeenke bokutuuyo āk Bāwulō.

Kumiitē Aaten

¹⁶ Nto kutākumiitē :Bāwulō kukānyiiisyē ām Aaten, kung'woonchi yu kawokukas kule kiboontootē :biikaab kiriinkoonoto āynātōōs chēē chaang' chēē /kēēkutunkyinē.

¹⁷ Yooto, kōōrwookyī :inee Yuutayeek ām *kōōtaab saayeet yēē ki Sabaato kunam wōlēē miitē :Kirikiik chēē kiiywēyē Yēyiin. Kiirwoochē mbo subak bēsyō ake tukul ām wōloo chaang' :biiko āk Kirikiik chēē kanyoorta wōlooto.

¹⁸ Kikwiil :biiko alake Bāwulō chēē kimwooyē kule ibēliisyē :ng'erekweek ām kōōrēēt tukul, ankukwiil mbo :alake chēē kiikoosēē keey kiirnātēēng'waa /ānkimākēēwēēchē. Kiteebēē keey

:alake kule, “Chokwooltumoonchinē ng'oo :nyi ēē?” Kimwooy :nkicheek alake ām yooto kule, “Nto yu wuu nyēē mächē kule kōōrērēēchēēch kule kēēkutunki āynāt nyēē mā nyēēnyoo.” Kimwooy :bichooto kuu nyooto, kuuyu kimii :Bāwulō kwoomchinē biiko kurubta keey āk Yēēsu āk ng'eteetaab meet.

¹⁹ Nto mii yoo, /kēēkwēryoot Bāwulō ākoy yēē kibo lekemeet ake nyēē /kikēēkuurēē Areeyobaako yēē kibo kāābkiirwook. Nto yityo /keeteabee kule, “Mwoowēēch, baa, inēētē nee :ng'aleechu imwooyē?”

²⁰ Imiitē iyibwēēch ng'al chēē leelach kule keekas. Kunyoo, kēēmächē kiinkēt kule ibooru nee.”

²¹ Kikicham :biikaab Aaten ākoo biiko alak kōōwoonkyinē āsiiswēkwaa kuyēbchinē yit ng'al chēē leelach.

²² Yooto, kōōyyo :Bāwulō ām kōōkwoonoo bo Areeyobaako ānkumwooy kule, “Lēyyē, biikaab Aaten! Ānkētē sinee kule ām kēēlto ake tukul kyoocham ōsooyē.

²³ Kāānkāābērē āwēēsyētootēē wōlto ake tukul, ānyōōru tukuukwook chēē ōkutunkiinē. !Kaakas mbo yēēt ake yēē /kikeesir kule: YĒYIIN NYĒĒ -/MĀKIINKĒTĒ. Kunyi, nee :kiyoo kyōōkutunkiinē āmēēbērē kyōōnkētē? Kiyooto nanyuun nyi āmiitē wāā-āmwook.

²⁴ Yēyiin nyoo kiyēyē kōōrēēt āk kiy ake tukul nyoo mii āriit, ku Mokoryoontēetaab barak āk ng'wēny nyēē mēēbērē minyootē koorin chēē tēēkyinootē :biich.

25 Māmāchē kiy ake tukul nyēē imuuchē :biiko kōōkoochi, kuuyu inee :nyēē ikoochinē chii ake tukul soboonto ākoo kiy ake tukul.

26 Kiyey :Yēyiin chiito akeenke kurook. Nto mii yoo, chokurōōbunēē keey :biiko mooyēētaab chiichoo sukung'eet kuminy kōōrēēt. Kisat mbo subak :Yēyiin bēsyōōsyēk chēē mākuminyēē :bōrōryōōsyēk kōōrēēt āk wōlēē mābokuminyoot.

27 Kiyey kuu nyooto sukung'eet kutorobēnoot :biiko nto anyuun kunyōōr inee, ānkoo sinee mēēbērē kiilōōyiityi keey chii ake tukul ām acheek.

28 Nto kimāmiitē :inee, nto -mākēētinyē so-boonto. Kuu yoo kisirē :siriikwook alake kule, 'Kēēyēku :nkacheek cheechii.'

29 Kunyoo, kuuyu kēēbooyē Yēyiin, keekerke-eye āk inee. Māmāchāktōōs kiisōōtē kule ker-keey :Yēyiin āk tukuuk chēē kiyēyiisyēē :biiko ng'oornānēēt ankung'ulunee *ta-aabuut, *fee-teet nto rwaanteet.

30 Am taay, kikiimiiny :Yēyiin mēt ām bēērbēēryo nyēē wuu nyoo, nteenee mwoochinē ra chii ake tukul kule māchāktōōs :chii kureeny keey.

31 Kiikuchōb :Yēyiin bēsyēēt nyēē ikuumunēē bi-ich ām kēēlto nyēē rootaat kubununēē chii nyēē kiikutool. Kiikōōboorchinēē :Yēyiin biiko tukul ng'ālyoontoonoo, yoo kiing'ēētēē chiichooto meet.”

32 Yu kabokukas :bichoo ng'aleek chēbo ng'eeteetaab meet, kuroorchi :alake Bāwulō, nto alak kumwooy :choo kule, “Tēēchōō subak tāchēē-ām wēēch ng'aleechaa ēē, wē.”

17:25 Tyēēn. 50:9-13 17:26 Kiruu. 32:8; Āyub 12:23 17:27
Cherem. 23:23-24 17:29 Isa. 44:9-20; Yēyuut. 19:26 17:30
Yēyuut. 14:16; Room. 2:4; 3:25 17:31 Yēyuut. 10:42

³³ Yooto, kubakaakta :Bāwulō bichoo.

³⁴ Nteenee kikiilchi :alake Bāwulō ānkōōyēnchi ng'alyoontēēt. Ām bichooto kiiyēnchinē, kimii :akeenke nyēē /kikēēkuurēē Tyoonisyō nyēē ki akeenke nyēē kibo kōōkwēētaab Areeyobaako ākoo mbo nkinee cheebyoosya nyēē /kikēēkuurēē Tamaari āk nkicheek biiko alak.

18

Kumiitē :Bāwulō Kōōriintō

¹ Yu kāwokubēk :ng'aleechaa, kung'eetee :Bāwulō Aaten ānkuwo ākoy Kōōriintō.

² Kinyoorta wōlooto Yuutāyiintēēt ake nyēē /kikēēkuurēē Akiila. Kibo :chiichi kōōrēēt ake nyēē /kikēēkuurēē Bōōntō. Kitākuchōōnēē :chiichooto kōōrēētaab Itaalya kuboontoonu keey cheebyoosyeenyii nyēē /kikēēkuurēē Brisiila. King'ēētyēē :bichoo Itaalya, kuuyu kimwooy :Kilaawutiyo nyēē ki bāytooyiintēētaab wōlooto kule kung'ēētyēē :Yuutayeeek tukul Rooma.

³ Nto kuuyu kiyēytooy :Bāwulō kēryōōsyēk kuyēwunēē mwēēnik, yiisyēēt nyēē kiyēyē :nkicheek chuut, kuwo wokutēbto keey sukuyēyiisyē :tukul.

⁴ Kiwēētii :Bāwulō wokōōrwoochē āk biiko ām *kōōtaab saayeet bēsyō ake tukul nyēbo *Sabaato. Kisyēēmē :Bāwulō kule nto yis Yuutayeeek āk Kirikiik.

⁵ Yooto, kuchōōnēē :Siila ākoo Tēmētēwō Maketoonnya, kunyōōru Bāwulō kōōkiilchinē keey amtaayeetaab ng'alyoontēēt kumwoochinē

18:2 Yëyuut. 18:18, 26; Room. 16:3; 1Kōōr. 16:19; 2Tēm. 4:19

18:3 Yëyuut. 20:33-34; 1Kōōr. 4:12; 9:12-18; 1Tēēs. 2:9; 2Tēēs. 3:7-9

Yuutayeek kule Yēesu ku *Kāārārookiintēēt nyoo / kīkēēkānyoonu.

6 Nteenee kikwiil :Yuutayeek Bāwulō ānkuchubsēēt. Nto mii yoo, kōōrēēk :Bāwulō kābuutiinyii ānkubirto kulēlēkyi keey :tēērtit bichooto kukatay ng'aleekwaa, ānkumwoochi kule, “Kwaamaak :korotiikwook nkityō. Ābēērē keey :anii. Kunyi, kung'eetee raat ānkuwo taay, +māāwēētii wōlēē mii :biiko choo mā Yuutayeek.”

7 Yooto, kung'eetee :Bāwulō kōyoo bo saayeet ānkuwo kayta ake nyēē kilēēkitēē yooto nyēbo chi-ito ake nyēē /kīkēēkuurēē Tiitō Yuustō nyēē kiku-tunkyinē Yēyiin.

8 Kimii :chiito ake nyēē kiiyyoonkyinē kōyooto bo saayeet nyēē /kīkēēkuurēē Kiriisbō. Yooto kuchamta :chiichoo āk biikaab kanyii Yēesu. Kiyēnchi mbo nkicheek :biiko alake chēē kibo Kōōriintō Mokoryoontēēt /ankeebatisan.

9 Nto mii kwēēmowuut ake, kukuurchi :Yēyiin Bāwulō ām ng'oong'uutyēēt kule, “Bāwulō, -mēēmuy. Itas taay i-ante lōkōōywēk,

10 kuuyu kēēboontē keey :tukwaay nyēē mākoy kuyeyeeniing' :chii kiy. Āboontē biikyuu chēē chaang' ām kiriinkooni.”

11 Kunyoo, kiibuur :Bāwulō wōlooto ām kēnyit akeenke āk ārook lo kōōnēētē biiko ng'ālyoontēētaab Yēyiin.

12 Yu kitākōōyyoonkyinē :chiito ake nyēē / kīkēēkuurēē Kāliiyō yēēmēētaab Akaaya, kōōyoomo

keyy :Yuutayeeek ānkubooryēē Bāwulō ānkukwēryoot ākoy kōōk.

¹³ Yu /kakiyyiitita, kumwooy :bichooto kule, “Mii :chiichi kuwēēchē biiko kule kukutunkyi Yēyiin ām kēēlto nyēē māmāmē keyy āk wōlēē mwooytooy :kiruutēkyoo.”

¹⁴ Nto baanta nyooto mächē kutwēk :Bāwulō, kumwoochi :Kāliiyō Yuutayeeek kule, “Nto kōōng'unyng'uunkyinē :akweek ng'ālyoo nyēē miyaat nto nyēbo ng'ōōki nyēē /kakeeyey, nto kāāyēbchinē yiit.

¹⁵ Kukwaaneenaak wōlēē +moosatite, kuuyu rubtooy keyy :riirikwook āk ng'al, kooyōōk āk kiruutēkwook. Māmii :kiyēē ātiilē :anii kurubta keyy āk ng'al chēē wuu choo.”

¹⁶ Kunyoo, kukwet bichooto kuba saang'.

¹⁷ Yooto, kuwēēkyi keyy :bichooto Sōōstēēn chi-ichoo kiiyyoonkyinē *kōōtaab saayeet. /Kēēbir kukāsē :biiko ām kōōk, nteenee manaakas :Kāliiyō yēēt kiy.

Kiiyey :Bāwulō Antyookya

¹⁸ Kibēēni :Bāwulō Kōōriintō bēsyōōs chēē mā tyaa. Nto mii yoo, kubakaakta mbo ng'eetaabiya kumächē kule kuwēētēē mwēēnkēēt kutākyi keyy Siirya. Kiboonto keyy Brisiila ākoo Akiila. Nto kumii yēēt ake yēē /kikēēkuurēē Keenkereeya kutākukānyē kuwo, /kēērwookyi buutēēk kuuyu kikiikoowaal keyy kōōtāboonchi keyy Yēyiin.

¹⁹ Yu /kaakeerwaach, kunam baanta. Nto yu kabokuyit wōlēē /kikēēkuurēē Ēfēēsō, kubakaakta

:Bāwulō Brisiila ākoo Akiila. Kiwo ku inee keey ānkōōwut *kōōtaab saayeet ānkutoow kōōrwooch āk Yuutayeek.

²⁰ Kisaaysaay :bichooto Bāwulō kule tākōōbuurto keey tukul, nteenee kitāyiis.

²¹ Nto yu kimii kung'eētēē yooto kumāchē kuwēēchi keey, kukuurtoochi kule, “Yoo kacham :Yēyiin, +māāyēēwu.” Yooto, kung'eetee Ēfēēsō.

²² Yu kāwokuyit :Bāwulō Kayisareeya, kutas taay āk baannyii wokoosubaay kaniseetaab Yēērusālēm. Yu kābēk :bēsyoōs chēē ng'ēri, kurēkto Antyoorkya.

²³ Kibēēni nkinee wōlooto bēsyoōsyēk chēē mā tyaa. Nto yityo, kuwēēsyoōtootēē komoswookik chēē chaang' chēbo yēēmēētaab Kalatyaa āk nyēbo Fruukya kōōtitirootē biikaab Kiriistō kutēē yooto tukul.

Kitoow :Ābōōlō yiisyēēnyii

²⁴ Kimii :Yuutāyiintēēt ake nyēē / kikeēkuurēē Ābōōlō nyēē kibo *kiriinkēētaab Alekisaantrya. Ki chii nyēē ki kibsumannyyaa ānkiboonto kiirnātēēt nyēē wōō miisin ām komostaab siruutēkaab Yēyiin. Kiwo :chiichoo Ēfēēsō.

²⁵ / Kikiikiineet kunam kēēltaab Mokoryoon-tēēt ānking'aloolēē Yēēsu ām mooyēēt akeenke, kōōnēētē ām kēēlto nyēē karaam kurubta keey āk Yēēsu, nteenee, kiinkētē baateey kurubta keey āk bātisāniisyēētaab Yoowaana.

26 Kitoow :chiichooto kung'alaal nyēbo nyikanat ām *kōōtaab saayeet. Yu kāwokuyēbchi yīit :Brisi-ila āk Akiila ng'aleekaab Ābōōlō, kukuur kuwo kōōng'waa ānkubokurārchi ām kēēlto nyēē yemaat kurubta keey āk kēēltaab Yēyiin.

27 Yu kimāchē :Ābōōlō kuwo Akaaya, kōōkimkiim inee :mbo ng'eetaabiya /ānkēēsirchi biikaab Kiri-istō chēē kimii yēēmēētaab Akaaya kule kutaach inee. Nto kuyitē, kuyēētyēēchi :Yēyiin kōōtitiir biiko choo kikiikōōyēnchi Yēēsu kubununēē chamateetaab Yēyiin.

28 Wuu nyooto, kuuyu kiibēl :inee kwiilateetaab Yuutayeek ām nkuruuk tukul kukāsē :biko. Kōōboorunēē siruutēk kule *Kāārārookiintēēt :Yēēsu.

19

Kumiitē :Bāwulō Ēfēēsō

1 Nto yu kitākumiitē :Ābōōlō Kōōriintō, kunam :Bāwulō baanta kumur kēēltaab rōōrōōk ākoy Ēfēēsō. Kiwokunyoorta wōlooto rubiik alak.

2 Yooto, kuteebee :inee bichooto kule, “Ara kyōōnyōōru Tāmirmiryēētaab Yēyiin, yu kābōōyēnchi, nto nee?” /Kēēkētyi Bāwulō kule, “Acha, ntēē manaakeekas mbo kule ākoo mii :Tāmirmiryēētaab Yēyiin.”

3 Kuteebee subak :Bāwulō icheek kule, “Nto ii, bātisāniisyēēt nyēē wuu nee nyēē kyōōnyōōru akweek?” /Kēēkētyi kule, “Kikēēnyōōru nyoo kibo Yoowaana.”

4 Yooto, kumwoochi :Bāwulō kule, “Kibo :bātisāniisyēētaab Yoowaana kule kuweek :biiko. Kimwoochinē :Yoowaana biiko kule kōōyēnchi chiito nyēē kimākuchō ām lētuunyii. Nto chiichooto ku Yēesu.”

5 Yu kakas :bichoo kuu nyooto, /keebatisan ba-keenke ām kaayneetaab Mokoryoontēēt Yēesu.

6 Yu kātiinyēē :Bāwulō bichooto āwunnyēk, kōōsuuchi :Tāmirmiryēētaab Yēyiin. Yooto, kung'alaal :alake kuutuweek chēē kimēēnkētē ankwaamta :alake kiyēē kiiboorchichi :Tāmirmiryēētaab Yēyiin ām kuutiit nyēē kiinkētē.

7 Kimāchē kuyitē :laatitaab bichooto tukul taman āk āyēēng'.

8 Kiiwutē :Bāwulō *kōōtaab saayeet ānkwoomtooy lōkōōywēk ām nyikanateet. Kyaamta lōkōōywēchoo ārook sōmōk kōōrwoochē āk biiko kumāchē kule nto yis kurubta keey āk wōlēē wuu :bāytooyiisyēētaab Yēyiin.

9 Nteenee kiiyaam :biiko alake mētēwoy. Kimwooy mbo ām taayeetaab biiko ng'al chēbo rōkōs kurubta keey āk 'kēēltaab Yēesu.' Kunyoo, kubakaakta :Bāwulō bichoo ānkuwēeto keey biiko choo kikiikuchamta Yēesu. Kiirwookyinēē kaniseetaab bēsyō ake tukul kōōtaab kāānēētiisyēēt nyēē kiyyoonkyinē :chiito ake nyēē /kikēēkuurēē Turaano.

10 Kitas taay :inee kuu nyooto kēnyiiisyēk āyēēng' kut koomuuch kukas :biiko tukul chēē kiminyē yēēmēētaab Eesya ng'ālyoontēētaab Yēyiin, kunam

wōlēē mii :Yuutayeeek ākoo Kirikiik.

¹¹ Kiyey :Yëyiin tukuuk chēē /kiilātē kubuntēē Bāwulō.

¹² / Kyāānkēēyib mbo ankoosyek āk sirook chēē kikiikutiiny :Bāwulō kuba wōlēē mii :biiko chēē kimnyoontōōs kusobtōōs ānkuchuwunēē :tāmirmirook chēē miyootēch.

¹³ Kimii :Yuutayeeek alake chēē kibērē nto ibēbēēto tāmirmirook chēē miyootēch kung'ēētyēē biiko. Kisyēēmē kule nto yēyiisyēē kaayneetaab Mokoryoontēēt Yēesu ām choo kikiikunam :tāmirmirook chēē miyootēch. Kiimuuchē kumwooy kule, “Āmwoobook ām kaayneetaab Yēesu nyoo āmtootē :Bāwulō kule ochuwu!”

¹⁴ Biiko alak ām chooto ku wēerin tisab chēbo boontēēt ake nyēē /kikēēkuurēē Sikeefa nyēē ki kibkōrōs nyēē wōō. Yu kāmwoochi :bichooto *tāmirmiryēēt nyēē miyaat kuu nyooto,

¹⁵ kukētyi :tāmirmiryoonoo kule, “Ānkēt :anii Yēesu ānkāānkētē ng'ālyoo kurubta keey āk Bāwulō, nto akweek ku ng'oo?”

¹⁶ Kutēryēkyi :chiichoo kiboonto tāmirmiryoonoo miyaat bichoo ankooluukset nyēē -/ mākyoomu kut kunyulee ng'wēny. Kiryaakta :bichooto kuba saang' kōōbēēnootē /ankaakeesaksakanee sirook kule tōng'!

¹⁷ Yu kābokuyityi :ng'aleechaa Yuutayeeek ākoo Kirikiik chēē kiminyē Ēfēēsō, kumuuyo :tukul. /Kikiikaasta kaayneetaab Mokoryoontēēt Yēesu miisin.

18 Kikwa :biiko chēē chaang' choo kikiikuchamta Yēēsu ānkumwooy chool-wookātēēng'waa.

19 Kukwa mbo :nkicheek alake chēē kiyēyootē mosoonkoyeenik ankubokubeel kitaabuunekwaa kukāsē :biiko. Nto bērē kōōyiit :bichooto tukuuk chēē kyooroon, kiyitē beesaan chēē mātēē chu.

20 Ām kēēliitēnyi kuchamta :biiko chēē chaang' Yēēsu. Kiyesta :ng'ālyoontēētaab Yēyiin ānkunyōōr nkuruuk.

21 Yu kāākuyēyākiis :ng'aleechu tukul, koosoot :Bāwulō kule kuwo Yēērusālēēm kumāchē kule kubuntēē Maketoonnya āk Akaaya. Kimwooy kule, “Yoo kāābuur wōlooto, +māāruutoochi Rooma nkinee.”

22 Yooto, kōōyookto Tēmētēēwō ākoo Eraasto chēē kiyēētyēēchinootē kuba Maketoonnya, ntee-nee king'ētunēē :inee yēēmēētaab Eesya bēsyōōsyēk chēē ng'ēri.

23 Kitoow keey :wōōrōōryēēt ām Eesya nyēē mā mining' kurubta keey āk kēēltaab Yēēsu.

24 Kimii :kiitoong'iintēēt ake nyēbo karin nyēē /kikēēkuurēē Tēmētēēryō. Kiitoonyē :chiichi kiy nyēē kiikerkeeyee kōōtaab *Ārtēmiis nyēē āynāt koorko kung'ulunēē *feeteet. Kiboor :biiko miisin chēē kiyēyē yiisyoono.

25 Yooto, kukuur :Tēmētēēryō bichooto āk alak chēē kiyēyē yiisyeēt nyēē wuu nyooto ānkumwoochi tukul kule, “Murēchu, ōnkētē kule kēēboorē :acheek miisin ām yiisyooni.

26 Kookasee mbo koonyekwook āk yiitiik kule kookuweech :chiichi / kēēbērē Bāwulō biiko ku chaang' ām wōli bo Ēfēēsō āk yēēmēētaab Eesya kumukuul. Mwooyē :chiichi kule ng'al chēbo bēerbēēryo /kēēkutunkyinootē tukuuk chēē yēyootē :biich ām āwunnyēkwaa.

27 Mii :miyootyēt nyēē mākutook āmēēbērē baateey kule +/makeenyiil yiisyoonyoo, nteenee makuchwees :biiko kōōtaab Ārtēmiis. Inee :nyoo / kēēkutunkyinē ām yēēmēētaab Eesya tukul āk kōōrēēt kumukuul. Yoo karubta yuutēyu, mākubot :wōōyinto nyoo boonto.”

28 Yu kakas :bichooto ng'aleechaa, kunyēēr ānkubōloobōl kule, “Wōō *:Ārtēmiis nyoo bo biikaab Ēfēēsō!”

29 Kuchēy :taariiryeet ām *kiriinkēēt kumukuul. Kunam :biiko chiito ake nyēē /kikēēkuurēē Kāyō ākoo ake nyēē /kikēēkuurēē Aristaarko chēē kibo :tukwaay Maketoonnya ānkiboontootē keey Bāwulō ām baannyii. /Kikeesar bichooto ākoy yēēt ake yēē /kikēēkāsēē ārēērōōsyēk.

30 Kimach :Bāwulō kule kuwo wōlooto kimii :bi-choo, nteenee kuket :rubiik.

31 Kiisōōw Bāwulō :chōōrōōnuutēkyii alake chēē ki biich chēē ki wōōyēch ām yēēmēēt kule māwo wōlooto.

32 Kichuunchuun :biiko tukul ām yooto. Kimwooyē :alake chu, kumwooyē :alake choo. Kimēēnkētē mbo :biiko chēē chaang' kiyēē kibēēchinē wōlooto.

33 Yooto, kuwunukto :Yuutayeek Alekisaanta kuwo taay / ānkēēbōloobōlchi kung'alaal. Kumwechee biiko āwunnyēk kule kusiisyo sukung'eet kumwooy ām taayeetaab biiko ng'ālyoo nyēē tuuchēē ng'aleechaa.

34 Nto yu kābokōōnkēt :biiko kule ākoo ki Yuutāyiin :Alekisaanta, kōōchuulyo ām āsiiswēk āyēēng' kukuurchinē barak kumwooyē kule, “Wōō :Ārtēmiis nyoo bo biikaab Ēfēēsō.”

35 Yooto, koosiis icheek :chiito nyēē wōō nyēbo kiriinkoonoto, nto mii yoo, kumwoochi kule, “Murēchu bo Ēfēēsō! -/Mākiinkētē ām kōōrēēt kumukuul kule *kiriinkēētaab Ēfēēsō nyēē riibē kōōtaab Ārtēmiis nyoo wōō āk mbo kitōōntōyēēnyii nyoo /kikiirārooku kuchōōnēē barak?

36 Kunyoo, kuuyu -/mākēētuuchē ng'aleechu bo man, kumāchāktōōs ōsiisyē āmōōtēēltēēlēnē.

37 Kōōkwēru bichu kukwa yu, āmēēbērē kang'alaalee Ārtēmiis nyēē miyaat, nto mēēbērē mbo kābut kōōnyii kuchoor kiy.

38 Yoo ākoo boonto :Tēmētēeryō āk biikyii choo yēchinē inee yiisyēēt ng'ālyoo nyēē ng'woonchinē ām wōlēē mii :chii, kuyootootiin :kōōkwōōsyēk ānkumii :booyikaab yēēmēēt chēē wōōyēch. Imuuchē :icheek kuyib riirikwaa wōlooto.

39 Nto yēē kātākumii :ng'ālyoo nyēē kātōōmāchē tōōmwoowu, kumāchāktōōs /kiilyeb ām kōōk.

40 Kuu wōloo wuu kuu nyiitēnyi, kēēmiitē :acheek yēē mii :chii, kuuyu / kiimuuchē / kēēmwooy kule acheek :chēē kākēēyibu wōōrōōryooni ām ng'aleechu kāyēyākiis. Māmii :wōlēē kēētuumktooy keey ām ng'aleechu.”

41 Yooto, koochecheey bichoo kubēēchi keey.

20

*Kiruutoochi :Bāwulō kanisoosyekaab
Maketoonnya āk Akaaya*

¹ Yu kikiikubēk :taariiryaanaa, kōōyookto :Bāwulō / bokēēkuurchi rubiik. Nto yu kikiikōōkimkiim, kubirchi chameetaab keey ānkuwēēchi keey :inee Maketoonnya.

² Kiwēēsyētootēē komosaata kōōkiimootēē bi-iko ng'aleek chēē chaang'. Nto mii yoo, kuyit yēēmēētaab Kiriki.*

³ Kibēēni wōlooto ārook sōmōk.

Kumii kuyēytooy keey kumāchē kuwēētēē mwēēnkēēt ākoy Siirya, kusēw kule kikiikuyey :Yuutayeek ruurumuut kule / keebakach inee. Kunyoo, koosoot kule kooyeey kumur Maketoonnya.

⁴ Kiwēēto keey chiito ake nyēē / kikēēkuurēē Sobaatiro araab Biirō nyēbo *kiriinkēētaab Bereeya, Aristaarko āk Sēkuuntō chēē kibo :tukwaay Tēēsālōōnikē, Kāyō nyēē kibo Tēērbē, Tēmētēēwō, Tukiikō ākoo Turōfiimō chēē kibo :tukwaay yēēmēētaab Eesya.

⁵ Kisimkoonto :bichooto ankubokukanyeech Turoowa.

⁶ Yu kāākubēk :Saakweetaab mukaatiin chēē mākuutunootiin, kēēng'ēētyēē :acheek Filiibi kee-beete mwēēnkēēt. Yu kakeeyta :bēsyōōsyēk

20:1 Yēyuut. 11:23 * **20:2** Ki kaayneet ake nyēbo yēēmēētaab Akaaya. Kitēbunēē :Bāwulō *kiriinkēētaab Kōōriintō ām Akaaya.

20:4 Yēyuut. 16:1; 19:29; 21:29; Ēfēēs. 6:21

muutu, kiiyoomē keey āk biiko chuut ām Turoowa
ānkēēbēēnii wōlooto bēsyōōsyēk tisab.

Kiineet :Bāwulō kaniseetaab Turoowa

⁷ Ām bēsyēētaab taayta nyēbo wiikiit, keekwaa
:tukul yēēt akeenke sikyoomchiinē āmiik. Ky-
oomchi :Bāwulō biiko ng'ālyoontēēt ākoy kwēēmooy
kwēēn kuuyu kimāchē sukuwo yu kāyyēēkunēē.

⁸ Ki chaang' :taariinek chēē kilāytōōs ām koroofa
wōli kikēētuytōōsii nyēē king'ētū :maat.

⁹ Kimii :āybēēryoontēēt ake nyēē /kikēēkuurēē
Ēwutukō nyēē kimii kukēēbuur yēē kibo tiriisya.
Kinam āybēēryoontoonoo :rwoonik chēē nyikiisēch
kumii :Bāwulō kutāsē taay kwoomu lōkōōywēk.
Yu kikiikōōnuuch kutukul, kōōsuuwunēē koroofeet
nyēē kibo sōmōk ānkukwēr ng'wēny kule mbum.
Nto bēre /bokeenam, kukaakume.

¹⁰ Yooto kurēkto :Bāwulō ankuwokwaamut chi-
ichooto ānkumwoochi biiko kule, “-Mōōmuuyē, nto
yu tākusoboot.”

¹¹ Kooyeey :tukul koroofa. Kubetes :Bāwulō
mukaatiit kwoomiis :tukul ankutas taay
kung'alaal kuyyeech. Nto yu kayyeech, kuwēēchi
keey.

¹² Yooto, /kiimut āybēēryoontoonoo kuwo kaa
kukāākusob. Kibāybāyiitu :bichooto miisin.

*Kibirchi :Bāwulō kāāntōōyikaab kaniseetaab
Ēfēēsō chameetaab keey*

¹³ King'artam :Bāwulō kēēlto kutākyi keey
kiriinkēētaab Aaso nteenee kikeebeetee acheek
mwēēnkēēt ākoy wōlooto.

14 Yu kāwokunyōōrchēēch :Bāwulō Aaso, kēētākyi keey Mituleen nyoo kiikwēēn :bēēko.

15 Nto mii yu kāyyēēkunēē, kēēng'ēētyēē yooto ām mwēēnkēēt ankeebe ākoy Kiiyoos. Nto bēsyēēt nyēē kiikēērē, kyaay ākoy yēēt ake yēē /kikēēkuurēē Sāāmō. Nto yu kāyyēēkunēē, keeyit kiriinkēētaab Milēētō.

16 Kikiikootiil :Bāwulō kule kukeeyta kumur Ēfēēsō simēēboot āsiiswēk ām yēēmēētaab Eesya. Kimii kusārtooy keey kumāchē kule yoo keemuuk, kuyit Yēērusālēēm yēē bēsyēētaab *Bēēntēkōōst.

17 Kumii :Bāwulō Milēētō, kōōyookto / bokēēkuurchi booyik chēbo kaniseetaab Ēfēēsō.

18 Yu kayit :booyichooto, kumwoochi kule, “Ōnkētē wōlēē kyāābuurtooy āk akweek kuchakee kēēboontē keey bēsyēētaab taayta nyoo kyāāyitunēē yēēmēētaab Eesya.

19 Kyāāyibē keey ng'wēny ānkāāmuytooy āyēchinē Mokoryoontēēt yiisyēēt ānkāāmāsē lōōkik kutēē yooto tukul ānkumii :Yuutayeek kuyēwoo ruuru-muunēk.

20 Ōnkētē mbo subak kule mēēbērē kyāāyēyē lēt ā-āmwook kiy nyēē mākuyēētyēēchook, ntēē kyāānēētē biiko tukul ām yēēt akeenke nto subak aneetaate ām koorin.

21 Kyāāboorchi Yuutayeek āk Kirikiik kule māchāktōōs :icheek kuweek ām choolwookātēēng'waa ānkuyēēlchi komostaab Yēyiin ankookaasee keey Mokoryoontēēt Yēēsu.

22 Ām yu raat, kāākukērchoo koong' :Tāmirmiryēētaab Yēyiin kule āwē Yēērusālēēm

āmāānkētē kiyēē mawokuyeyakay ām wōlēē
āmīitē yoo kaayit.

²³ Ānkētē kityō kule ām kiriing' ake tukul,
mwoowo :Tāmirmiryēētaab Yēyiin kule
kānyoonwoo :rātiisyēēt āk nyāliiūtēk.

²⁴ Nteenee buch :soboonyuu yoo kamaawaany
labateetaab yiisyēēt nyoo kōōkukōōno :Mokory-
oontēēt Yēesu. Yiisyooni, ku ābooru lōkōōywēk chēē
kāroomēch chēbo chamateetaab Yēyiin.

²⁵ Ānkētē mbo raat kule māmii :chii ām
akweek choo kookeebeetaate :tukul kyoomtootē
lōkōōywēk kurubta keyy āk bāytooyiisyēētaab
Yēyiin, :nyēē mawokukasa subak.

²⁶ Kunyoo, āboorwook raat kule mariireenaa :chii
ake tukul yoo kēēboot soboonyii.

²⁷ Mēēbērē kyāāmuuny mbo bēsyēēt akeenke ā-
āmwook tukuuk tukul chēē māchē :Yēyiin kule oyey.

²⁸ Ōriib keyy ānkōōriib mbo nkicheek biiko
choo kiikukwēchook :Tāmirmiryēētaab Yēyiin kule
ōriibē. Akweek chēē ō-ākooy biikaab Kiriistō choo
kiwālāng'unēē korotiikyii.

²⁹ Ānkētē kule yoo kāāwēēchi keyy :anii,
makukwa :suuyiik chēē kōrōōmēch miisin chēē
makusankatan kēēchiirēk nyēē māsooyēē.

³⁰ Makoobetyeenyee keyy :alake wōlēē ōmiitē
ānkōōbotboot ng'aleekaab man sukung'eet
kōōsōrto biiko kurub icheek.

³¹ Kunyoo, ōriib keyy, wē, murēchu. Māchē
mbo ōsōōtē kule ām kēnyiisyēk sōmōk choo kooku-

20:23 Yēyuut. 21:4, 11; 9:16 **20:24** Yēyuut. 21:13; Filib. 1:21;
2Tēm. 4:7 **20:25** Yēyuut. 28:23 **20:26** Yēyuut. 18:6 **20:28**
1Bēt. 2:25; 5:2 **20:29** Mat. 7:15; Yoowa. 10:12 **20:30** Kala.
4:17; 1Yoowa. 2:19

keeyta, kyāātāsē taay ānēētē chii ake tukul ām akweek bēēt āk kwēemooy kut kutēwu :lōōkik.

³² Kunyoo, kāātōorook āwunnyēkaab Yēyiin āk mbo wōlēē mii :ng'ālyoontēēt nyēbo chamateenyii. Mākōōtitiirook :ng'ālyoontoonoo ānkōōbēruurook tukul choo kiikootabaanaak ōyēku cheechii.

³³ Manaamach mbo beesyaa nto sira nyēbo chii ake tukul.

³⁴ Ōnkētē :akweek kubooyiit man kule kyāāyēyēē āwunnyēkyuu kiy ake tukul nyēē kyāāmāchē āk mbo chēē kimāchē :chōōrōōnuutēkyuu.

³⁵ Ām kiy ake tukul nyēē kyāāyēyē, kyāāboorwook kule ām yiisyō nyēē kyāātirchinē ām kēēliitēnyi, mākweēch kēēyēētyēēchinē choo kuskusēch kiisōōtē ng'aleekaab Mokoryoontēēt Yēēsu choo kimwooyē kule, 'Ibēruuroot :nyoo ikooytooy kusiir nyoo /kiikoochinē.' "

³⁶ Yu keewaany :Bāwulō kumwooy ng'aleechu, kukutuny āk bichoo tukul ankusaay.

³⁷ Yooto kumoot :icheek Bāwulō ānkuriirtōōs kutēē yooto tukul kubirchinē chameetaab keey.

³⁸ Kiyēē king'woonchi bichooto miisin ku yu kimwooyē :Bāwulō kule mēēbērē tābokukāsē :icheek inee subak. Yooto, kōō-āmiis ākoy yēē kimii :mwēēnkēēt.

21

Kiwo :Bāwulō Yēērusālēm

20:31 Yēyuut. 11:23 **20:31** Yēyuut. 19:8, 10; 2Kōōr. 11:28; 1Tēēs. 2:11-12 **20:32** Yēyuut. 26:18; 1Tēēs. 5:23-24; 2Tēēs. 1:11-12

20:34 Yēyuut. 18:3 **20:35** Mat. 10:8 **20:38** Yēyuut. 20:25

1 Yu kikiikeebchey keey āk bichoo, keebe ankubokeelaany mwēenkēēt ankeechuul ākoy Kōōs. Nto mii yu kāyyēekunēē, keenam baanta ākoy Rōōtō. Yu kākēeng'ēētyēē yooto keeyit Bataara.

2 Kibokeenyoorte mwēenkēēt wōlooto nyēē kimii kwooytōōs ākoy Fōyinikē. Keelaany ankeebe.

3 Kikeebe, nto yu kābokēētoobēn Kubrō, kēēmur komostaab cheeronko kēētākyi keey Siirya. Yooto, wokōōyyoonyēē :mwēenkēēt Tiirō, kuuyu kimāchāktōōs /kiinēm tērēkōōk chēē kimii mwēenkoonooto.

4 Kikēēnyōōru biikaab Kiriistō ām wōlooto ānkiibuurtē keey bēsyōōsyēk tisab. Kimwoochi :bichoo Bāwulō kubununēē Tāmirmiryēētaab Yēyiin kule māwo Yēērusālēm.

5 Yu kikiikubēk :bēsyōōsyēkyoo ām wōlooto, kēēng'ēētyē ankeetas taay āk baannyoo. Kitaseech :mbo ng'eetaabiya tukul kuboonto keey kooruukwaa āk lēēkōōk. Kikeebe ānkubokēēkutunyēē yēbo sakaramteetaab araarayta ankeesaay.

6 Yu kāākēēbirchi keey chameetaab keey, kēēsērēētyē ankubokeelaany :acheek mwēenkēētkēynoo ankooyeey :chuut tukul kēēstonikwaa.

7 Kikeetas taay :acheek āk baannyoo, kung'eetee Tiirō kut bokeeyit Tolemay. Kikiisubaay mbo ng'eetaabiya ām wōlooto ānkēēbēēnii bēsyēēt akeenke.

8 Nto yu kāyyēekunēē, keenam baanta ākoy Kay-isareeya. Kitaacheech :āmtooyiintēēt Filibō nyoo

ki akeenke ām choo ki tisab choo /kikēēkwēyē ām Yēērusālēēm.

⁹ Kiboonto :chiichoo tibikyii ang'wan chēē ki-manaaba koorin. King'āloolē ng'al chēē kiiboorch-inē :Tāmirmiryēētaab Yēyiin.

¹⁰ Yu kābokēēbēēnii wōlooto bēsyōōsyēk chēē mā tyaa, kuchōōnēē *:wōōrkooyoontēēt ake Yuuteeya nyēē /kikēēkuurēē Akaabo.

¹¹ Kinam anweetaab suwe nyēbo Bāwulō anku-ratee keyy bakeenke āwunnyēk āk kērēēnkōōk ānkumwooy kule, “Mwooyē :Tāmirmiryēētaab Yēyiin kule, ‘Makurat :Yuutayeekaab Yēērusālēēm chi-itaab :anwaani ām kēēliitēnyi, nto mii yoo ki-iyokoochi biiko choo mā Yuutayeek.’ ”

¹² Kēēkāsē ng'aleechaa kibo chiichoo, keesaaysaay :acheek Bāwulō kēēboontē keyy āk biiko chēē kimii yooto, kule māwo Yēērusālēēm.

¹³ Yooto, kukētweēch :Bāwulō kule, “Ām nee yu ōriirēēnoo ānkōōyēyē mooyēēnyuu kunwaakan? Mēēbērē ayeytaat / keerata baateey, nteenee achamaat mbo kule āmēēchi Yēērusālēēm kubo kaayneetaab Mokoryoontēēt Yēēsu.”

¹⁴ Kuuyu kimēētākiimuuchē takeesaaysaay, keemwaay kule, “Kubāw :Yēyiin.”

¹⁵ Keerat keyy ankeebe Yēērusālēēm.

¹⁶ Kitaseech :rubiik alake ām Kayisareeya ānkukwērēēch ākoy kaytaab chiito nyēē / kikeēkuurēē Munāāsōōn wōlēē kikeēruuyē kwēēmowuunooto. Kibo :chiichi Kubrō ānku inee akeenke ām choo kisimkōōyēnchi Yēēsu.

*Kiruutoochi :Bāwulō kāāntōōyikaab kaniseetaab
Yēērusālēēm*

¹⁷ Nto yu kabokeyit Yēērusālēēm, kutaacheech :mbo ng'eetaabiya ām ng'erekweek chēē chaang'.

¹⁸ Kikēeruuyē wōlooto, nto yu kāyyēekunēē, bo-keekas Yāākōbō. Kimii :booyik tukul wōlooto.

¹⁹ Yooto koosubaay :Bāwulō booyichoo ānkurārchi ng'ālyoo ake tukul nyēē kiikuyēchi :Yēesu biiko choo mā Yuutayeek kubuntēē inee.

²⁰ Yu kakas :bichooto ng'aleechaa, kookaasta Yēyiin. Nto mii yoo, kumwoochi Bāwulō kule, “Ng'eetaabiya, miitē :Yuutayeek Yēērusālēēm chēē yitē kisyēērōōk chēē chaang' chēē kiikuchamta Yēesu nteenee tākuriibē kiruutēkwaa nyēē kōrōōm miisin.

²¹ /Kōōkēēmwoochi kule 'kwēēnētē Yuutayeek tukul choo kiikuburuch keyy āk choo mā Yuutayeek kule kuweeksee ng'aleekaab *Muusa ameemuraatan lēēkōōk amarub ātēbuutēkaab Yuutayeek.

²² Ntēē ākoy kukas :bichoo areet akeenke kule 'kēēchōō. Kunyi keyey nee?

²³ Kiito nyēē miitē, ku iyey kuu wōlēē +mākēēmwooytoowuung' :acheek. Kēēboontē biiko alak ang'wan chēē kiikōōtāboonchi keyy Yēyiin āmārwoochē buutēēk.

²⁴ Iwēētē keyy bichu ānkiitiliil keyy :nkinyi-ing' nto iwutē *Kōōtaab Yēyiin. Nto yityo, ikweyte kiy ake tukul nyēē rubtooy keyy āk ntasin-nyaanaa sukung'eet/kiirēr mētēwookaab bichooto. Mākōōnkētēē :chii ake tukul yooto kule māmii

:manta ām tukuuk chēē /kōōkēēmwoochi kurubta keey āk kiyēē iyēyē, nteenee kule imiitē irubē ātēbuutēkyoo.

²⁵ Nto kurubta keey āk choo mā Yuutayeek choo kiikuchamta Yēesu, kōōkēēsirchi choo barweet kurubta keey āk kiyēē /kookiitiil kule kutayee keey :icheek kwoomē āmit choo /kākēēsooytoochi āynātōōs. Kutayee keey martaayeet, bany chēbo tyoong'in chēē /kakeekul āk kiisēēn.”

/Kikeenam Bāwulō

²⁶ Yu kāyyēēkunēē, kuwēēto keey :Bāwulō bichoo, nto yu kābokōōtiliil keey, kuba *Kōōtaab Yēyiin. Kiiboor bēsyēēt nyēē bēkunēē :bēsyōōsyēk tisabu choo /kiitiliilēē keey āk yēē /kēēbēēlchinēē chii ake tukul kōrōsēēk.

²⁷ Yu kikiikuriik kubēk :bēsyōōsyēchoo tisabu, kukas :Yuutayeek alake chēē kibo yēēmēētaab Eesya kumii :Bāwulō Kōōtaab Yēyiin. Kiiwuruur :Yuutayeekhaa biiko kunam Bāwulō

²⁸ ānkubōloobōl kule, “Biikyoo bo Isrāyēēl, ānkōōyēētyēēchēēch! Inēētootē :chiichiitēnyi biiko tukul ām wōlto ake tukul kung'āloolootēē biikyoo nyēē miyaat, ātēbuutēkyoo āk mbo Kōōyitēnyi. Mā chooto baateey, kāākukwēr mbo subak Kirikiik kukwa biiwuutaab Kōōtaab Yēyiin, kōōntosuur mbo yuutēyu churtaat.”

²⁹ (Kikisimkukas :icheek chiichoo kibo kōōrēētaab Ēfēēsō nyoo /kikēēkuurēē Turōfiimō kuboontotē keey Bāwulō ām kiriing'. Kibērē

:icheek tōōs kikiikukwēryoot :Bāwulō chiichoo kuwo Kōōtaab Yēyiin.)

³⁰ Kuchēyē :taariiryeeet ām *kiriinkēēt kumukuul, kulābātunēē :biiko komoswookik tukul chēbo kiriinkoonoo / ānkēēnāmē Bāwulō / ānkiichuutootē kung'eetee Kōyooto bo Yēyiin / ānkēēkērē ōrootunwēkaab biiwuut areet akeenke.

³¹ Kumii :bichoo kusyēēmē kule kubakach Bāwulō, kuyityinē :ng'aleechaa nyēē wōō nyēbo lukēētaab Rooma kule kimā mining' :wōōrōōryēēt *kiriinkēētaab Yēērusālēēm tukul.

³² Yooto kuwēētooy :kāāntōōyiintonoo bo lukēēt areet akeenke biiko alak chēbo lukēēt chēē wōōyēch āk chēē minkēēch ākoy wōlooto kimii :wōōrōōryēēt. Nto kukāsē :bichoo kiyēyē wōōrōōryēēt chiichoo bo lukēēt āk biikyii, mānāātākubirsēēt Bāwulō.

³³ Kinam :kāāntōōyiintonoo kibo lukēēt Bāwulō ankumwaayta / keeratee nyōrōōrōōnik āyēēng'. Nto mii yoo, kuteebēe biiko kule, “Ng'oo :chiichi nto subak kayey nee?”

³⁴ Kiwiirunaat :bichoo ng'al. Kimwooyē :chuut chu, kumwooyē :alake alak. Kunyi, maneemuuch :kāāyyoong'iintonoo kunyōōr ng'ālyoontēētaab manta. Kuuyu kibōltōōs :bichoo miisin, kumwooy :chiichoo bo lukēēt kule /kēēkwēryoot Bāwulō kuwo kiyēnkuutaab lukēētaab booryēēt.

³⁵ Yu makuyit :Bāwulō yēē / kikēēloong'tēē, kukōrōmiit :wōōrōōryēēt miisin kut kukalabaat :biikaab lukēēt.

³⁶ Kibōlootē :biiko choo kirubootē Bāwulō kumwooyootē kule, “Owaang'te chiichi!”

King'āloolchi :Bāwulō biiko

³⁷ Yu kikiikuriik kooyiitita :bichoo kibo lukēēt Bāwulō kiyēnkuung'waa, kumwoochi :Bāwulō kāāntōōyiintonoo bo lukēēt kule, “Ara imuuchāktōōs āmwoowuung' ng'ālyoo?” Kuteebee :chiichooto kule, “Ing'āloolē kuutiitaab Kirikiik?”

³⁸ Ibooyē :inyiing' oob Miisir ānku inyiing' :nyoo kiwēēkyēēch keey intōōchi kāwōōtik kisyēērōōk ang'wan kuba suurkwēēn ām bēsyōōsyēk chēē ng'ēri choo kookukeeyta?”

³⁹ Kukētyi :Bāwulō kule, “Āyēku anii Yuutāyiin nyēbo Taarso ām Kiliikya, chiitaab :kōōrēēt nyēē mābo kiriing' nyēē mātookunoot. Lēyyē, kany baa, āng'āloolchi biiko.”

⁴⁰ Yu /kākēēchāmchi, kōōyyoonyēē barak yēē / kikēēloong'tēē ankumwechee biiko āwunnyēk kusiisyo. Yu kāākusiisyo :bichoo, kumwoochi :Bāwulō Yuutayeek ām kuutiing'waa kule,

22

¹ “Mbo ng'eetaabiya, okas kiyēē āmwooyē nyēē āyēētē keey.”

² Yu kakas :bichoo kung'āloolchinē icheek :Bāwulō ām kuutiitaab Iburaneek, kusiisyo. Yooto kumwooy :Bāwulō kule,

³ “Anii Yuutāyiin. / Kikēēsikyoo Taarso ām Kiliikya, nteenee kyāānērēē kiriinkooni bo Yēērusālēēm. Kiineetaa :Kāmālyēēl ātēbuutēkaab mbo kuuko, ānkyāākiilchi ng'ālyoontēētaab Yēyiin kuu wōloo ōwuuyē :akweek bēsyōōsyēchu.

4 Kyāāwusē biiko chēē kirubē kēēltaab Yēēsu kut āmāchē ābākāchē. Kyāānāmootē murēnik āk kooruuk ānkāārātē ākērtooy kō.

5 Imuuchē mbo kōōboorwook *:kibkōrōs nyēē wōō āk booyikaab kōōk tukul kule man :ng'aleechu āmwoowook. Kikōōno mbo :kāāntōōyichoo bārōōnōōk āyibchi mbo ng'eetaabkaamet ām Tamaasko. Kunyoo, kyāāwē wōlotoo āmāchē anam biiko sāākwēryoonu kukwa Yēērusālēēm /bokiing'woonchi.

6 Yu kikiikuriik kuyit :asiista lo nyēbo bēēt, kukariik ayit Tamaasko, kuchō :lēbkēēyyēētaab Yēyiin ām barak ankoolaambuuchaa.

7 Āryookyi keey ng'wēny. Nto mii yoo, akas kuu-tiit nyēē kikuurwoo kule, 'Sāwulō, wē, Sāwulō, 'kēē-āmchoo nee?'

8 Ākētyi kule, 'Inyiing' ng'oo oō, mokoryoontēēt?' Kukētwoo kule, 'Anii Yēēsu nyēbo Nāāsārēēt, nyooto imiitē ibārē.'

9 Kikas :chōōrōōnuutēkyuu chēē kikēēboontootē keey lēbkēēyyēēt, āmēebērē kiinkētē kiyēē / kikēēmii /kēēmwoowoo.

10 Yooto, ateeb kule, 'Ara ayey nee oō, mokoryoontēēt?' Kuwālwoo kule, 'Ng'eet ānkiiwē ākoy Tamaasko. +/ Mākiibooruung' ām wōlotoo kiyēē +meeyey.'

11 Kinama :chōōrōōnuutēchooto āwut ānkōōrēētootoo ākoy Tamaasko, kuuyu kikiikutoora :lēbkēēyyoonoo koonyek akor.

12 Yooto, kuchō :chiito ake ām wōlotoo nyēē /kēēkuurēē Anannyaa chokukasa. Kirubē :chi-

ichooto mākuutēkaab Yēyiin miisin ānkikoonyitē inee :Yuutayeeek tukul chēē kimiitē wōlooto.

13 Kuchō :chiichoo ānkuchokōōyyoonyēēnoo komos ānkumwoowoo kule, 'Ng'eetaabiya Sāwulō, ikaste!' Akaste yooto bakeenke ankaakas inee.

14 Nto mii yoo, kumwoowoo :chiichooto kule, 'Kookukweying' :Yēyiintēētaab mbo kuuko kule 'inkēt kiyēē mächē :Yēyiin kuyey 'ankiikas Nyoo Karaam Kuchurta 'ankiikas mbo ng'aleek chēē kwoonēē kuutiinyii.

15 Inyiing' :nyēē +māwēēmwoochi biiko tukul kiyēē !keekasee koonyekuuk āk yiitiikuuk.

16 Kunyoo ii, tēēkānyē nee? Ng'eet /keebatisaning' ibuuktē ng'ōōkiswookikuuk ām kaayneenyii.'

17 Yu kawaayeey Yēērusālēēm, nto āmiitē āsooyē ām *Kōōtaab Yēyiin, kuchō :ng'oong'uutyēēt mētinyuu.

18 Kyaakas Mokoryoontēēt kung'āloolwoo. Kimwoowoo kule, 'Ng'eetee Yēērusālēēm areet akeenke, kuuyu mēēbērē makucham :bichu kiyēē imwooyē kurubta keey āk anii.'

19 Yooto, ākētyi kule, 'Mokoryoontēēt, ntēē inkētē :bichuutēchu kule kyāāwēētootē :anii kung'eetee *kōōtaab saayeet ake ākoy ake ābirootē biiko choo kiyyēnung' ānkāārātē alak ākērtooy kō.

20 Nto mbo bēsyoonoo /kikēēbākāchē Steefaan sāāyyoonyēē :anii yooto āriibē sirookaab biiko choo kimii kurumiisyē ārōōbē icheck kule kikaraam :kiyēē kimii kuyēyē.'

21 Yooto, kumwoowo :Mokoryoontēēt kule, '+Māāyooktiing' lōōyin wōlēē mii :biiko choo mā Yuutayeek.' ”

Kiiboor :Bāwulō kule kibo kōōrēētaab Rooma

22 Kiyēbchi yiit :biiko Bāwulō, nto yu kāmwooy ng'aleechu, kubōloobōl :biikēy kumwooyē kule, “Obakach chiichi, māyēmāktōōs /tākēēkāsē.”

23 Kumiitē :bichoo tākubōltōōs ānkumētooy sirookwaa chēē kiiliiktēē keey ānkuwurē tēērtit,

24 kumwooy :kāāntōōyiintonoo kibo lukēēt / kēēkweryoot Bāwulō kuwo kiyēnkuutaab bichoo bo lukēēt. Kimwooy mbo subak kule /bokeebas / ānkiikum sukung'eet /kiinkēt kule kiy nee nyēē kibōlchinē :biiko kurubta keey āk inee.

25 Yu kimiitē kiimukuunkēnē kule / sikeebas, kumwoochi :Bāwulō kāāyooong'iintēēt ake nyēbo lukēēt nyēē kimii kēēyyo yooto kule, “So, bo man ām wōlēē ōmiitē :akweek /keebas chii nyēbo kōōrēētaab Rooma ānku nyēē /mānāākiinkēt mbo kule boonto lēēlis nto buryo?”

26 Kukāsē :chiichoo kibo lukēēt kuu nyooto, wokumwoochinē nyēē wōō nyēbo lukēēt kule, “Imiitē wēēyēyē nee? Nto yu ākoo bo :chiichi kōōrēētaab Rooma!”

27 Yooto, kuwo :kāāntōōyiintonoo bo lukēēt wōloo kimii :Bāwulō. Nto yitē, kuteebee kule, “Mwoowu, baa, kālē ibooyē kōōrēētaab Rooma?” Kulē :Bāwulō, “Ēē, ābooyē wōlooto.”

28 Kumwooy :kāāntōōyiintonoo kibo lukēēt kule, “Ntēē kyaakweyte :anii beesaan chēē chaang’

sāāyēku chiitaab Rooma.” Kumwooy :Bāwulō kule,
 “/Kikēēsichoo āyēku chiitaab Rooma.”

²⁹ Kiichuchuuy keey areet akeenke :chēē
 kimāchē kule kōōkuum Bāwulō. Yotoo, kunam
 kuut kāāntōōyiintonoo, yu kēēnkēt kule ākoo
 kikiikuratee chii nyēbo kōōrēētaab Rooma
 nyōrōōrōōnik.

*Kumii :Bāwulō taayeetaab kōōkwēētaab Yuutay-
 eek*

³⁰ Nto yu kāyyēēkunēē, kimāchē
 :kāāntōōyiintonoo bo lukēēt kōōnkēt kiyēē
 kiitēēchinē :Yuutayeek kurubta keey āk
 Bāwulō. Yotoo, kootyaakta Bāwulō ānkumwoochi
 kōōkwēētaab Yuutayeek kōōruruuch keey
 kumiitē :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch. Nto tēē
 yoo, / kēēkwēryoon Bāwulō kuchō taayeetaab
 kōōkwoonoo.

23

¹ Yotoo, kōōrōōtoot :Bāwulō booyichooto
 ānkumwoochi kule, “Mbo ng'eetaabiya, ānkētē
 kule kyaayey :anii ākoy kura yiisyēnyuu kuyitita
 kuu wōlēē mākooy :Yēyiin.”

² Yu kāmwooy :Bāwulō kuu nyotoo, kumwoochi
 :Anannyya nyoo *kibkōrōs nyēē wōō, biiko chēē
 kilēēkitēē Bāwulō kule, “Orabaach kuutiit.”

³ Yotoo, kumwoochi :nkinee Bāwulō kule,
 “Makooraachiing' :Yēyiin inyiing' nyoo iyibē
 keey kule itiliil ām wōlēēb saang'. Itiilchoo ng'al
 kurubta keey āk wōlēē wuu :kiruutēkaab Yēyiin

ānkiimiitē i-iryēē kiruutēchoo yoo imwooyē kule / kiirabaachaa.”

⁴ Kumwoochi :biiko chēē kimii yooto Bāwulō kule, “-Mēētinyē koonyit? Kaaming' :nee yu kēēntosuur kibkōrōs nyēē wōō bo Yēyiin?”

⁵ Kukētyi :Bāwulō kule, “Mbo ng'eetaabiya, -māānkētē mbo kule ākoo kā kibkōrōs nyēē wōō kuu yoo mwooyē :siruutēkaab Yēyiin kule, ‘-Meeng'alaal ng'ālyoo nyēē miyaat ām wōlēē mii :bāytooyikaab biikwook.’†”

⁶ Kiinkētē :Bāwulō kule kiiliinyootiin :bichoo. Ki *Satukaayeek :alake, nto alak ku *Farisaayeek. Yooto, kukuur ām kōōk kule, “Mbo ng'eetaabiya, anii Fārisooyiin ānkāāsālu Farisaayeek. Āmiitē raat yu /kiikumwooy, kuuyu ātinyē mooyēēt kule ng'ēētyēē :biiko meet choo kiikubēk.”

⁷ Yu kāmwooy :Bāwulō kuu nyooto, kuchuunchuun :Farisaayeekchaa āk *Satukaayeek. Yooto mbo subak kubuntēē keey :kōōkwēēt.

⁸ Mwooyē *:Satukaayeek kule māng'ēētēē :chii meet, māmii :malayikaan āk tāmirmiroy. Nteenee iyēnchinē :Farisaayeek ng'aleechaa tukul.

⁹ Kichēy :taariiryēēt nyēē wōō kut kung'ēētyo :kāānēētikaab kiruutēk alake chēē ki Farisaayeek ānkumwooy kule, “Nto yu ākoo māboonto :chiichi lēēlis. Inkētē :ng'oo, nto nyuun kāng'ālōolchi inee :tāmirmiryēēt nto ku *malayikeet.”

¹⁰ Kikōrōmiit :wōōrōōryēēt kut koosoot :nyēē wōō nyēbo lukēēt kule imuuchē :bichoo kusankatan Bāwulō kule tōng'! Yooto kōōyookto

23:3 Laawi. 19:15; Mat. 23:27-28; Yoowa. 18:22-23 † **23:5** Chuy. 22:28 **23:6** Yēyuut. 24:21; 26:5; Kala. 1:14; Filib. 3:5 **23:8** Luuka 20:27; Yēyuut. 4:2

biikyii alak chēbo lukēēt kurēkto bokōōsōrunēē
Bāwulō kwēēnuutaab bichoo ānkukwēryoot kuwo
kiyēnkuung'waa.

¹¹ Nto mii kwēēmooy, kōōnookyi :Mokoryoontēēt
Bāwulō ānkulēēnchi, “Bāwulō, -mēēmuy, ikiil. Kuu
yoo 'kwēē-āmchi biiko ām Yēērusālēēm kurubta
keey āk anii, +maweeyey kuu nyooto ām Rooma.”

/Kikeeyey ruurumuut kule /keebakach Bāwulō

¹² Nto mii bēsyēēt nyēē kiikēērē, kōōruruuch
keey :Yuutayeeek ankuyey ruurumuut. Kyaam
muumeek kule mākoy kwaam nto kuyye kiy kut
kukas kurook kule kaakume :Bāwulō.

¹³ Kikēēytēē :bichoo kiyēyē ruurumuunoo ar-
tam.

¹⁴ Kiba ākoy wōlēē kimii :mbo kibkōrōs chēē
wōōyēch āk booyikaab kōōk ānkubokumwooy kule,
“Kaakyaam :acheek muumeek nyēē -mākiyyēyē
lēt kule -mākyoomē āmnyoo ake tukul nto keeyyee
kiy ake tukul ākoy kut keekas kule kaakeebakach
Bāwulō.

¹⁵ Koong'eet :akweek āk booyikaab kōōk ōyookyi
nyēē wōō nyēbo lukēēt kuutiit kule /kēēkwēryoon
chiichi kuchō taayeeng'woong' ōmāchē kule
tōōnyōōru ng'aleek chēē yēmootiin kurubta keey āk
chiichi. Kēēchōbootiin :acheek keebakach chiichi
kumanaayit yuutēyu!”

¹⁶ Nteenee yu kawokukas :wēritaab chēēbto
nyēbo Bāwulō ruurumuunoo, kuwo ākoy
kiyēnkuutaab lukēētaab booryēēt ānkuwokuchiilchi
Bāwulō ng'aleechaa.

17 Kukuur :Bāwulō kāāyyoong'iintēēt ake nyēbo lukēēt ānkumwoochi kule, “Kwēryootē, baa, wēeri kuwo wōlēē mii :nyēē wōō nyēbo lukēēt. Ākāse kule boonto ng'ālyoo nyēē māchē kumwoochi.”

18 Yooto, /kēēkwēryoot wēritkēy ākoy wōlēē mii :nyēē wōō nyēbo lukēēt. Yu kayit, kumwoochi :chi-ichoo kibo lukēēt nyiin ki wōō kule, “Kēēyookwoo :kibratyaantaanaa /kēēbērē Bāwulō kuut. Nto āyitē yēē kāmii, kusoomo kule amutu wēeri kuchō wōlēē imiitē, kuuyu boonto ng'ālyoo nyēē māchē kumwoowuung'.”

19 Kunam :nyēē wōō nyēbo lukēēt wēeroo āwut ānkuwēeto komos sukwaamee lōkōōy. Kiteebēe kule, “Kēēbērē nee?”

20 Kumwoochi :wēritkēy kule, “Kāākuchāmchiin :Yuutayeek kule ikwēryootē Bāwulō tuun /bokiiyyoong'tēē taayeetaab kōōkwēēt /sitākēēbēer ng'aleek chēē yēmootiin kurubta keey āk inee.

21 Kunyi ii, boontēēt, -mēē-āsyi keey bichoo, kuuyu mii :alake chēē kēeytēē artam chēē māchē kule kuriibchi Bāwulō kēēlto sukubakach. Kaakwaam :bichoo muumeek kule mākoy kwaam āmnyoo nto kuyye kiy mbo kisich, nteenee ākoy kukas kurook kule kaakubakach Bāwulō. Chōbootiin mbo kuu nyiitēnyi kumāchē kukas kuutiing'uung' ām ng'ālyoontoonoo māchē kusoomiing'.”

22 Yu keewaany :wēeroo ng'aleechaa, kumwoochi :nyēē wōō nyēbo lukēēt kule kuwēēchi keey, nteenee kiikāloonchi kule -māwokumwoochi chii ake tukul kule kāākumwoochi inee ng'aleechaa.

/Kikiiwuuy Bāwulō kuwo Kayisareeya

²³ Nto mii yoo, kukuur :nyēē wōō nyēbo lukēēt kāāyyoong'ikyii āyēēng' chēbo lukēēt ānkumwoochi kule, “Obchey lukēēt nyēbo biiko chēē yitē bokolwookik āyēēng' kuyeyta keey kuba Kayisareeya. Nto yityo, oyeyte lukēēt nyēē bēētēē faraasiinek nyēbo biiko chēē yitē tāmānwookik tisab āk lukēēt nyēbo ng'otwēēk nyēbo biiko chēē yitē bokolwookik āyēēng' kuba :tukul Kayisareeya kwēēmowuuni ku asiistaab sōmōk.

²⁴ Oyēytoochi nkinee Bāwulō faraasiinek cheechii sukuyitita nyēē karaam wōlēē mii :kāāntōōyiintēēt Fēēliikis nyoo iyyoonkyinē yēēmoonoto.”

²⁵ Kisirta :nyēē wōō nyēbo lukēēt barweet kubeeta :bichooto nyēē kimwooyē kule:

²⁶ Kuyityiing' :barwaani inyiing' boontēēt nyēē kooniyitoot, Fēēliikis. Āsubooyiing'.

²⁷ Āmāchē ābooruung' kule kinam :Yuutay-eek chiichoo, nto yu kikiikuriik kubakach, waararaach :anii āk biikyuu kuuyu kyaakas kule ki chii nyēbo kōōrēētaab Rooma.

²⁸ Nto kuuyu kyāmāchē ānkēt kule ām nee sukōōtēēyis :bichoo miisin kurubta keey āk chiichoo, ākweryootē ākoy kōōkwēētaab booyikwaa.

²⁹ Yooto ānkēt kule ākoo kirubtooy keey :riirik-waa āk ng'ālyoo nyēē nāmē keey āk kiruutēkwaa, nteenee kimāmii mbo :lēēlis nyēē kiyemaat /kiitilchi kume nto mbo /keerat.

³⁰ Yu / kābokēēmwoowoo kule / kēēmiitē / kēēyēchinē ruurumuut kule / keebakach, atii

kule āyokoowu kuchō wōlooto imiitē. +Māāmwoochi biiko choo ing'unyng'uung'tōōs kubo inee kule kuyibuung' riirikwaa.

Anii nyoo Kilaawutiyo Lusiiya.

³¹ Kikoonyit :lukoonoo bo booryēēt ng'aleekaab nyēē wōō. Kibeeta Bāwulō kwēēmowuunooto ākoy wōlēē /kikēēkuurēē Antibaatri.

³² Yu kāyyēēkunēē, /kēēmwoochi lukēēt nyoo kibo faraasiinek kule kutas taay āk Bāwulō ankooyeey :chuut kiyēnkuung'waa.

³³ Nto yu kabokuyit :choo Kayisareeya, kōōkoochi kāāntōōyiintonoo kibo wōlooto barwaanaa ānkōōyokoochi nkinee Bāwulō.

³⁴ Kisuman :bāytooyiintonoo barwaanaa anku-
teeb kule, “Bo :Bāwulō yēēmēēt nkōnō?” Yu kakas kule ākoo kibo Kiliikya,

³⁵ kumwoochi kule, “+Maakas ng'aleekuuk, yoo kaakuyit :biiko choo ing'unyng'uung'tōōs kubo in-
yiing'.” Nto mii yoo, kumwaayta :bāytooyiintonoo /kēēkwēryoot Bāwulō /bokiimiiny kaab *Ērōōtē /
ānkēēriib.

24

Kumii :Bāwulō taayeetaab Fēēliikis

¹ Nto mii yoo, yu kaakukeeyta :bēsyōōsyēk muutu kuchakee /kākēēkwēryoot Bāwulō, kuwo :kibkōrōs nyoo wōō ākoy Kayisareeya. Kiwēēto keey booyik alak āk chiito ake nyēē /kikēēkuurēē Tērtuulō nyēē kikōrōōm ng'alaaleet. Kiyib riirikwaa kuba wōlēē mii :bāytooyiintēetaab yēēmoonooto.

2 Yu / kābokēēkuur Bāwulō kuwo kō, kōōyyo :Tērtuulō ānkumwoochi Fēēliikis kule, “Boontēēt nyēbo koonyit, kōōkēēng'ērēkyi :acheek bāytooyiisyēēng'uung' nyēbo tāloosyēēt ām bēsyōōsyēk chēē chaang'. !Kweeyey nyēē karaam simikas taay ankiweechweech ng'aleek alak sukung'eet kutas taay :kōōrēēnyoo.

3 Boontēēt nyēē koonyitoot, Fēēliikis, karaam :bāytooyiisyēēng'uung' ām wōlto ake tukul ānkēēng'ērēkyinē ām kēēlto ake tukul kuyitita.

4 Nteenee ii, nyēē wōō, āsoomiing' kule -meechaas iyēbchi yit kiyēē kēēmāchē kēēmwoowuung' ām nwookinto.

5 Boontēēt, mii :chiichi kuyibu nyalilta kōōrooni. Iwuruurootē Yuutayeeek ām kōōrēēt kumukuul kuyey wōōrōōryēēt. Inee mbo :nyēē intōōchinē biiko choo kiikoobetyeeny keey ankurub nyoo bo Nāāsārēēt.

6 Kookusyeeem mbo subak kunyeeree *Kōōtaab Yēyiin. Kiyeyeech :ng'ālyoontoonooto keenam.*

8 Kunyi, yoo 'kēēkuumu nkit, +meekas kule ākoo man :kiyēē kēēmwooyē :acheek kurubta keey ākoo chiichi.”

9 Kiirōōbēr :nkicheek Yuutayeeek kule ki man :ng'aleechaa.

10 Yu kānyōōr :Bāwulō bārooyinto kung'alaal, kulē, “Ānkētē kule ām kēnyiiisyēk chēē chaang' choo

24:5 Yēyuut. 17:6 * 24:6 Tinyē :siruutēk alake ng'aleechu: Kikēēmāchē kiikuumu inee kurubta keey āk wōlēē mwooytooy :kiruutēkyoo. 7 Nteenee kichō :Lusiya nyoo kāāyyoong'iintēēt nyēē wōō nyēbo lukēēt ānkōōmbōrunēēnēēch, 8a ānkumwoochi biiko choo kiitēēytōōs kubo inee kule kukwa wōlēē imiitē.

kookukeeyta, inying' :nyēē kwēētiilchinē biiko ng'aleek ām yēēmoonitēnyi. Kunyoo, ang'erechaat ayeet keey ām taayeeng'uung'.

11 Imuuchē chēēbēēru kule manaakeeyta :bēsyōōsyēk tamanu āk āyēēng' kuchakee kyāāwē :anii Yēērusālēēm wāākutunkyi Yēyiin.

12 Mānāānyōōrwoo mbo :murēchu iyy-oong'tēēnoo kōōk ākwiilē keey āk chii ake tukul ām *Kōōtaab Yēyiin nto, mbo āwuruurootē biiko ām kooriikaab saayeet nto, mbo ām wōlto ake tukul ām Yēērusālēēm.

13 Māmii mbo :kiyēē iboorunēē :murēchu kule man :ng'aleechu mwooyē :icheek kurubta keey āk anii.

14 Ānkoo kuwuu nyooto, āchāmchiintōōsii kule ākutunkyinē Yēyiintēētaab mbo kuuko kuu chii nyēē rubē kēēlooto /kēēmwooyē kule machurtaat. Āyēnchinē kiy ake tukul nyoo chāmchiintōōs āk wōlēē wuu :kitaabuutaab kiruutēk ānku nyoo /kikeesir ām kitaabuutaab *wōōrkooyik.

15 Āboontēē Yēyiin mooyēēt kuu wōloo wuu :murēchuutēchu kule mākung'ēētyēē meet :biiko choo churtootiin ākoo choo bo ng'ōōki.

16 Kunyi, ātitirē kwaak āriibē keey ku -maayey ng'ālyoo nyēē -mēēng'ērēēchē Yēyiin āk biiko.

17 Kikyaang'eetee Yēērusālēēm ānkāāminy saang' ām kēnyiisyēk chēē chaang'. Nto yityo, āchōō Yēērusālēēm āyibchi biikyuu chēē bānoon tukuuk chēē kāchāāyēētyēēchinēē ankuchaabeel kōrōsēēk.

18 Kyāātīlīl yu kinyōōrwoo :murēchooto ām bii-wuutaab *Kōōtaab Yēyiin. Kimāāboontē keey biich chēē chaang' ām wōlooto, āmēēbērē mbo kyāāmiitē āyēyē wōōrōōr ake tukul.

19 Nteenee kimii :Yuutayeek alake chēbo yēēmēētaab Eesya wōlooto. Yoo icheek chēē kimwooyē, kumāchāktōōs kumii taayeeng'uung' raat bokumwooy kiy nyēē boonto kurubta keey āk anii.

20 Nto yoo māwuu nyoo, kumwooy :murēchuutēchu mii yuutēyu lēēlisto nyēē kinama, yoo kyāāmiitē taayeetaab booyikaab kōōk.

21 Tōōs kiito akeenke baateey nyēē miyaat nyēē kyaayey ku yoo kyāāmwooyē kule, 'Kōōyyoong'tēēnoo sōō, kōōk, kuuyu āboontēē mooyēēt kule ng'ēētyēē meet :biiko choo kiikubēk.' ”

22 Nto mii yoo, kumwooy :Fēēliikis nyoo inkētē kēēliitēnyēēb Yēēsu nyēē karaam kule, “Kāāyyoong'tē ng'aleechu ākoy kut kuchō :Lusiiya nyoo :inee nyēē wōō nyēbo lukēētaab booryēēt.”

23 Yooto, kumwoochi :Fēēliikis kāāyyoong'iintēēt ake nyēbo lukēēt nyēē kimii yooto kule, “Riib Bāwulō āmēēbērē miisin. Ibākookyinē bārooyinto kisich nyēē kakasee keey āk chōōrōōnuutēkyii / sikēēyibchinē mbo kiyēē māchē.”

Kyoomchi :Bāwulō Fēēliikis āk Turusiila kurubta keey āk Yēēsu

24 Yu kakeeyta :bēsyōōsyēk chēē ng'eri, kuchōōnto keey :Fēēliikis cheebyoosyeenyii

Turusiila nyēē ki Cheebyuutayaa. Yooto, kōōyookto /bokēēkuurchi Bāwulō kuchō yēē kimiitē :inee kumāchē kuyēbchi yit ng'aleekyii. Nto yitu :Bāwulō, kung'alaalee kule māchē kōōkoosēē keey :biiko *Kāārārookiintēēt Yēēsu.

²⁵ Nto yu kāwokumwooy :Bāwulō kule māchāktōōs kuchurtootiin :biiko, kuriibē keey, anku +/ mākiitiilchi ng'al ām bēsyēēt nyēē mākuchō, kumuy :Fēēliikis. Yooto, kumwoochi Bāwulō kule, “Kutēēniit chooto ra ēē, wē. Imuuchē iwēēchi keey ākoy ākuuriing' subak.”

²⁶ Kiiyooktooy /kibokēēkuurchinē Bāwulō kibtaman chokwoomēē lōkōōy ānkumāchē kule kuyibchi inee :Bāwulō chēēbkiisyoong'.

²⁷ Yu kakeeyta :kēnyisyeēk āyēēnku, kookeer :ake nyēē /kikēēkuurēē Bōrkiiyō Fēēstō bāytooyiisyēētaab yēēmoonoo. Nto kuuyu kimāchē :Fēēliikis kule koong'ereech Yuutayeek kubakaakta Bāwulō kurataat.

25

/Kikēēkwēryoot Bāwulō taayeetaab Fēēstō

¹ Yu kakeeyta :bēsyōōsyēk sōmōku kuchakee /kakeetool Fēēstō kōōntōōchi yēēmoonooto bo Yuuteeya, kuwo Yēērusālēēm.

²⁻³ Nto yu kayit, kukwoonchi :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch āk kāāntōōyikaab Yuutayeek ānkumwoochi riirikwaa kurubta keey āk Bāwulō. Kisoom mbo kule kōōwu Bāwulō kuwo Yēērusālēēm sukuriibchi kēēlto ankubakach.

4 Yooto, kukētyi :Fēestō kule, “Rataat :Bāwulō ām Kayisareeya ānkāāmiitē :anii āwēētii wōlooto ām lēēkitō.

5 Yoo ākoo mii :ng'ālyoo nyēē miyaat nyēē ki-ikuyey, omwoochi biikwook alak kukwa wōlooto bokumwooy riirikwaa kurubta keey āk inee.”

6 Yu kāākōōbuur :Fēestō Yēērusālēēm bēsyōōsyēk sisiit nto taman, kurēkto Kayisareeya. Nto yu kāyyēēkunēē, kukuur kōōkwēēt ankumwaayta / kēēkwēryoon Bāwulō kuchō kōōk.

7 Yu /kakiyyiitita Bāwulō, kōōmuutmuut :Yuutay-eeek chēē kikiikukwaanee Yēērusālēēm ānkumwooy ng'al chēē chaang' chēē kimāyēētyēēchinē kiy.

8 Yooto, kutuuch keey :Bāwulō kule, “Manaayey kiy ake tukul nyēē māchāmē :kiruutēkaab Yuutay-eeek, nto anyeeree *Kōōtaab Yēyiin, nto mbo āntosuur *Kayisaar.”

9 Kuuyu kimāchē :Fēestō kule koong'ereech Yuutay-eeek, kuteebē Bāwulō kule, “Ara iyeytaat keey iwē Yēērusālēēm suwāāyyoong'tēēniing' kōōk ām wōlooto kurubta keey āk ng'aleechu?”

10 Kukētyi :Bāwulō kule, “Āmiitē :anii raat taay-eetaab kōōkwēētaab biikaab Rooma yēē yēmāktōōs kule /kiikumunēēnoo. Mānāyēchi Yuutay-eeek kiy ake tukul nyēē miyaat kuu wōloo inkētitooy :nkinyiing'.

11 Nto yoo ākoo kāmii :kiyēē miyaat nyēē kyaayey nyēē nyoolchoo /keebakachaa, ku -maanyokoor meet. Nto yoo ākoo mwooyē :Yuutay-eechu ng'aleek chēē mātinyē manta kurubta keey āk anii, kumāmii :chii nyēē boonto kāāmuukēywēēk

kōōyokoochoo icheek. Āmāchē / kiyyokoochoo *Kayisaar.”

¹² Yooto kōōrwooch :Fēestō āk kiirwookikyii, nto mii yoo, kumwoochi Bāwulō kule, “Keemwaay kule imāchē / kiyyokoochiing' Kayisaar, +mēēwē wōlooto.”

Kyaam :Fēestō lōkōōy āk bāytooyiintēēt Akiriiba

¹³ Yu kabokukeeyta :bēsyōōsyēk chēē ng'eri, kuwo :bāytooyiintēēt Akiriiba āk cheebyoosyeet ake nyēē / kikēēkuurēē Bēērnikē* bokoosubaay Fēestō.

¹⁴ Nto kuuyu kibēēnyēē wōlooto bēsyōōsyēk ku chaang', kwaam :Fēestō lōkōōy āk bāytooyiintonoo kurubta keyy āk ng'aleekaab Bāwulō. Kimwoochi nyiin kule, “Miitē, naas, :chiito ake nyēē kibakaakta :Fēēliikis kurataat.

¹⁵ Yu kāwāāwē Yēērusālēēm, kukwoonchoo :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch āk booyik chēbo Yuutayeeek ānkubokumwoowoo ng'al chēē itēyēē keyy kurubta keyy āk chiichi kumāchē kule /kiitiilchi ng'al.

¹⁶ Yooto, āmwoochi bichoo kule mā ātēbuutēkaab biikaab Rooma /kiiruusta chii kumātuuyo āk nyoo riirēē keyy kubo inee ānkunyōōr bārooyinto nyēē kayeete keyy.

¹⁷ Nto yu kabokeekwaante keyy ākoy wōli, manaakaay keyy mbo kisich, nteenee kyāākuur kōōkwēēt kutuuyo ām bēsyēēt nyēē kiikēēre ankaamwaayte / kēēkwēryoon chiichoo kuchō kōōk.

25:12 Yëyuut. 23:11; 25:21, 25; 28:19

:Akiriiba kooruuchu: Bēērnikē āk Turusiila.

* **25:13** Kituubchēē

25:14 Yëyuut. 24:27

18 Nto yu kāwokung'alaal :biiko choo kiyibu riirik, kumāmii mbo :ng'ālyoo nyēē kimwooy kule kiyey :chiichoo kuu wōlēē kyāāsōōtitooy.

19 Nteenee kimwoowo ng'al chēē kichuunchuunootiin kurubta keey āk wōlēē kisooytooy :icheek āk subak kurubta keey āk chii nyēē kiikume nyēē /kēēbērē Yēesu nyēē kimwooy :Bāwulō kule soboot.

20 Kimāātinyē wōlēē +maakuuyte ng'aleechaa. Kunyoo, ateebee inee yoo chāmē /kēēkwēryoot kuwo Yēerusālēm /bokiikumunēē wōlooto kurubta keey āk ng'aleechaa.

21 Yu kāwokumwooy :Bāwulō kule /takeekanyee ng'aleechaa *Kayisaar, amwaayte /tākēēriib ākoy /kēēkwēryoot kuwo wōlooto.”

22 Yooto, kukētyi :Akiriiba Fēestō kule, “Āmāchē :anii āyēbchi yiit chiichi.” Kumwoochi :Fēestō kule, “+Mēēyēbchi yiit tuun.”

Kumiitē :Bāwulō taayeetaab Akiriiba

23 Nto yu kāyyēēkunēē, kuwo :Akiriiba āk Bēernikē kuboonto keey biiko alak chēē ki wōōyēch āk chēē kitookunootiin ām kiriinkoonoto ankootenteen :tukul ākoy kōōk. Kōōyookto :Fēestō kuut kule /kēēkwēryoon Bāwulō.

24 Yooto, kumwooy :Fēestō kule, “Bāytooyiintēēt Akiriiba āk biiko tukul choo oboontē keey, okas chiichi. Kōōkukwoonchoo :Yuutayeeek kutēē yēē tēē ām Yēerusālēm āk mbo ām wōli bo Kayisareeya kubōlē kule māyēmāktōōs /tākēēkāsē kusoboot.

25 Nto ābērē ārōōtootē, kumāmii :kiy mbo nyēē ki-ikuyey :chiichi nyēē misyinē /keebakach. Nteenee

kuuyu kimāchē :chiichi /kiiyyoong'tēē taayeetaab
bāytooyiintēēt nyēē wōō, amwaayte /kēēkwēryoot
kuwo Rooma.

²⁶⁻²⁷ Nto ābērē ālē, kumāmii mbo :kiy nyēē
āmuuchē asir kurubta keey āk chiichi nyēē +/
mākēēyibchi nyēē wōō. Ākāsē kule mā karaam
/ kēēkwēryoot chii nyēē rataat / āmākiiboor
lēēluutyēēt nyēē boonto. Kunyoo ii, boontēēt,
kāākwēru kuchō taayeeng'woong' akweek
tukul nto miisin kuchō taayeeng'uung' inyiing'
Akiriiba, sukung'eet yoo kāttook :kiy ām wōlēē +/
makeekuuyta, +māānyōōru kiyēē +maasir.”

26

¹ Yooto, kumwoochi :Akiriiba Bāwulō kule, “/
Kāākēēyootuung' iyeet keey.”

Kiyeet keey :Bāwulō ām taayeetaab Akiriiba

Kōōtōrōōr Bāwulō āwut, ānkumwooy kule,

² “Bāytooyiintēēt Akiriiba, ang'erechaat ra
āyyoonyēē taayeeng'uung' āmwooyē ng'aleek chēē
āyēētēē keey kurubta keey āk ng'aleek tukul choo
mwooyē :Yuutayeek kurubta keey āk anii.

³ Ang'erechaat kuuyu inkētē :inyiing' nyēē
karaam ātēbuutēkaab Yuutayeek āk mbo kiyēē
kēēchuunchuunnyēē. Kunyoo ii, boontēēt,
āsooyiing' kule imuyte ānkiiyēbchi yīit kiyēē āmiitē
wāāmwooyē.

⁴ Inkēt :Yuutayeek tukul ām Yēērusālēēm wōlēē
kiwuu :soboonyuu kung'eetee āmining'.

⁵ Kiikōōnkētoo bēsyōōsyēk chēē chaang'
ānkōōmuuchē mbo kōōboor, yoo chāmē, kule

kyāābooyē *Farisaayēek choo kikōrōōmēch miisin
ām riibseētaab kiruutēk.

⁶ Neennyi /kākiiyyoong'tēēnoo kōōk /kiikum-
woo, kuuyu ākēnēē keey kiyēē kikuurtoochi :Yēyiin
mbo kuuko.

⁷ Kumii :Yuutayēek tukul kuyēyē yiisyēētaab
Yēyiin bēēt āk kwēēmooy, kōōkēnēē keey kukas kule
makuyeyakay kuu yoo /kikēēkuurtoochinē. Boon-
tēēt nyēē wōō, ng'ālyoontooni /kiikēnēē keey :nyēē
kayey :Yuutayēek kōōyyoong'tēēnoo kōōk.

⁸ Kunyoo, ātēēbē kule ām nee yu simōōyēnchinē
:akweek kule ing'ēētēē :Yēyiin meet chii nyēē
kaakume?

⁹ Kyaachamte :nkanii kule asyeem kēēlto ake
tukul nyēē kiimuuchāktōōs akwiil Yēesu nyēbo
Nāāsārēēt.

¹⁰ Kyaayey kuu nyooto ām Yēērusālēēm. Ām
kāāmuukēywēēk chēē kikōōno :mbo kibkōrōs chēē
wōōyēch, kyāānāmootē biikaab Yēesu wōlēē wōō
ānkāākērtōoy kō. Nto yoo /kābokiitiilchi kule /kee-
bakach, ku anii akeenke nyēē kyāāyibē āwut barak
āchāmchiintōōsii.

¹¹ Kyāāwēēsyeētōotēē kooriikaab saayēet chēē
chaang' āng'woonchinootē biiko ānkāāsyēēmē
ākērchi koong' kutayee keey ng'aleekaab
Yēesu. Kyāākōrōmiitu miisin kut ā-āchinē mbo
kiriinkōōsyēk chēbo saang' wāāwusē alak chēē
kimii wōlooto.

¹² Nto mii bēsyēēt ake ām booniinēk chēē
wuu chooto, kyāāmiitē āwēētii Tamaasko
kukāākukōōno :mbo kibkōrōs chēē wōōyēch
kāāmuukēywēēk kule anam bichu.

13 Nto makuriik kuyit āsiiswēkaab bēēt, kutāāmiitē kēēltaab too āwēētii ii, mokoryoontēēt, kuchōōnēē :lēbkēēyyēēt barak nyēē kiilēkēchēēchē kusiir asiista. Kiikweny yooto kyāāmiitē āk chōōrōōnuutēkyuu.

14 Kikiiryakte keey :tukul, nto mii yoo akas :anii /kēēkuuru ām kuutiinyuu kule, 'Sāwulō, wē, Sāwulō, 'kēē-āmchoo nee? Nto yu 'kēēlityi keey ng'ot, yoo imiitē iwēēkyoo keey kuu nyooto.'

15 Yooto, ateeb kule, 'Inyiing' ng'oo oō, moko-ryoontēēt?' /Kēēkētwoo kule, 'Anii Yēēsu, nyooto imiitē ibārē.

16 Kunyi, ng'eet. Kāābooruung' keey saakwey-ing' iyēku motwooriintēēnyuu ankiimwaaytaate kiyēē 'keekas kurubta keey āk anii āk mbo kiyēē +māābooruung'.

17 +Māāriibiing' yoo keenyaliiliing' :biikuuk āk choo mā Yuutayeek. Āmiitē wāāyooktiing'

18 isōōwunootē icheek kuweeksee wōlēē mii :mēēnānēēt kukwa wōlēē mii :lēbkēēyyēēt ankung'eetee :rātiisyēētaab Kibrōkōsyoontēēt kukwa wōlēē mii :Yēyiin. Yoo keekaaseenaa keey :bichoo, +māānyōōchi kaat /ānkiiyiiti wōlēē mii :choo kyāātiliil.'

19 Kunyoo ii, bāytooyiintēēt Akiriiba, manaatay :anii āyēnchi ng'oong'uutyoonoo kichōōnēē barak.

20 Kyāā-āmchi kurook biiko chēē kimii Tamaasko kule kuweeksee choolwookātēēng'waa ankucham Yēyiin ānkōōboorunēē yēyuutëk kule kiikuweek. Nto yityo, chāā-āmchi nkicheek chēbo

Yēērusālēēm āk chēbo Yuuteeya kumukuul āk mbo bōrōryōōsyēk tukul choo kimā Yuutayeek.

21 Ng'ālyoontoonoto :nyēē kiyey Yuutayeecu kunama āmiitē biiwuutaab *Kōōtaab Yēyiin ankusyeem kule kubakachaa.

22 Nteenee kiyēētyēēchinionwoo :Yēyiin ākoy kura. Kunyoo, āmiitē ra kāāyooony yuutēyu ā-āmchinē lōkōōywēchu biiko chēē minkēēch āk chēē wōōyēch. Mēēbērē āmiitē āmwooyē chēē kaatasee kusiir choo kimwooyē *:wōōrkooyikaab Yēyiin āk *Muusa kule makuyeyakay.

23 Kimwooy kule makunyalil *:Kāārārookiintēēt anku inee :nyēē mākuyēk nyēbo taayta /kiing'eetee meet kwoorōōrchi Yuutayeek āk mbo choo mā Yuutayeek lēbkēēyyēēt.”

24 Yu kāmwooy :Bāwulō ng'aleechaa, kunam kuut :Fēēstō ānkulēēnchi, “Kāākubunuung' mēt, wē, Bāwulō! Kaakuyeying' :sumanaanaang'uung' kooraan :mēt.”

25 Kukētyi :Bāwulō kule, “Fēēstō, boontēēt nyēē wōō, mānāābunwoo :mēt mbo kisich. Kiyēē āmiitē āmwooyē ku kiy nyēē yemaat anku bo manta.

26 Inkētē mbo :nkinee bāytooyiintēēt kubooyiit man ng'aleechaa kuuyu mēēbērē kiyēyāksēē wōlēē kimābo laat. Kunyoo, āmuuchē mbo āmwoochi nkinee nyēē māmii :muyātēēt.

27 Boontēēt, bāytooyiintēēt Akiriiba, iyēnchiintōōsii :inyiing' āk ng'aleekaab *wōōrkooyik? Ābērē iyēnchiintōōsii.”

28 Kukētyi :Akiriiba kule, “Lēēkit iweechaa āyēku chiitaab Kiriistō.”

29 Kuwālchi :Bāwulō kule, “Yoo kā lēēkit, nto ku lōō, āsooyē Yēyiin kule māyēk inyiing' baateey :nyēē kaweeek, nteenee chii ake tukul nyēē mii kuyēbchinē yiit kiyēē āmwooyē sookerkeyiitu anii, nteenee baateey kēētēerchiinē kubo nyōrōōrōōnichu.”

30 Kōōyyo :Fēēstō, Akiriiba āk Bēērnikē ākoo mbo nkicheek choo kiboonto keey tukul ankuba saang'.

31 Kibokumwoochiin kule, “Ntēē māmii :chiichi kuyēyē ng'al chēē yēmāktōōs /keebakach, nto mbo kule /keekerta kō.”

32 Yooto, kumwoochi :Akiriiba Fēēstō kule, “Nto kāmānāāmwooy :chiichi kule / bokiiyyoong'tēē taayeetaab *Kayisaar, nto /kaakiityaakta.”

27

Kiwēētēē Bāwulō mwēēnkēēt ākoy Rooma

1 Nto mii yu /kikiikiitiil kule keebe kōōrēētaab Itaalya, /kiyyokoochi Bāwulō āk kibratiisyek alak chiito ake nyēē /kikēēkuurēē Yuulyō nyēē ki nyēē wōō nyēbo lukēētaab kaab *Kayisaar.

2 Yooto, keelaany mwēēnkēēt nyēē kitākyinē keey Atiramiito nyēē kimii wokumurē kiriinkōōsyēk chēē kimii sakaramteet nyēbo yēēmēetaab Eesya. Kikēēboontotē keey Aristaarko, chiitaab Maketoonnya nyēē kichōōnēē Tēēsālōōnikē.

³ Yu kāyyēēkunēē, keeyit Sitōōn kosolēny. Yooto, kuyēchi :Yūulyō Bāwulō nyēē karaam kuchāmchi kuwo wōlēē mii :chōōrōōnuutēkyii /sikiikoochi kiy nyēē kāyēētyēēchinēē keey.

⁴ Nto mii bēsyēēt nyēē kiikēērē, kēēng'ēētyēē yooto subak ankeenam baanta ām mwēēng', nto kuuyu kitākyēēch keey :wusōōnēēt nyēē nyikiis, keesyeb komosta nyēē kiiyeelaat nyēbo Kubrō ānkēētākyi keey tō.

⁵ Nto yu kikiikeebeetee mwēēnkēēt keekeey-tee sakaramteetaab yēēmēētaab Kiliikya āk nyēbo Bamfulyaa, keeyit Muura, *kiriinkēēt nyēē kimii yēēmēētaab Lukiiya.

⁶ Kinyoorta yooto :chiichoo ki wōō nyēbo lukēēt mwēēnkēēt ake nyēbo *kiriinkēētaab Aleksaantrya nyēē kimii kuwēētii Itaalya. Yooto, kumwoowēēch kule keelaany mwēēnkoonoo.

⁷ Kiwuuyiityēēch :baanta miisin nto bokēēyitē Niitō. Nto kuuyu kiitaayeeneech :wusōōnēēt keetas taay āk kēēloo, keeweēch keey kēētākyi keey cheeronko ankeerub wōlēē kimāwusunēē :yoomeet ām Kērēētē. Kikēēmur yēēt ake yēē /kikēēkuurēē Salmoone.

⁸ Kinyikisyēēch :wusōōnēēt miisin yu kākēētākyi keey tinkey. Kikeebe ām wuuyinto kut bokeeyit yēēt ake yēē /kikēēkuurēē 'Sakaramteet nyēē Yimu' nyēē kilēēkitēē *kiriinkēētaab Laseeya.

⁹ Kikiikiiboot āsiiswēk chēē chang' kubo wusōōnoonoo ānkimii wokumiyātiitu :baanta kuuyu kimii kuriiku :bēsyōōsyēk chēē kōrōōm

:wusōōnēēt.* Yooto, kumwooy :Bāwulō kule,

10 “Murēchu, nto yu ākāsē kule mii woku-miyātiitu :baani. Yoo katakeetas taay makun-yeerakay :mwēēnkēēt ānkubootyo :tukuuchu mii mwēēng' ānkiiboot mbo soboonwēkyoo.”

11 Kitay :Yuulyō kiyēē kimwooy :Bāwulō ankucham ng'aleekaab chiitaab :mwēēnkēēt āk chēbo nyēē kiyyoonkyinē mwēēnkēēt.

12 Nto kuuyu kimāyēmāksē kōōbuur yooto bo sakaramtaanaa kut kukeeyta :bēsyōōsyēkaab wusōōnēēt, kookaykaay :biiko wōlēē wōō kule keetas taay ākoy Fōyinikē. Ki sakaramteet :nyitēnyi ām Kērēētē nyēē kikaraam bokiimuunyēē ānkiimuuchē :chii kuyityi kubununēē tinkēyiwōōsyēkaab cheeronko nto nyēbo tō.

13 Nto yu kāwus :yoomeet muut nyēbo komostaab cheeronko, koosoot :icheek kule kāakuyityiin :kiyēē kiisōōtē. Kunyoo, kootyaach mwēēnkēēt ankutas āk baanng'waa kung'oosng'oosyootēē sakaramteetaab Kērēētē.

14 Nyēē mā tyaa, kuchō :wusōōnēēt nyēē nyikiis nyoo /kikēēkuurēē ‘Tō-koong'asiis’ nyēē kiwusunēē Kērēētē.

15 Kunyoo, kikirkir mwēēnkēēt kut keechamte keey/keetwaareech.

16 Yu kābokēēmur sakaramteetaab kōōr kisich nyēē kiikwēēn :bēy nyēē /kikēēkuurēē Kawuuta, kyaam booryēet kut kiichuutu mwēēnkēēt nyēē ming' nyoo kiichuutootē :nyoo wōō kuchō nyiin āriit.

* 27:9 Mwooyē :yuutēyu kule yoo kaakukeeyta :bēsyēēt nyoo /kēēkirē āmiisyēēt. 27:10 1Kōōr. 11:26

17 Yu /kikiikiichuut kuchō āriit, /keekwiiliil mwēēnkoonoo ki wōō kuyaam kule tetete. Kuuyu kinyōkōriitu :bichoo kule imuuchē koonach :mwēēnkēēt ng'aayneet nyēbo sakaramteetaab Li-ibya, kuwiirchi araaray kiito ake nyēē kiichuchuyē baantaab mwēēnkēēt ānkubākookyi yoomeet kōōrēētoot mwēēnkēēt.

18 Kitas taay :wusōōnoonoo nyikiis kuwus. Nto yu kāyyēēkunēē, /kēēmēto tukuuk ām mwēēng' kule sukukuskusiit :mwēēnkēēt.

19 Nto bēsyēēt nyēē kiikēērē, /keewiirta mbo tukuuk choo /kikēēkwoonyēē mwēēnkēēt āk tukuuk chuut alak tukul.

20 Kituuluunkēnoot :wōliin bo barak ām bēsyōōsyēk chēē chaang' nyēē /kimākēēkāsē asiista nto mbo kookeelik. Kitas taay yooto tukul :wusōōnēēt kwaawesiit, nto yityo, kubēk :moonikyoo kule ākoo -mēētākōōmuuchāktōōs /kiiraraacheech.

21 Yu kikiikumisyo :moonik nyēē kimēēmāchē :chii kwoomiis, kōōyyo :Bāwulō ānkulē, “Murēchu, nto kōōkāswoo yoo kāāmwoowook kule -mōōng'ēētyēē Kērēētē, nto kāmāāmook :kiy nto kāmōōbootē kiy.

22 Nteenee āmwoowook kule ōkich, kuuyu māmii :chii nyēē makume, nteenee makuburyet :mwēēnkooni.

23 Kōchōōnchoo *:malayikeetaab Yēyiintēnyuu nyoo āyēchinē yiisyēēt kwēēmooy ānkumwoowoo kule,

24 'Bāwulō, -mēēmuy, +/- mākiyyoong'tēēniing' taayeetaab *Kayisaar ankaakuriiree :Yēyiin biiko

choo ōboontootē keey ām mwēēng' nyēē māko y kubēk.'

²⁵ Kunyoo ii, murēkyoo, ōkiilyē, kuuyu ākoosēē keey Yēyiin kule makuyeyakay kuu yoo kāākumwooytoowoo.

²⁶ Nteenee +/makeetwaareech āko y kōōrēēt ake nyēē kiikwēēn :bēēko.”

²⁷ Kitas taay :wusōōnēēt kutwaareech ām Araaraytaab Metitereennya.† Nto mii yu makuriich kwēēmooy kwēēn ām kwēēmowuutaab taman āk ang'wan kukeeyimeech :wusōōnēēt, kumach kōōnkēt :biiko choo kimii mwēēng' kule kikiikuriik keeyit kōōrēēt.

²⁸ Yooto, kuwiirta kiito ake nyēē nyikiis nyēē / kikiikēērātyi bōrōōwēēt sukukasee wōlēē tēē :bēēko. Nto bēē kulē, kiyitē fuutiinēk bokol āk tibtēm kuwo ng'wēny. Nyēē mā tyaa /kiiyokooyto subak bōrōōwoonoo. Nto bēē /kēēlē, ku fuutiinēk sokool.

²⁹ Kikēēmuuyē kule imuuchē :mwēēnkēēt kuryaach rwoontōōk choo lēēkitēē sakaramteet. Yooto, kiiyokooytē karnaak ang'wan / kiiyyoong'tēē mwēēnkēēt ankeesaay kule kuyyēēkyēēch.

³⁰ Kisyem :biiko choo kimii kōōrēētootē mwēēnkēēt kule kumwēy. Kinam mwēēnkoonoo ki mining' nyoo kimii nyiin āriit ankuyey keey kule kimii kōōyokooytooy karnaak alak choo / kiiyyoong'tēē mwēēnkēēt, nteenee ākoo kimāchē kule kumwēyēē kiyooto.

27:24 Yēyuut. 23:11 **27:26** Yēyuut. 28:1 † **27:27** /Kikēēkuurē kēny kule Araaraytaab Atiriya.

31 Nto mii yoo, kumwoochi :Bāwulō Yuulyō āk bi-ikyii bo lukēēt kule, “Yoo kāmēēbuur :bichu wōlēēb mwēēnkooni, ku -mōōsobtōōsii.”

32 Yooto, kutil :bichoo bo lukēēt bōrōōk chēē / kikiēērātiisyēē kōōsuuyto :mwēēnkoonoo ki min-ing’.

33 Nto yu mākōōrir :kōōrēēt, kumwoochi :Bāwulō biiko kule, “Ām bēsyōōsyēk chēē yitē taman āk ang’wan choo kookukeeyta, kwoobeete kuut ānkōōruuyē kuut.

34 Kunyi, āmwoowook kule ō-āmiisyē sōōnyōōru nkuruuk sōōsobchē kuuyu māmii :chii mbo akeenke ām akweek nyēē makume.”

35 Yu kēēwoong’ :Bāwulō ng’aleechu, kunam mukaatiit ānkubirchi Yēyiin kōōnkōy ām taayeetaab bichooto. Nto mii yoo, kubetes ānkutoow kwaam.

36 Kikimkimiitu :bichoo ānkwoomiis :nkicheek.

37 Kikēēyitē :tukul chēē kikiēēmiitē mwēēng’ biiko bokolwookik āyēēng’ tāmānwookik tisab āk lo.

38 Yu kikiikwoomiis :bichooto tukul kut kubiyooong’iis, kumētyi nkoonuuk araaray sukukuskusiit :mwēēnkēēt.

39 Kuyyēēchē :kōōrēēt, maneemuuch :icheek kōōnkēt kōōrēēt nyēē kikas, nteenee kikas yēēt ake yēē kiiwulta keyy :bēēko yēē kitinyē ng’aayneet yēē /kikiitiil kule bokōōyyoong’tēē mwēēnkēēt yoo keemuuchakay.

40 Yooto, kootichtiich karnaak choo / kiiyyoong’tēē mwēēnkēēt ankootyaach tukuuk chēē / kēēwēēchwēēchēē mwēēnkēēt. Nto mii yoo, kōōtōrōōr tukuuk chēē toochē yoomeet

sukung'eet kuwusto :yoomeet mwēēnkēēt wokōōyooonyēē sakaramteetaab araarayta.

⁴¹ Kitākyi mwēēnkēēt koonach ng'aayneet nyēē kikiituulākoy kukiilchi :sēruutaab mwēēnkēēt yoto ānkutōōr :wusōōnēēt bēēko kwiiri komostaab saaruuryeet.

⁴² Kichōb :biiko choo kibo lukēēt kule kubakach kibratiiyek sukung'eet mābir bēēko kumwēy.

⁴³ Nto kuuyu kimāchē :Yuulyō kule kōōsoob Bāwulō, kuyeete bichoo kuyey kuu wōloo kākāākuchōbto. Yoto, kumwoochi chēē kiimuuchē kubir bēēko kule koonto kubiroot bēēko ākoy taban.

⁴⁴ Nto choo king'ēt, kimāchāktōōs :choo kubeete keetiik choo kibētēkunēē keey mwēēnkēēt. Kiyit :biiko tukul taban ām kēēlwookichooto tukwaay nyēē manaam :kiy ake tukul.

28

Kikeeyit kōōrēētaab Maalta

¹ Nto mii yu kabokeyit araarayta taban, kēēbēēru kule ākoo ki Maalta :kōōroonoo kikiikwēēn :bēēko.

² Kitoroocheech :biikaab kōōroonoo nyēē karaam. Nto kuuyu kimii :roobta ānku kaytit :kōōrēēt, kōōloowēēch maata.

³ Kiwokukweyaat :Bāwulō kweenik alak, nto yu kēēkoochi ma, kusiikunee :eereeneet kweenichaa yu kasyool :maata ānkunooynoochi keey āwutaab Bāwulō.

⁴ Yu kakas :biikaab kōōroonoo kuu nyoto, koosoot kule, “Ākoy ku rumiin :chiichi. Ānko

kaakoomuuch kuchililee meet nyoo kātānyōōru
ām araaray, tākurubē :mnyaat.”

⁵ Nteenee kilelekta :Bāwulō eereeneet kōōsuuchi
mā nyēē manaam inee :kiy.

⁶ Kiisōōtē :biiko kule makookwa :āwut nto kule
makooryaakta keey ankume. Kikānyiiis :bichooto
kulōōyit kumāchē kukas kiyēē makuyeyakay. Yu
kukas kule māmii :kiyēē kaam Bāwulō kulē, “Tōōs
āynāt :chiichi.”

⁷ Kimiitē yooto :mbareetaab chiitaab
kōōroonooto. Kitookunoot :chiichoo /ānkikēēkuurēē
Bubliiyō. Kitaacheech :chiichoo ām mooyēēt
nyēē lēēl kebe kanyii ānkuriibēēch nyēē karaam
bēsyōōsyēk sōmōk.

⁸ Kimnyoonē :kwaaniitaab chiichooto ām kō
ānkimii kārū kitiintiri. Kilāyēē :maat ānkōōbuuntooy
:mooyēēt. Wokoorwaam :Bāwulō ānkutiinyēē
āwunnyēk ānkusoochi. Yooto, kusob :boontoonoo.

⁹ Yu kakas :biikaab kōōroonoo chēē kimnyoon-
tōōs, kukwa wōlēē mii :Bāwulō ānkōōsoob.

¹⁰ / Kikēēkoonyitēēch ām kēēlwookik chēē
chaang'. Nto yu kikēēmiitē kēēchōbē keey sikeebe,
kukōōnootēēch :bichoo tukun chēē chaang'.

Kikeebe Rooma

¹¹ Yu kābēk :ārook sōmōku, kēētoowu baanta
subak. Kikeelaany mwēēnkēēt ake nyēbo
*kiriinkēētaab Aleksaantrya nyēē kikiimuunyēē
kōōroonooto kule kukeeyta :wusōōnēēt. /
Kikēēkuurēē mwēēnkoonoo “Āynātōōs saram
Kastoor āk Bolukis.”

¹² Kikeebe ākoy yēēt ake yēē /kikēēkuurēē Siraku-
usa ānkēēbēēnii yooto bēsyōōsyēk sōmōk.

13 Nto bēsyēēt nyēē kiikēērē, keebe ākoy Rēkiyō. Nto yu kāyyēēkunēē, kuwusunēē :yoo meet komostaab sōōy kuchaakteeneech ākoy *kiriinkēētaab Bōtyōōli.

14 Kikeenyoorte wōloto bo kiriinkoonoo mbo ng'eetaabiya alak chēē kitaacheech kiibuurtē keey ām bēsyōōsyēk tisab. Nto mii yoo nanyuun, keebeetee kērēenkōōk kēētākyi keey Rooma.

15 Yu kāwokukas mbo :ng'eetaabiya ām wōloto bo Rooma kule kikēēmiitē kēēkwoonii, kutōrōōkwēech. Kikānyiiis :alake yēē / kēēkuurē kule “Kooriik sōmōk chēē / kiimuunyēē,” nteenee kikēēw :chuut ākoy yēē / kēēkuurē kule “Sōkōōniitaab Ābiyō.” Yu kāwokōōbuurto keey :Bāwulō bichoo, kubirchi Yēyiin kōōnkōy. Kiyey :yooto inee kukich.

16 Nto yu kabokeeyit Rooma, /kēēchāmchi Bāwulō kōōbuur nkit āk riibiintēēt akeenke.

Kyaamtaat :Bāwulō ng'ālyoontēētaab Yēyiin kurii-boot

17 Yu kakeeyta :bēsyōōsyēk sōmōku kukakeeyit Rooma, kukuur :Bāwulō kāāntōōyikaab Yuutayeeek. Nto yu kikiikōōruruuch keey, kumwoochi :Bāwulō icheek kule, “Mbo ng'eetaabiya, mānāākōchōnkyi biikyoo nto mbo ātēbuutēkaab mbo kuuko. Nteenee /kikeenama ām Yēērusālēēm / ānkiiyokoochoo biikaab Rooma.

18 Kōōkumwoo :bichoo ankumach kule kootyaaktaa kuuyu kimāmii :lēēlis ake tukul nyēē kinyoolchoo /keebakachaa.

19 Nto yu kabokukwiil :Yuutayeek /kiityaaktaa, akas kule kaykay /kiyyoong'tēēnoo taayeetaab *Kayisaar, ānkoo kimāmii :kiy nyēē miyaat nyēē chāāmwooyē kule kiyēwoo :biikyuu.

20 Ng'ālyoontooniitēnyi :nyēē kayeya amach kule akasaak ōō, booyichu. / Kakeerateenaa nyōrōōrōōnichu kubo nyoo ikēnēē keey :mooyēētaab Isrāyēēl kumukuul.”

21 Yooto, kukētyi :bichoo Bāwulō kule, “Nto yu mānāākēēnyōōru :acheek ng'ālyoo ake tukul nyēē chōōnēē Yuuteeya nyēē rubtooy keey āk inyiing'. Mānāāmwoowēēch :mbo ng'eetaabiya chēē kwoonēē wōloto kiy ake tukul nyēē miyaat nyēē rubtooy keey āk inyiing'.

22 Nteenee kēēmāchē keekas kule imwooyē nee :inyiing', kuuyu mii :biiko wōlēē wōō kung'ālōolē nyēē miyaat kurubta keey āk bichēēb Kiriistō.”

23 Kunyoo, kichōb :bichooto āk Bāwulō bēsyēēt nyēē mākutuuyo.

Yu kayit :bēsyoonoo, kukwa :biiko chēē chaang' wōlēē kitēbunēē :Bāwulō. Kiirwookyī :Bāwulō kwiimēn. Kiiboorchī ng'ālyoo kurubta keey āk bāytooyiisyēētaab Yēyiin ānkuyēyiisyēē siruutēkaab *Muusa āk chēbo *wōōrkooyikaab Yēyiin kōōboorchinēē biiko kule ki *Kāārārookiintēēt :Yēesu.

24 Kichāmchiin :alake āk ng'aleekaab Bāwulō, nto alak kutāchiin.

25 Kibēētii :bichoo kukwiilootē keey kubo ng'aleechaa kikiikukas āk yu kāwokumwoochi

:Bāwulō kule, “Kimwoochi :Tāmirmiryēētaab
Yēyiin mbo kuukoong’ manta, yoo kimwooyē
kubununēē wōōrkooyoontēēt *Isaaya kule,

²⁶ ‘Iwē wōlēē mii :bichu ānkuwēēmwoochi kule:

Yoo kōōyēbchi yīit,

-mōōkāsē kiy.

Nto yoo kookasee koonyek,

-mōōkāsē kiy kubooyiit man.

²⁷ Kuuyu wuuyēch bichu :mētēwoy,

ānkumoolootiin :yiitin,

ānkināmākiis koonyay.

Nto kiimuuchē :koonyek kukasta,

ānkuyootootiin :yiitiik,

ānkōōnkēt :icheek,

nto kiikuweek kuchama,

saang’eet :anii,

āsoob icheek.’†

²⁸ Kunyi, āmāchē āboorwook kule kookucham
:Yēyiin kooraraach biiko choo mā Yuutayeek
ānkumākuyēbchi yīit :icheek ng’aleechaa.”*

³⁰ Kiibuur :Bāwulō wōlooto kēnyiisyēk āyēēng’
kutēbunēē kōōnyii nyēē kikwēytooy kiy. Kitoochē
biiko tukul choo kāruutoon

³¹ ānkwoomchinē ng’ālyoontēēt nyēē māmuyē ku-
rubta keey āk bāytooyiisyēētaab Yēyiin, ankooneet
mbo kurubta keey āk Mokoryoontēēt Yēēsu Kiri-
istō.

† **28:27** Isaaya 6:9-10 **28:27** Mat. 13:15; Māārko 4:12 * **28:28**
Tinyē :siruatēk alake kērywoontēētaab 29: Yu keewaany :Bāwulō
kumwooy ng’aleechaa, kung’ēētyo :Yuutayeek ankuba. Kikwiilaat
keey nyēē kōrōōm miisin. **28:28** Luuka 3:6; Yēyuut. 13:46 **28:31**
Yēyuut. 28:23

Biibilya Nyēē Tiliil
New Testament in Sabaot (KE:spy:Sabaot)

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sabaot

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 9966002030

The New Testament

in Sabaot

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files
dated 29 Jan 2022
c68c9dca-518f-544b-a52e-82240cf64928